

Eeva Kalliokoski

KOSTAVATKO NUORET?

Kosto-orientoituneisuuden yhteys nuorten tekemään
väkivalta- ja viharikollisuuteen

TIIVISTELMÄ

Eeva Kalliokoski: Kostavatko nuoret? Kosto-orientoituneisuuden yhteys nuorten tekemään väkivalta- ja viharikollisuuteen
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2022

Tutkin tässä pro gradu -tutkielmassa koston yhteyttä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin ja vihamotivoituneisiin väkivaltarikoksiin. Koston on aiemmassa tieteellisessä tutkimuksessa todettu olevan yhteys aikuisten väkivaltarikollisuuteen, mutta nuorten osalta ei ilmiötä olla juurikaan tutkittu. Kosto on toimi, jonka tarkoituksena on aiheuttaa toiselle haittaa henkilöön itseensä kohdistuneen, alkuperäistä haittaa tai vääryyttä aiheuttaneen teon vuoksi. Sen tarkoitus on rangaista tai maksaa takaisin ja siten niin sanotusti tasoittaa tilit osapuolten välillä. Yksilön taipumus kosta ilmenee hyvin varhaisessa vaiheessa ihmisen kehitystä, jo lapsuudessa. Se on sosiaalinen ilmiö, joka ilmenee ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Siihen liittyy monenlaisia sosiaalisia tunteita, kuten häpeää. Halu kosta on yleinen piirre ihmisessä, mutta läheskään kaikki, jotka haluavat kosta, eivät toteuta sitä käytännössä. Tutkielmassani tutkin kosta kosto-orientaatio -mittarin kautta. Se kuvaa henkilön taipumusta tai halukkuutta maksaa takaisin häneen kohdistunut haitta sen sijaan, että hän antaisi anteeksi tai tekisi sovinnon tekijän kanssa. Muodostin mittarin kuudesta Likert-asteikollisesta kysymyksestä, joilla mitattiin yksilön asenteita kostaamista kohtaan. Vastaavanlaisia mittareita on käytetty myös aiemmissa tutkimuksissa.

Väkivallalla tarkoitetaan tässä tutkielmassa yksilöön kohdistuvaa fyysistä tai henkistä tekoa, jonka tarkoituksena on jollain tavalla vahingoittaa toista. Tutkimuksessa väkivallan tarkastelu rajoittuu fyysiseen pahoinpitelyyn sekä tappeluun osallistumiseen, ja näiden väkivallan muotojen yhteyttä yksilön kosto-orientoituneisuuteen tutkitaan. Viharikoksella tarkoitetaan väkivaltaa tai sillä uhkaamista uskonnon, kielen, ihonvärin tai muun yksilön tai ryhmän piirteen vuoksi. Viharikollisuutta on niin fyysistä kuin henkistä, ja se ilmenee muun muassa loukkauksina, syrjintänä, pahoinpitelyä sekä uhkailuna. Viharikollisuus pohjautuu vahvasti ennakoasenteisiin, jotka ovat ihmisten stereotyyppisiä käsityksiä esimerkiksi ihmisryhmistä tai asioista. Tutkimuksessa viharikoksista tutkitaan pelkästään vihamotiivin aiheuttamaa väkivaltarikollisuutta.

Tutkielmani aineistona käytin Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselyaineistoa, jonka on kerännyt Helsingin yliopiston yhteydessä toimiva Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti keväällä 2016. Nuorisoriikollisuuskysely kerätään neljän vuoden välein ja sen tarkoituksena on tutkia nuorten rikoskäyttäytymisen kehitystä Suomessa. Vastaajia kyselyssä on yhteensä 6061, ja he ovat yhdeksäsluokkalaista nuoria eri kouluista ympäri Suomen. Kosto-orientoituneisuuden yhteyttä nuorten tekemiin väkivalta- ja viharikoksiin selvitin keskiarvovertailulla, ristiintaulukoinnilla sekä logistisella regressioanalyysillä. Tutkimuksen selitettävänä muuttujina olivat viharikosmuuttuja, joka piti sisällään pahoinpitelyn teon ja/tai tappeluun osallistumisen edellisen 12kk aikana, sekä väkivaltarikosmuuttuja, joka kuvasi vastaajien vihamotiivia väkivallanteon taustalla. Selittäviä muuttujia olivat kosto-orientaation lisäksi aiemmat uhrikokemukset, impulsiivisuus, riskinotto, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli sekä koulun ja koulumatkan että asuinalueen koettu turvallisuus. Taustamuuttujia olivat ikä, sukupuoli, perhetausta sekä maahanmuuttotausta.

Tutkimuksen tulosten perusteella yksilön kosto-orientoituneisuudella on yhteys nuorten väkivaltarikosten tekemiseen, eli mitä alttiimpi nuori on hyväksymään kostaamisen ja maksamaan häneen kohdistuneet teot takaisin, sitä todennäköisemmin hän tekee väkivaltarikoksen. Sukupuolittain on tässä yhteydessä havaittavissa eroja. Kosto-orientoituneisuus nostaa väkivaltarikoksen riskiä enemmän tytöillä kuin pojilla, mikä on hyvin mielenkiintoinen tulos ja ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa. Viharikosten osalta ei havaittu yhteyttä nuorten kosto-orientoituneisuuteen.

Avainsanat: kosto, kosto-orientoituneisuus, väkivalta, väkivaltarikollisuus, viharikos, viharikollisuus, nuorisoriikollisuus, rikoskäyttäytyminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Eeva Kalliokoski: Kostavatko nuoret? Kosto-orientoituneisuuden yhteys nuorten tekemään väkivalta- ja viharikollisuuteen
Master's Thesis
Tampere University
Master's Programme in Social Sciences
April 2022

In this master's thesis, I examine the relationship between revenge and violent crimes committed by young people. There is a connection between adult violent crime and revenge, which is found in previous scientific research, but little has been done about the phenomenon among young people. Revenge is an act intended to cause harm to another person by the virtue of an act inflicted upon oneself, which caused original harm or wrongdoing. Its purpose is to punish another or pay back to them and thus, so to speak, to settle the accounts between them. The individual's tendency to retaliate emerges at a very early stage in human development, as early as childhood. It is a social phenomenon that manifests itself in human interaction. It involves a wide range of social emotions, including shame. The desire for revenge is a common trait in a person, but not everyone who wants revenge puts it in practice. In my thesis, I examine revenge through the revenge orientation indicator. It describes a person's tendency or willingness to repay the harm done to them instead of forgiving or reconciling with the perpetrator. The indicator was formed from six Likert-scale questions that measured individual's attitudes toward revenge. Similar indicators have been used in some previous studies.

Violence refers to a physical or mental act directed at an individual with the intent in some way to harm them. In the study, the consideration of violence is limited to physical assault as well as involvement in fighting. The relationship of these forms of violence to an individual's revenge orientation is examined. Hate crime refers to violence or being threatened with it because of religion, language, skin colour, or any other traits of an individual or a group. Hate crime can be both physical and mental and manifests itself as insults, discrimination, assault, and intimidation, among other things. Hate crime is strongly based on preconceived attitudes, which are people's stereotypical perceptions of groups of people or things, for example. In this study hate crime is examined solely for violent crime caused by the hate motive.

I used as research data the data from the Juvenile Delinquency Survey (Nuorisirikollisuuskysely) 2016, which is collected by the Institute of Criminology and Legal Policy that works in connection with the University of Helsinki. The survey data was collected in the spring 2016. It is collected every four years and aims to examine the development of criminal behaviour among adolescents in Finland. The survey has a total of 6061 respondents and they are ninth graders from different schools throughout Finland. I investigated the connection between revenge orientation, and violence and hate crimes committed by young people by means of average-value comparison, cross-tabulation, and logistical regression analysis. The dependent variables in the study were the hate crime variable, which included the act of assault and/or participation in a fight during the past 12 months, and the violent crime variable, which described the respondents' hate motive behind the act of violence. The independent variables, in addition to revenge orientation, included past victim experiences, impulsivity, risk-taking, risk routines, social control exercised by parents, and perceived safety of school and school trip and residential area. Background variables included age, gender, family background, and immigration background.

Based on the results of the study, an individual's revenge orientation has a connection with committing violent crimes by adolescents. The more inclined an adolescent is to accept retaliation and pay back the acts committed against them, the more likely they are to commit a violent crime. Gender differences are noticeable in the results. Being revenge oriented raises the risk of violent crime more with the girls than the boys. That is a very interesting result and contradicts previous research. In relation to hate crimes, no similar link was found in the study.

Key words: revenge, revenge orientation, violence, violent crime, hate, hate crime, juvenile crime, adolescent crime, criminal behaviour

The originality of this thesis has been verified with the Turnitin OriginalityCheck.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Nuorisoriikollisuus	3
2.1 Nuorisoriikollisuus ilmiönä	6
2.1.1 Nuorten tekemä ja kokema väkivaltariikollisuus	9
2.1.2 Nuorten tekemä ja kokema viharikiikollisuus	12
2.2 Nuorisoriikollisuuden kehitys	15
2.3 Nuorisoriikollisuuden riskitekijät ja siltä suojaavat tekijät	19
3 Kosto ja kostoajattelu	25
3.1 Mikä saa ihmisen kostamaan?	29
3.2 Kosto ja konflikti	30
3.3 Nuoret kostajina	33
4 Tutkimusasetelma	35
4.1 Tutkimuskysymys	35
4.2 Aineisto	35
4.3 Mittarit	36
4.3.1 Selitettävät muuttajat	37
4.3.2 Selittävät muuttajat	37
5 Tutkimusmenetelmät	40
5.1 Kuvailevat menetelmät	40
5.2 Logistinen regressioanalyysi	41
5.3 Tutkimuksen eettinen pohdinta	43
6 Tulokset	48
6.1 Kuvailevat tulokset	48
6.1.1 Jakaumat	48
6.1.2 Ristiintaulukointi	49
6.1.3 Keskiarvot	54
6.2 Logistinen regressioanalyysi	58
7 Yhteenveto ja pohdinta	64
Lähteet	71
Liitteet	80

1 Johdanto

Nuorten tekemä väkivalta on ajankohtainen ja tärkeä aihe. Suomalaisessa mediassa on viime vuosina ollut esillä useita vakavia väkivaltatapauksia, joissa tekijät ja usein myös uhrin ovat olleet nuoria (kts. Yle uutiset 8.3.2022 ja 7.12.2021; Helsingin Sanomat uutinen 17.3.2022). Julkisissa keskusteluissa on nostettu esille nuorten tekemän väkivallan määrän kasvu sekä väkivaltaisten tekojen raaistuminen. Tieteellisessä kirjallisuudessa samaan ilmiöön on kiinnitetty huomiota. Nuorten väkivaltarikoskehityksessä on tapahtunut huolestuttavia muutoksia 2000-luvulla (Rytkönen 2013, 21), minkä vuoksi väkivaltaisuuden taustasyiden selvittäminen on tarpeellista.

Vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten mukaan vakavien väkivaltarikosten määrä nuorten keskuudessa on yleistynyt aiempiin selvityksiin verrattuna (Kaakinen & Näsi 2021a, 187). Huolestumiseen on siis aihetta, ja nuorten väkivaltaista käyttäytymistä aiheuttavien tekijöiden tunnistaminen on oleellista, jotta voidaan luoda keinoja nuorten väkivaltakäyttäytymisen kasvun ehkäisemiseksi. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa lisää ymmärrystä nuorten väkivaltaisen käyttäytymisen taustatekijöistä ja osallistua keskusteluun nuorisoväkivallasta sekä sen taustasyistä. Tässä tutkimuksessa käsitellään nuorten tekemää väkivalta- ja viharikollisuutta Suomessa. Tutkimusten mukaan yksi keskeinen tekijä nuorten tekemän rikollisuuden taustalla on vihamotiivi (Kaakinen & Näsi 2021c, 22), mutta nuorten tekemästä viharikollisuudesta on hyvin vähän tutkimusta Suomessa. Tämä tutkimus vastaa osaltaan tähän puutteeseen.

Tarkoitukseni on selvittää, minkälainen yhteys nuorten kosto-orientaatiolla on nuorten tekemään väkivaltaan. Kosto on haittaa aiheuttava toimi, joka toimii vastauksena itseen kohdistuneeseen haittaan. Sen tarkoitus on tasoittaa tilit osapuolten välillä. (Stillwell, Baumeister & Priore 2008, 260). Kosto-orientaatiolla tarkoitan henkilön taipumusta kostaa hänelle aiheutettu haitallinen teko (Gausel, Leach, Mazziotta & Feuchte 2015, 65; Eder, Mitschke & Gollwitzer 2020, 305). Tarkastelen myös, onko tyttöjen ja poikien välillä eroavaisuutta kosto-orientaatioissa sekä heidän tekemässään väkivaltarikollisuudessa. Näiden lisäksi etsin vastausta kysymykseen, onko nuoren kosto-orientoituneisuudella yhteyttä viharikosmotiveituneisiin väkivaltarikoksiin. Koston yhteys väkivaltarikollisuuteen tieteellisessä tutkimuksessa todettu (esim. Chester & DeWall 2017), mutta nuorten kohdalla tätä ei olla juurikaan tutkittu. Yksi harvoista aiheeseen liittyviä tutkimuksia on C. Lowen, Noora Ellosen, Bryan Millerin ja Kirsi Peltosen vuonna 2020 tekemä tutkimus, jossa selvitettiin kostoasenteiden yhteyttä väkivaltarikollisuuteen suomalaisnuorten keskuudessa.

Väkivaltarikollisuutta on hyvin monenlaista. Yksinkertaisimmillaan sillä tarkoitetaan rikoksia, joissa toiseen ihmiseen on kohdistettu sellainen teko tai teon uhka, jonka tarkoituksena on aiheuttaa vakavaa haittaa (Kalvin & Bierman 2017, 568). Tässä tutkimuksessa käsitellään vain rajattua osaa väkivaltarikollisuudesta. Pääosin tutkimuksessa käsiteltävää väkivaltarikollisuutta määrittää tutkimusaineisto, joka on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin keräämä Nuorisorikollisuuskysely 2016 -kyselyaineisto, missä vastaajana ovat olleet 9-luokkalaiset suomalaisnuoret. Väkivaltarikos ymmärretään tässä tutkimuksessa pahoinpitelynä tai tappeluun osallistumisena, sillä näitä väkivallan muotoja vastaajilta on aineistossa kysytty. Niin ikään viharikollisuuden määritelmä on kapea, ja niiden osalta tarkastellaan pelkästään vihamotiivin sisältäviä väkivaltarikoksia.

Aloitan tutkimuksen määrittelemällä nuorisorikollisuuden luvussa 2, ja tarkastelen sitä aiemman tutkimuskirjallisuuden kautta. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään nuorten tekemää ja kokemaa väkivalta- ja viharikollisuutta. Vastaan luvussa 2 muun muassa kysymyksiin, minkälaisia rikoksia nuoret tekevät, minkälaista rikollisuutta he joutuvat kohtaamaan, miten nuorisorikollisuus on muuttunut, ja mitkä tekijät saavat nuoret käyttäytymään rikollisesti. Luvussa 2.2 käsittelen nuorisorikollisuuden muutosta Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana, ja peilaan tätä hieman kansainväliseen muutokseen. Luvun lopuksi nostan esille nuorisorikollisuuden kehitykseen vaikuttavia suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Nämä olen jaotellut edelleen yksilön ominaisuuksiin, perhetekijöihin, vertaisiin ja vertaisryhmiin sekä ympäristötekijöihin. Luvussa 3 käsittelen kosta ja kostoajattelua, ja määrittelen tarkemmin kosto-orientoituneisuuden käsitteen. Aiemman tutkimuskirjallisuuden kautta tarkastelen kostamiseen liittyviä ilmiöitä ja vastaan kysymyksen, mikä saa ihmiset kostamaan. Luvun lopuksi keskityn nuorten tekemään koston.

Luvussa 4 esittelen tarkemmin tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset sekä -aineiston. Tämän jälkeen avaatan tutkimuksessa käytettyjä mittareita ja kuinka olen ne muodostanut. Seuraavaksi käyn läpi tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät, eli jakaumien tarkastelun, keskiarvovertailun, ristiintaulukoinnin sekä logistisen regressioanalyysin, luvussa 5. Näiden jälkeen pohdin tutkimusprosessiin, -aineistoon ja -tuloksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä taustakirjallisuuden avulla. Luvussa 6 esittelen tutkimuksen pohjalta muodostettujen taulukoiden avulla. Lopuksi luvussa 7 koostan keskeisimmät tutkimustulokseni ja vertaan niitä luvuissa 2 ja 3 esitettyyn taustakirjallisuuteen sekä tieteelliseen tutkimukseen. Esitän lopussa tähän tutkimukseen liittyviä rajoituksia ja ehdotuksia jatkotutkimuksille.

2 Nuorisorikollisuus

Nuoruus on tärkeä kehitysvaihe aikuisuuden ja lapsuuden välissä, jonka aikana koetaan useita erilaisia tunteita ja haetaan uusia kokemuksia (Uzun 2018, 1455). Se on tärkeä ikävaihe identiteetin ja minuuden syntymisen kannalta, minkä vuoksi ihminen on silloin hyvin herkkä ja haavoittuva (Ollus, Tanskanen, Honkatukia & Kainulainen 2019, 39; Steinberg & Morris 2001, 86). Nuoruus on luonteeltaan epävakaa aikaa, mikä voi johtaa monien haitallistenkin asioiden kokeiluun (Steinberg & Morris 2001, 86). Osalla nuorista tämä voi ilmetä lainvastaisten tekojen tekemisenä sekä riskikäyttäytymisenä (Kinnunen 2021, 91; Steinberg & Morris 2001, 86). On kuitenkin hyvä huomata, että riski- ja ongelmakäyttäytymisen kannalta muutaman kerran kokeilu on eri asia kuin kaavamaisesti tapahtuma vaarallinen tai ongelmallinen käyttäytyminen (Steinberg & Morris 2001, 86). Tässä luvussa tulen käsittelemään nuorisorikollisuutta yleisenä ilmiönä sekä sitä, millaisena se näyttäytyy suomalaisessa yhteiskunnassa sekä kansainvälisessä tutkimuksessa.

Nuoruutta voidaan ajanjaksona lähestyä usean eri määritelmän kautta. Suomen lain näkökulmasta nuoruus on tarkasti ikään sidoksissa oleva ajanjakso ihmisen elämässä. Nuorisolain mukaan nuori on alle 29-vuotias henkilö (Nuorisolaki 1285/2016 11 luvun 3 §). Toisaalta Suomen laissa tunnetaan käsitteenä erikseen termi ”nuori rikosentekijä”, jolla tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on rikosentekohetkellä ollut vähintään 15- mutta alle 20-vuotias (Laki nuorista rikosentekijöistä 262/1940 1 §). Myös tutkimuskirjallisuudessa käytetään nuori rikosentekijä - käsitettä kuvaamaan henkilöä, joka rikosentekohetkellä on ollut 15–20-vuotias (Kaakinen & Näsi 2021a, 180; Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 199–200). Tässä tutkimuksessa puhuessani nuorisorikollisuudesta tai nuorten tekemistä rikoksista viittaan nimenomaan nuoriin rikosentekijöihin, ja tarkastelen tyttöjen ja poikien eroavaisuutta väkivalta- ja viharikosten osalta. Rikollisuudella ja rikoksella tarkoitan tässä nimenomaan nuorten tekemää väkivaltarikollisuutta sekä vihamotivoitunutta väkivaltarikollisuutta, enkä pyrikään kuvaamaan kokonaisrikollisuutta.

Rikollisuutta voidaan tarkastella hyvin monesta eri näkökulmasta, mikä puolestaan johtaa siihen, että erilaisia tekoja voidaan määrittelytavasta riippuen joko pitää rikollisina tai ei-rikollisina. Yksinkertaisimmillaan rikollisuus voidaan määritellä sellaisiksi teoiksi, jotka ovat rikoslaissa määritelty rikoksiksi tai rangaistaviksi teoiksi (Kivivuori 2008, 21; Elonheimo 2010, 13). Tämä näkökulma on hyvin kapea tapa ajatella rikollisuutta, eikä se pidä sisällään kaikkia rikollisuuteen

liittyviä ilmiöitä. Tähän tutkimukseen tämä määrittely on kuitenkin sopiva, sillä keskityn tarkastelemaan ensisijaisesti väkivaltarikollisuutta, mikä on laissakin määrätty rikokseksi.

Nuoruus on lain silmissä rikosten osalta erityistä aikaa. Ihmisen rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana, ja sitä nuorempana tehdyt rikokset jäävät rankaisematta. Alle 15-vuotiaiden kohdalla rikoksista seuraa lastensuojeluun liittyviä toimia kuten avohuollon tukitoimia tai huostaanotto. Vaikka alle 15-vuotiailla ei ole rikosoikeudellista vastuuta teoistaan, ovat he silti korvausvelvollisia aiheuttamastaan vahingosta. (Kaakinen & Näsi 2021a, 180; Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 199.) 15–17-vuotiaiden tekemiin rikoksiin sovelletaan usein lievennettyä rangaistusasteikkoa. Tekijän nuori ikä on yksi peruste, jonka vuoksi oikeusviranomaiset saattavat luopuvat oikeudellisista toimenpiteistä. (Elonheimo 2010, 13.) Keskityn tässä tutkimuksessa tarkastelemaan pelkästään yli 15-vuotiaiden tekemää rikollisuutta.

Nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä, kun tarkastellaan ihmisten ja yhteiskunnan suhtautumista heidän tekemiinsä rikoksiin. Esimerkiksi sukupuoli ja etninen tausta ovat merkittäviä tekijöitä, jotka määrittävät tätä suhtautumista. Rikosten tekemisen katsotaan kuuluvan enemmän pojille, ja heidän tekemänään se voidaan helpommin ohittaa vain toteamalla sen kuuluvan poikien luonteeseen. Tyttöjen kohdalla puolestaan rikollisuus herättää huolta niin heidän hyvinvoinnistaan kuin koko yhteiskunnan tulevaisuudesta, sillä tyttöjen odotetaan edustavan hoivaa ja moraalista järjestystä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten tekemät rikokset herättävät pelkoa yhteiskunnan negatiivisesta muutoksesta, jonka seurauksena turvallinen yhteiskunta muuttuu tuntemattomaksi. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1.) Puurosen (2006, 138) mukaan tyttöjen ja poikien vertailu tutkimuksissa on kuitenkin ongelmallista, sillä tutkimuksissa pojista muodostettava kuva on hyvin stereotyyppinen, mikä puolestaan ohjaa tytöistä ja heidän toiminnastaan muodostuvaa kuvaa. Tyttöjä ja poikia vertaillessaan tutkijat keskittyvät niihin tyttöjen toiminnan ja kulttuurin puoliin, jotka ovat vastakohtia poikien toiminnalle ja kulttuurille. Tästä seuraa helposti se, että tyttöjen ja poikien väliset yhtäläisyydet jäävät huomaamatta. Tytöistä ja pojista tehdään myös herkästi oletuksia homogeenisinä ryhminä, mikä ei pidä paikkaansa. Ongelmallista on myös, että tyttöjen tutkimukseen käytetään poikien tutkimuksien pohjalta kehitettyjä teorioita, vaikka sukupuolten väliset erot tunnistetaan. (Puuronen 2006, 138–139.) Tytöt ja pojat eroavat toisistaan esimerkiksi katukuvassa ja saamassaan huomiossa. Tyttöporukat ovat usein poikajoukkoja pienempiä ja heidän toimintansa on näkymättömämpää, joten he eivät häiritse yleistä rauhaa samalla tavalla. (Lähteenmaa 1992, 155, 157.) Tämä ei siis tarkoita, että tytöt eivät tekisi kiellettyjä asioita – he

eivät vain tee sitä yhtä näkyvästi. Tämä näkymättömyys voi olla syynä siihen, minkä vuoksi tyttöporukoita ei nähdä yhtä suurina ongelmina.

Nuoria halutaan samaan aikaan suojella sekä kontrolloida, mikä tekee nuoruudesta ikäjaksona aikuisten kiinnostuksen kohteen. Nuoruus nähdään samanaikaisesti haluttavana ja uhkaavana: liika vapaus on vaarallista, kun sitä ei valvota tai säännellä. (Muncie 2015, 11.). Rikollisia nuoria uhkaa moninkertainen syrjäytyminen sekä pysyvä rikolliseksi leimaminen, sillä ihmisten asenteet rikollisia kohtaan ovat jyrkentyneet. Tämä voi vaikeuttaa irtautumista rikoksia tekevien ryhmistä, ja tästä aiheutuvat seuraukset voivat jatkua läpi elämän. (Haikkola, Hästbacka & Pekkarinen 2019, 17). Nuorisoriikollisuutta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa nostetaan esiin se, että nopeaa puuttumista nuorten tekemiin rikoksiin pidetään tärkeänä, mutta samalla halutaan välttää nuorten leimaamista rikollisiksi (Kinnunen 2021, 91–92). Rikoksista irtaantumisen vaikeus saattaa olla merkittävä tulevaisuuden haaste nykyisten ja tulevien nuorten kohdalla.

Rikollinen käyttäytyminen ja toiminta on hyvä erottaa toisistaan. Käyttäytymisen taustalla olevat syyt eivät välttämättä ole aina tiedossa. Toiminta on *”tiedostettua ja tavoitteellista käyttäytymistä”*. Ne eivät ole faktaväitteitä, vaan toimijoiden *”omia käsityksiä omasta toiminnastaan”*. Toiminnalla on yhteys itse tiedostettuihin motiiveihin. Käyttäytymisellä tarkoitetaan siis taustalla olevia syitä ja toiminnalla tietoisia tavoitteita sekä motiiveja. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 27–28.) Aina tieteellisessä tutkimuksessa näiden välille ei ole helppo tehdä eroa, sillä vastaajat eivät välttämättä osaa kertoa tekonsa taustalla olevaa motiivia, vaikka ne olisivat olemassa.

Seuraavaksi käsittelem tässä luvussa nuorisoriikollisuutta laajemmin. Alaluvuissa 2.1.1 ja 2.1.2 keskityn tarkastelemaan nuorten tekemää ja kokemaa väkivaltarikollisuutta sekä viharikosmotiveitunutta väkivaltarikollisuutta. Väkivaltarikollisuudesta puhuttaessa tarkoitan fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Vielä tarkemmin rajattuna tarkastelen pääosin hyvin perinteistä väkivaltarikollisuutta, mikä pitää sisällään muun muassa tappeluun osallistumisen ja pahoinpitelyn. Kuvailen näitä käsitteitä tarkemmin myöhemmin tässä luvussa. Tämän jälkeen kuvaan nuorisoriikollisuuden muutosta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana, ja vertaan hieman Suomen tilannetta maailmanlaajuiseen kehityskulkuun. Lopuksi avaan vielä nuoruuden haasteita ja suojaavia tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten rikollisen käyttäytymisen kehittymiseen.

2.1 Nuorisoriikollisuus ilmiönä

Nuoruus on ihmisen elämän rikosaktiivisinta aikaa, ja suuri osa nuorista syyllistyy jonkinlaiseen rikokseen tai rikkomukseen. Rikoksia tehdään eniten 18-vuotiaana, minkä jälkeen niiden määrä lähtee laskemaan tasaisesti, joskin eri rikoslajien välillä voi olla vaihteluita. Uhrikokemukset noudattavat tätä samaa kaavaa. (Haikkola ym. 2019, 13, 15; Kivivuori ym. 2018, 114–115; Kivivuori 2006, 15; Moffit 1993, 675.) Suomalaisten rikosaktiivisin ikäkausi on 15–20-vuotiaana. Tämä ikäryhmä tekee selkeästi enemmän rikoksia kuin muut ikäryhmät suhteutettuna ryhmän kokoon. Määrällisesti aikuiset kuitenkin tekevät suurimman osan rikoksista. (Kaakinen & Näsi 2021a, 186; Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 200, 206; Aaltonen, Hinkkanen, Kivivuori & Sirén 2008, 4.) On tärkeää huomata, että on olemassa useita rikostyyppisiä, joita tyypillisemmin tehdään aikuisuudessa, esimerkiksi talous- ja ympäristörikokset (Kivivuori 2006, 16), joten nuorisoriikollisuudesta puhuttaessa ei käsitellä kaikkia samoja rikoslajeja kuin aikuisten tekemästä rikollisuudesta puhuttaessa. Tutkimusten mukaan pienelle joukolle nuorista kasaantuu suurin osa nuorten tekemistä rikoksista. He ovat taipuvaisempia tekemään vakavampia rikoksia ja jatkamaan rikollisuutta myöhemmin elämässään. (France, Coffey, Roberts & Waite 2020, 181; Kinnunen 2021, 91–92.)

Nuorten tekemä rikollisuus eritellään tutkimuskirjallisuudessa monesti omaksi rikosten lajikkeeksi, ja siitä on tehty paljon tutkimusta. Se on nuorten tekemää rikollisuutta, joka on hyvin haitallista nuorille, heidän läheisilleen ja koko yhteiskunnalle (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1; Kinnunen 2021, 91–92). Tutkimuksessa on pyritty selvittämään nuorisoriikollisuuden erityispiirteitä. Yksi tällainen erityispiirre on se, että nuorisoriikollisuudessa rikosten tekijät ovat usein samaa ikäluokkaa kuin heidän uhrinsa (Kivivuori 2006, 26). Toisin sanottuna, useimmiten nuoreen kohdistuvan väkivallan tekijä on toinen nuori ja uhrille tuttu henkilö, esimerkiksi oma sisarus, kaveri tai muu tuttu (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 218; Kaakinen & Näsi 2021a, 195). Nuoruus on myös yleisintä aikaa joutua rikoksen uhriksi (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 215). Elonheimon (2010) mukaan nuorisoriikollisuutta voidaan kuvailla useiden erilaisten termien kautta, jotka selittävät ilmiötä eri tieteenalojen ja lapsuuden sekä nuoruuden eri ikävaiheiden näkökulmasta. Nuorisoriikollisuuteen liittyviksi käsitteiksi hän luettelee antisosiaalisen käyttäytymisen, häiriö- tai ongelmakäyttäytymisen, norminrikkomisen, lainrikkomisen sekä rikollisen käyttäytymisen. (Em. 13.) Antisosiaaliseen käyttäytymiseen palataan hieman myöhemmin tässä luvussa.

Nuorten kohdalla rikollisuuden määrittely ei ole niin selvärajaista kuin aikuisten kohdalla, sillä aikuisilta hyväksytään eri asioita kuin nuorilta. Esimerkiksi siinä missä aikuisilla on vapaus päättää omasta liikkumisestaan, kotoa vanhempien luvatta lähteminen ja kokoontuminen isoissa ryhmissä ovat nuorilta kiellettyjä. (Muncie 2015, 2–3.) Nuorten tekemiä rikoksia pidetään usein vakavampina kuin aikuisten tekemiä vastaavia rikoksia (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1). Nuorten ja aikuisten tekemiin rikoksiin suhtaudutaan eri tavoin. Nuoruudessa tehtyihin rikoksiin suhtautuminen saattaa olla ristiriitaista: samanaikaisesti nuorisoriikollisuutta voidaan pitää pelkkänä nuoruuteen kuuluvana hetkellisenä vaiheena; sitä voidaan ajatella riskinä sekä nuorelle, tämän lähipiirille ja koko yhteiskunnalle että sen moraalille järjestykselle; tai rikoksia tekeviä nuoria voidaan jopa ihaila normeista irrottautumisesta. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1; Kinnunen 2021, 91–92.)

Eri nuorisoriikollisuustutkimuksissa todetaan melko yhdenmukaisesti, että mitä nuoremmalla iällä käytösongelmat sekä rikollinen käyttäytyminen alkavat, sitä vakavampaa ja kroonisempaa rikollinen käytös on myöhempänä elämässä (Haapasalo 2006, 123; Farrington 2015, 395). Lasten rikos- ja häiriökäyttäytyminen 7–12 vuoden iässä on esiaste myöhempään vakavaan, väkivaltaiseen ja jatkuvaan rikoskäyttäytymiseen. Kaksi kolmasosaa vakavia rikoksia tekevästä nuorista on aloittanut rikollisen käyttäytymisen ennen nuoruutta, ja lapsuudessa rikollisesti käyttäytyneet päätyvät vanhempina tekemään merkittävästi todennäköisemmin vakavampia rikoksia sekä väkivaltarikoksia. (Loeber & Farrington 2001, xix–xx, xxiii.) Lapsena rikollisesti käyttäytyneiden kohdalla rikollisura kestää usein nuoruudessa ja aikuisuudessa pidempään kuin niillä, jotka ovat aloittaneet rikosten tekemisen vasta nuoruudessa (Loeber & Farrington 2001, xxiii; Farrington 2015, 395). Nuorten tekemällä toistuvalla rikollisuudella on yhteys useisiin ongelmiin eri elämän osa-alueilla, kuten perheongelmiin, päihteiden käyttöön ja huonoon koulumenestykseen. Tämä joukko voi pudota myös kaikkien palveluiden ulkopuolelle, mistä seuraa polarisoitumista nuorten kesken. Se lisää eriarvoisuutta nuorisossa, sillä rikoksia tekevät nuoret saattavat olla ennestään yhteiskunnassa sekä vertaistensa kesken marginaalisessa asemassa. (Haikkola ym. 2019, 17–19; Kinnunen 2021, 91–92.)

Miehet tekevät naisiin verrattuna määrällisesti enemmän rikoksia ja laaja-alaisemmin erilaisia rikoksia. Alttiusero rikosten tekemiseen kasvaa sukupuolten välillä, mitä vakavammasta rikoksesta on kyse. Naiset tekevät miehiä vähemmän vakavaa rikollisuutta, ja väkivalta on yleisempää miesten kuin naisten keskuudessa. (Kivivuori 2008, 56.) Sama jakauma on näkyvissä nuorten

kohdalla. Pojat ovat suurimmassa osassa rikoslajeista tyttöjä aktiivisempia ja käyttäytyvät tyttöjä riskialttiimmin (Salmi 2007, 49; Maxwell 2002, 271). Vanhemmat nuoret käyttäytyvät nuorempiaan riskialttiimmin (Maxwell 2002, 271), mutta riskien ottaminen sekä riskialttiiden päätösten tekeminen vähenee lopulta iän myötä (Gardner & Steinberg 2005, 625, 632), yleensä nuoruuden jälkeen. Ryhmässä otetaan enemmän riskejä kuin yksin, ja vertaisten vaikutus korostuu nuorten keskuudessa. Ei kuitenkaan voida olla varmoja siitä, onko nuorilla enemmän tilaisuuksia riskinottoon ryhmässä koska he viettävät vertaisten kanssa enemmän aikaa vai ovatko he yli päättään ryhmässä taipuvaisempia riskinottoon. (Gardner & Steinberg 2005, 625–626; 632). Ystävien riskikäyttäytyminen lisää yksilöiden riskikäyttäytymistä (Maxwell 2002, 273). Voidaan myös kysyä, valitsevatko ystävät samankaltaisia riskialttiita piirteitä omaavia henkilöitä ystävikseen vai lisäävätkö oikeasti riskialttiiden ystävien käyttäytyminen yksilöiden riskikäyttäytymistä. Samaa sukupuolta olevien vertaisen vaikutus nuoren riski- ja rikoskäyttäytymisen kasvuun on suurempi kuin vastakkaista sukupuolta olevan vertaisen (Maxwell 2002, 271–274; Gardner & Steinberg 2005, 633).

Nuorten tekemiä rikoksia tarkastellaan pääosin kolmen tietolähteen kautta: tilastoidun rikollisuuden, uhritutkimusten ja itseilmoitetun rikollisuuden kyselyjen kautta (Kinnunen 2021, 94). Kaikkien näiden tutkimusmenetelmien käyttäminen on tärkeää, sillä niistä jokaisen kautta saadaan sellaista tietoa ilmiöstä, joka muuten jäisi piiloon. Esimerkiksi piilorikollisuutta ei voida tutkia tilastoidun rikollisuuden kautta, koska suuri osa kaikesta rikollisuudesta ei tule poliisin tietoon, ja ilmi tulevien rikosten määrä riippuu rikoslajeista (Danielsson 2019, 4). Jos tutkimus keskittyisi pelkästään tilastoidun rikollisuuden tutkimukseen, ei nuorten tekemästä rikollisuudesta saataisi todenmukaista kuvaa. Nuoret jäävät nykyään todennäköisemmin kiinni rikoksistaan kuin aiemmin. Todennäköisiä syitä tämän taustalla ovat poliisille tehtävissä ilmoituksissa tapahtuneen ilmoitusherkkyden nousu sekä tehostunut valvonta julkisilla paikoilla. (Kivivuori 2006, 32.) Täten nuorten tekemä rikollisuus näkyy myös erilaisissa rikostilastoissa aiempaa todennäköisemmin.

2.1.1 Nuorten tekemä ja kokema väkivaltarikollisuus

Länsimaisissa yhteiskunnissa väkivallan määritelmä on laajentunut nykypäivään tultaessa, ja rikoksiksi tulkitaan sellaisia tekoja, joita ei ennen olla määritetty rikoksiksi (Kivivuori ym. 2018, 15). Tämä pitää sisällään niin uusien tekojen kriminalisoinnin kuin vanhojen väkivaltarikosmäärittelyiden laajentamisen koskemaan aiempaa lievempiä tekoja. Rikosoikeudellisesta näkökulmasta väkivallalla tarkoitetaan sellaista fyysistä toisen henkilön henkeen tai terveyteen kohdistuvaa tahallista tekoa tai tekemisen yritystä, joka aiheuttaa tai jonka tarkoituksena on aiheuttaa kipua tai vammoja, tai loukata toisen henkilön koskemattomuutta. Vakavaksi teko luokitellaan sen aiheuttamien tai siitä todennäköisesti koituvien vammojen vakavuuden perusteella. (Rikoslaki 21.4.1995/578 21 luvun 5–7 §, 12 §.) Väkivaltarikokset ovat rikoksia, joissa voimaa tai uhkaa on kohdistettu toiseen ihmiseen tarkoituksena aiheuttaa vakavaa haittaa, kuten törkeä pahoinpitely, raiskaus tai murha (Kalvin & Bierman 2017, 568).

Vakavalla väkivallalla tarkoitetaan sellaista aggressiota, joka johtaa äärimmäisiin seurauksiin ja jossa toiseen tahallisesti kohdistetaan fyysistä aggressiota. Kaikki väkivalta on aggressiivisuutta mutta kaikki aggressiivisuus ei ole väkivaltaa. (Anderson & Bushman 2002, 29.) Väkivalta voidaan jakaa esimerkiksi fyysiseen ja henkiseen väkivaltaan. Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan muun muassa kiinni tarttumista, tönimistä, lyömistä tai näitä vakavampia tekoja (Näsi & Danielsson 2020, 44), ja henkisellä väkivallalla tarkoitetaan muun muassa loukkaamista, väkivallalla uhkaamista, haukkumista, eristämistä tai ilkeilyä (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2018, 137). Väkivallan kokemisella on yhteys nuorten sukupuoleen sekä seksuaaliseen suuntautumiseen. Fyysistä väkivaltaa nuorista raportoivat eniten heteromiehet ja vähiten heteronaiset. Useat nuoret, pojista useampi kuin tytöistä, kokevat, että heidän seksuaalisella suuntautumisellaan tai sukupuolen ilmaisullaan on yhteys heidän kokemaansa väkivaltaan. (Alanko & Kaljunen 2014, 42.)

Väkivallan sukupuolittaiseen tarkasteluun liittyy vahvasti sukupuolistuneen väkivallan käsite. Sillä tarkoitetaan *”väkivaltaa, jonka muodot, käytännöt ja merkitykset eroavat sukupuolen mukaan”* (Ollus ym. 2019, 33). Vaikka tässä tutkimuksessa tutkitaan rajattua käsitystä väkivaltarikollisuudesta, on sukupuolittaisia eroja tarkastellessa pakko nostaa esiin seksuaalinen häirintä ja seksuaaliväkivalta, mitkä ovat rikoksista puhuttaessa keskeisimpiä sukupuolten välillä olevia eroja. Ikonen ja Halme (2018, 1–2) määrittelevät seksuaalisen häirinnän ja väkivallan sellaiseksi väkivallaksi, joka loukkaa uhrin henkistä, fyysistä ja/tai seksuaalista koskemattomuutta. He korostavat, että seksuaalisen häirinnän ja väkivallan välillä ei ole olemassa selkeää eroa.

Seksuaalista häirintää voivat olla esimerkiksi vihjailevat eleet tai ilmeet, epäsopiva puhe, nimittely, kaksimieliset vitsit, seksuaaliset ehdotukset tai fyysinen koskettelu. Seksuaalinen väkivalta puolestaan pitää sisällään tekoja, jotka loukkaavat tai pyrkivät loukkaamaan uhrin koskemattomuutta muun muassa koskettelun tai seksuaalisiin tekoihin painostamisen ja pakottamisen kautta. Nuorten keskuudessa seksuaalisen häirinnän kokeminen on yleistä, mutta selkeästi yleisempää tyttöjen kuin poikien kohdalla (Kivimäki & Halme 2016, 7; Alanko & Kaljunen 2014, 41). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat erityisesti seksuaalista häirintää sekä seksuaalista väkivaltaa muita nuoria enemmän (Alanko & Kaljunen 2014, 40–43). Nuori ikä on ylipäätään sukupuolistuneen väkivallan riskitekijä, mutta sukupuolittuneessa väkivallassa on eroja sukupuolten välillä. Tyttöjen kohdalla nuoruus on erityinen riskitekijä seksuaalisen häirinnän kohdalla, kun taas poikien kohdalla nuoruus altistaa tyttöjä enemmän sukupuolistuneelle vihapuheelle. (Ollus ym. 2019, 49.) Sukupuoli ja seksuaalinen identiteetti ovat yhteydessä seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan. Erityisesti seksuaalivähemmistöihin kuuluvat pojat kohtaavat seksuaaliväkivaltaa muita nuoria enemmän. (Ikonen & Halme 2019, 5.) Myös maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla seksuaalinen väkivalta on korostunutta kantaväestön nuoriin nähden (Kivimäki & Halme 2016, 7; Ikonen & Halme 2019, 6), ja vähemmistöryhmiin kuuluminen saattaa altistaa erityisesti naisiin kohdistuvalle vihapuheelle (Attila, Pietiläinen, Keski-Petäjä, Hokka & Nieminen 2018, 40).

Väkivaltaisuuteen liittyy läheisesti aggressiivisuuden käsite. Aggressiivisuudella tarkoitetaan mitä tahansa toiseen ihmiseen kohdistettua sellaista käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on aiheuttaa haittaa tai harmia (Anderson & Bushman 2002, 28). Aggressiivisuutta ja nuorten väkivaltaista käyttäytymistä yleisesti voidaan selittää esimerkiksi yksilön ominaisuuksilla, ympäristöön liittyvillä tekijöillä ja sosiaalisilla tekijöillä. Tällaisia yksilön ominaisuuksia ovat muun muassa persoonallisuuspiirteet, sukupuoli, uskomukset, asenteet, arvot, tavoitteet sekä käyttäytymismallit. Merkittäviä ympäristötekijöitä ja sosiaalisia tekijöitä puolestaan ovat esimerkiksi tilanteiden tulkintaan liittyvät sosiaaliset vihjeet, provosointi, turhautuminen, kipu, epä mukavuus, päihtyneisyys, kaveripiiri, kouluolot sekä ajankohtaiset yhteiskunnalliset ilmiöt. Samoin sopiva tilaisuus voidaan katsoa tällaiseksi tilanetekijäksi. (Anderson & Bushman 2002, 34–43; Rytönen 2013, 24.) On tiedossa, että nuorten rikoskäyttäytymisellä on yhteys nuoremmissä iässä ilmenneeseen aggressiivisuuteen (Loeber & Farrington 2001, xxii).

Nuorten väkivaltaista rikoskäyttäytymistä ennustaa parhaiten aiempi väkivaltainen rikoskäyttäytyminen. Muita vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi matala koulutus- ja tulotaso, nuoret vanhemmat tai teinivanhemmuus, asuinalueen turvattomuus, muuttaminen usein paikasta toiseen sekä erilaiset tilannetekijät. (Aaltonen ym. 2008, 1, 4.) Nuorten tekemällä väkivallalla on yhteys alkoholin käyttöön (Kivivuori 2006, 51), eivätkä nuoret tässä poikkea aikuisista väkivaltarikoksen tekijöistä. Näiden lisäksi väkivaltaisen rikoksen uhriksi joutumisella on vahva yhteys väkivaltaisen rikoksen tekemiseen (Aaltonen ym. 2008, 6). Väkivallan tekeminen ja sen uhriksi joutuminen painottuvat puolestaan nuoriin ikäryhmiin: mitä nuorempi henkilö on, sitä todennäköisemmin hän on kohdannut väkivaltaa viimeisen vuoden aikana (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 215; Näsi & Danielsson 2020, 43). Pahoinpitelyrikosten tekijät ja uhrin ovat yleisemmin 18–20-vuotiata. (Näsi & Danielsson 2020, 43).

Kuten aiemmin tässä tutkielmassa on todettu, pojat ja miehet kokevat sekä tekevät enemmän pahoinpitely- ja väkivaltarikoksia. Pojat osallistuvat erityisesti tappeluihin tyttöjä merkittävästi enemmän. Lievissä pahoinpitelyissä erot sukupuolten välillä ovat vähäisemmät kuin vakavammassa väkivaltarikollisuudessa. (Näsi & Danielsson 2020, 45; Salmi 2007, 16.) Vakava väkivalta on nuorten tekemänä ylipäättään harvinaista, mutta siinäkin pojat edustavat tyttöjä enemmän (Salmi 2007, 17). Nuorten vakavaa väkivaltaista käyttäytymistä edeltävät usein erilaiset epäsuotuiset kehityskulut, jotka useimmiten ovat alkaneet jo lapsuudessa. Ilmiönä tähän liittyvät vahvasti nuorten miesten syrjäytymiskehitys sekä sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien ylisukupolvinen siirtyminen. (Rytkönen 2013, 113.) Nuorten osuus poliisin tietoon tulleesta erittäin vakavasta väkivallasta on kuitenkin pieni (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 201).

Suurin osa ihmisistä ei käyttäydy väkivaltaisesti, vaikka näin voisivat tehdä jäämättä siitä kiinni. Tämä perustuu ihmisten itsesäätelyyn ja vahvaan moraalitunteeseen oikeasta ja väärästä. Ihmiset voivat kuitenkin tästä huolimatta käyttäytyä väkivaltaisesti, ja usein se perustuu omien moraalikäsitteiden erilaiseen tulkintaan tilanteessa ja siten teon oikeuttamiseen tai uhrin dehumanisaatioon. (Anderson & Bushman 2002, 44.) Kaikki nuoret eivät siis käyttäydy väkivaltaisesti tai toteuta mahdollisia väkivaltaisia ajatuksiaan käytännössä.

2.1.2 Nuorten tekemä ja kokema viharikollisuus

Viharikos on *”henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehty rikos, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämänkatsomusta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan”* (Niemi & Sahramäki 2012, 15). Yksinkertaisesti sanottuna viharikoksella tarkoitetaan väkivaltaa tai sillä uhkaamista uskonnon, kielen, ihonvärin tai muun yksilön tai ryhmän piirteen vuoksi (Kivivuori, Salmi, Aaltonen & Elonheimo 2014, 2). Etnisellä tai kansallisella taustalla tässä yhteydessä tarkoitetaan, että rikos voi johtua uhrin sukujuurista tai syntyperästä. Viharikos voi kohdistua eri uskontoryhmää edustavaan henkilöön tai tahoon, seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin tai vammaisiin ihmisiin. (Niemi & Sahramäki 2012, 16.) Viharikos on tunnistettavissa yleensä tietyistä ulkoisista piirteistä, kuten käytetyistä symboleista, rikoksenteon ajankohdasta (esimerkiksi tietyn ihmisryhmän tärkeän pyhän aikana) ja tiettyyn ihmisryhmään liitetyn alueen tai omaisuuden tuhoamisesta, tai ne noudattavat aiemmin ryhmään kohdistettujen viharikosten kaavaa (Ehrlich 2009, 27). Niemi ja Sahramäki (2012, 15) sekä Ehrlich (2009, 27) eivät määritä viharikosta sen mukaan, kehen tai mihin rikos kohdistuu, vaan katsovat olennaista olevan rikoksen taustalla oleva motiivi. Suomen laissakin vihamotiivin määrittämiseen rikoksen taustalla riittää uhrin tulkinta vihamotiivin olemassaolosta. Tästä syystä keskityn itsekin tarkastelemaan viharikollisuutta ilmiönä enemmän uhrin kuin tekijän näkökulmasta.

Suomen rikoslaki ei erikseen tunnista rasistista rikosta tai viharikosta (Niemi & Sahramäki 2012, 17). Siitä huolimatta rikoksesta annettavaa rangaistusta voidaan koventaa sen perusteella, kohdistuuko tekoon vihamotiivi. Koventamisperusteiksi katsotaan rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskuntoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvat teot (Rikoslaki 21.4.1995/578 6 luvun 5 §). Rikoslaisissa on joitakin rikoksia, jotka liittyvät suoraan vihamotivoituneisiin rikoksiin. Tällaisia ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan, törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan, syrjintä, joukkotuhonta ja sen valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan, törkeä rikos ihmisyyttä vastaan sekä kidutus (Rikoslaki 21.4.1995/578 11 luvun 1–4 §, 9a §, 10 §, 10a §, 11 §; 47 luvun 3 § ja 3a §).

Viharikokset pitävät sisällään monia erilaisia rikoksia, kuten kiusaamista, pelottelua, loukkauksia, häirintää, fyysistä pahoinpitelyä, omaisuuden tuhoamista, uhkailua, vainoamista, vihapostin lähettämistä, tuhopolttoa, vandalismia, murtovarkauksia, seksuaalista hyväksikäyttöä sekä murhia

(Miller 2019, 69; Ehrlich 2009, 25; Rauta 2020, 15–16). Kohteet valitaan perustuen rotuun tai ihon väriin, sukupuoleen, kansallisuuteen tai kansalliseen alkuperään, uskontoon, seksuaaliseen suuntautumiseen tai johonkin muuhun fyysiseen tai sosiaaliseen ihmisryhmän piirteeseen, joka erottaa sen muista ryhmistä erityisellä tavalla (Ehrlich 2009, 25). Ehrlich (2009, 25–27) kritisoi käsitteen *viharikos* käyttöä, koska sillä viitataan vahvasti rikoksiin, jolloin vihamotivoituneiden tekojen vakavuutta ei tunnusteta muutoin kuin muiden rikosten yhteydessä. Hänen mielestään viharikollisuus ilmiönä käsittää paljon muutakin kuin vain rikoksiksi luokiteltavat teot, koska käsitteenä rikos on yleensä sidoksissa kunkin alueen tai maan rikoslakiin. Tämän sijaan hän esittää käsitteen *etninen väkivalta* (eng. *ethnoviolence*) käyttöä. Sillä hän tarkoittaa toimintaa tai aiottua toimintaa, jonka motiivina on ennakkoluuloisuus ryhmää kohtaan ja sen tarkoituksena on aiheuttaa fyysistä tai psyykkistä harmia. (Em. 25). Tässä tutkimuksessa kuitenkin keskityn tarkastelemaan vihamotivoitunutta väkivaltarikollisuutta, ja koen parhaaksi käyttää käsitettä viharikollisuus kuvaamaan tätä ilmiötä.

Viha itsessään ei ole rikos, ja kuka tahansa saa vihata toista laillisesti. Jos kuitenkin tämän vihan pohjalta toimii, voi kyseessä olla rikos. (Miller 2019, 69.) Meloy ja Yakeley (2014, 354) kirjoittavat, että viha syntyy voimakkaasta erilaisten ryhmien välisestä me – ne -jaosta, jonka kautta voi syntyä negatiivisia tunteita omaan ryhmään kuulumattomia kohtaan. Viharikoksiin liittyy yhtenä olennaisena osana vihapuhe, jolle ei ole olemassa yhteisesti tunnustettua määritelmää. Vihapuhe voidaan määritellä sellaiseksi puheeksi, jonka tarkoitus on loukata, solvata tai pelotella yksilöä jonkin tämän piirteen tai ominaisuuden takia. Sitä esiintyy varsinkin netissä yhä kasvavassa määrin. (Miller 2019, 85, 87.) Ollus kumppaneineen (2019, 35) määrittelevät vihapuheen ilmaisuksi, jossa ”*halveksitaan tiettyjä yksilöitä tai ryhmiä. Viha voi liittyä ihonväriin, syntyperään, etniseen alkuperään, uskontoon, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoleen, vammaisuuteen tai puhujan tekemiin oletuksiin näistä ominaisuuksista*”. Vihapuheen ja sananvapauden raja voi joskus olla häilyvä, mikä puolestaan vaikeuttaa määritelmän tekemistä. Naiset kohtaavat sukupuoleen liittyvää vihapuhetta miehiä enemmän (Rauta 2019, 17; Attila ym. 2018, 40), ja tämä korostuu nuoremmassa ikäryhmissä (Attila ym. 2018, 40).

Viharikos liittyy ennakkoluuloisuuteen ja ennakkoasenteisiin (Jacobs & Potter 2000, 21), eikä vihalla tunteena ole välttämättä paljoakaan tekemistä viharikosten kanssa (Iganski 2008, 114). Ennakkoasenteet ovat hyvin laaja ja monimutkainen ilmiö, ja kaikilla ihmisillä on olemassa erilaisia käsityksiä jotakin ihmisryhmää tai asiaa kohtaan. Tutkimuskirjallisuudessa ei olla tultu yhteiseen

ymmärrykseen siitä, mitä ennakkoasenteet ovat. Ennakkoasenteita on useita erilaisia, ja ihmisillä voi olla niitä puolesta tai vastaan jotain henkilöä tai ihmisryhmää kohtaan. Joskus ennakkoasenteet ovat syntyneet aiemmista kokemuksista, joskus ne ovat oman mielen tuotetta ja joskus ne on opittu lähipiiriltä, kulttuurista, uskonnosta tai vaikkapa koulusta. Yksi tulkinta on, että ennakkoluuloisuus saattaa olla luontainen osa ihmisyyttä, sillä kognitiiviset prosessit vaativat asioiden kategorisointia ja yksinkertaistamista, mikä johtaa asioiden stereotypisointiin tehokkuuden vuoksi. (Jacobs & Potter 2000, 21–22.)

Suomessa miehet raportoivat enemmän heihin kohdistuneita vihamotiivin sisältäviä rikoksia kuin naiset. Miesten kohdalla tapahtumat pitävät sisällään enemmän väkivaltaa, kun taas naisiin puolestaan kohdistuu enemmän kunnianloukkauksia. (Rauta 2020, 17.) Merkittävä huomio on se, että tyttöihin kohdistuneissa viharikoksissa myös tekijöistä suuri osa on tyttöjä tai naisia (Kivivuori ym. 2014, 3). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt voivat olla alttiimpia viharikoksille (Rauta 2019, 55). Iällä on todettu olevan vaikutus sukupuolittuneen häirinnän, vihapuheen ja väkivallan kokemiseen. Nuoremmissa ikäryhmissä koetaan enemmän sukupuoleen liittyvää vihapuhetta ja väkivaltaa. (Attila ym. 2018, 40.) Viharikokset kohdistuvat Suomessa yleisimmin 15–37-vuotiaisiin, ja nuoremmat kohtaavat vanhempia enemmän väkivaltaa näissä rikoksissa (Rauta 2019, 18). Viharikosten vaikutus ulottuu uhriksi joutunutta yksilöä tai ryhmää laajemmalle, ja nämä vaikutukset saattavat olla pitkäkestoisia. Viharikosten uhrikokemukset eivät ole yhtä tarkasti rajattavissa tiettyyn tapahtumaan tai hetkeen kuin monen muun rikoksen kohdalla voidaan tehdä, sillä jopa omaan yhteisöön kohdistuneista viharikoksista kuuleminen saattaa aiheuttaa voimakkaita reaktioita yksilössä. (Ehrlich 2009, 34.)

Viharikoksissa tekijä on uhrille yleensä tuttu. Poikkeuksena tähän ovat etnisiin ryhmiin kohdistuvat viharikokset, joissa tekijä on useimmin uhrille tuntematon. (Rauta 2020, 72.) Tutkimuksen mukaan etnisistä vähemmistöistä tulevat nuoret joutuvat näkemään ja kokemaan suomalaistaustaisia nuoria enemmän väkivaltaa eri ympäristöissä. Varsinkin harrastustoiminnassa nämä erot korostuvat, ja niissä ilmenee käytännössä esimerkiksi rasistisia ja ulossulkevia käytäntöjä. (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014, 124.) Huolestuttavaa onkin juuri se, että nuoret joutuvat kohtaamaan näitä tilanteita elämänsä joka alueella, jopa harrastuksissa. Vihamotiivi on myös usein nuorten tekemien rikosten taustasy (Kaakinen & Näsi 2021c, 22).

2.2 Nuorisirikollisuuden kehitys

Nuorisirikollisuuden muutoksesta viimeisten muutaman vuosikymmenen ajalta Suomessa on tehty useita tutkimuksia ja raportteja (kts. Kaakinen & Näsi 2021b; Saarikkomäki & Tanskanen 2018, Kivivuori 2006; Kaakinen & Näsi 2021c). Kansainvälisessä tieteellisessä kirjallisuudessa ja tutkimuksessa on olemassa yleinen konsensus siitä, että rikollisuuden määrä on rikostilastoissa vähentynyt merkittävästi vuosituhaten vaihteessa useissa eri maissa, ja tämä väheneminen on ollut pysyvä ilmiö. Tästä ilmiöstä käytetään nimitystä *crime drop*, ja se näkyy myös nuorten tekemässä rikollisuudessa. Nuorisirikollisuuden väheneminen on merkittävä muutos. Esimerkiksi Amerikassa nuorten tekemä rikollisuus on pudonnut 60 prosenttia sitten rikoshuipun 1990-luvun puolivälissä. (Andersen, Anker & Andersen 2016, 1304; Farrel, Tilley & Tseloni 2014, 422). Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana nuorten tekemät rikokset ovat Suomessa kokonaisuudessaan vähentyneet, ja vain harvat nuoret syyllistyvät vakaviin tai toistuviin rikoksiin (Haikkola ym. 2019, 13, 17; Kaakinen & Näsi 2021c, 9, 12). Rikoskäyttäytyminen on vähentynyt sekä tyttöjen että poikien osalta, vaikka sukupuolittaisia eroja on havaittavissa (Näsi & Danielsson 2018, 224).

Pitkittäistutkimukset osoittavat, että nuorisirikollisuus oli Pohjoismaissa kasvussa aina toisesta maailmansodasta 1970-luvulle asti, jolloin rikollisuuden määrä tasaantui. 1990-luvun alusta alkaen itseilmoitetun rikollisuuden tutkimuksista voitiin havaita rikollisuuden vähenemistä Pohjoismaissa jokaisen uuden sukupolven myötä. (Kivivuori & Bernburg 2011, 406, 417–418.) Nuorison rikoskäyttäytyminen on niin ikään vähentynyt Suomessa 1990-luvulta 2000-luvun alkupuolelle tultaessa (Kivivuori 2006, 18–20). Kriminologian tutkijoiden Janne Kivivuoren ja Jón Bernburgin (2011, 418–424) mukaan rikollisuuden määrän vähenemistä selittäisivät Pohjoismaissa väestörakenteen muutos (aikuisia on nykyään enemmän kuin nuoria), sosiaalisen kontrollin kasvu, asenteiden muutos, kulttuurinen sopeutuminen taloudelliseen rasitukseen, rutiinikäyttäytymisen muutokset sekä rikollisuuden polarisoituminen niin, että yhä pienempi osa ihmisistä tekee yhä suuremman osan rikoksista. Farrell, Tilley ja Tseloni (2014, 481–482) esittävät rikollisuuden määrän vähentymisen selittyvän parhaiten turvallisuushypoteesilla. Sen mukaan yhteiskuntien turvallisuuden hallinnan laatu ja määrä on lisääntynyt siinä määrin, että rikollisuutta on voitu paremmin hallita. Tällaista on mm. turvallisuusteknologian kehittyminen sekä turvallisuuskäytäntöjen kehittäminen.

Nuorten tekemä rikollisuus on vähentynyt 2000-luvun alun jälkeenkin, vastoin julkisen keskustelun käsitystä (Kinnunen 2021, 91). Suomalaisen nuorten rikollisuuskäyttäytymistä tutkineiden Markus

Kaakisen ja Matti Näsin (2021a, 187–190; 2021c, 11) mukaan nuorten tekemien rikosten määrän lasku vaikuttaa kuitenkin loppuneen tai ainakin hidastuneen viimevuosina kaikissa rikoslajeissa. Verrattuna vuoden 2016 tutkimukseen Suomen nuorisoriikollisuuden tasosta, suurimmassa osasta teoista ei ollut tapahtunut suuria muutoksia vuoteen 2021 mennessä. Nuorten rikoskäyttäytymisen esiintyvyys on pysynyt hyvin alhaalla vuodesta 2016 lähtien, vaikka laskua ei ole sen jälkeen merkittävästi tapahtunut, ei myöskään selkeää kasvua ole havaittavissa. (Kaakinen & Näsi 2021b, 14). Yleisesti nuorisoriikollisuuden määrä on ollut laskusuuntainen vuosituhannen vaihteesta alkaen, kuten on rikollisuuden suunta yleisestikin ollut. Rikoslajien välillä on kuitenkin hieman vaihtelua sen suhteen, onko rikosten määrä kasvanut viimeisten vuosien kuluessa vai pysynyt suhteellisen vakaana matalalla tasolla.

Samanlaista rikosten vähenemistä voidaan havaita suomalaisnuorten tekemässä väkivaltarikollisuudessa (Elonheimo 2014, 213). Nuorten tekemän väkivaltarikollisuuden yksi merkittävimmistä muutoksista sattui vuosituhannen vaihteessa. Väkivallan määrä kasvoi 1990-luvulla (Kivivuori 2006, 50), mutta on ollut laskusuunnassa aina 2000-luvun alusta: nuorten tekemän väkivallan esiintyvyys on selkeästi laskenut vuosien 1995 ja 2020 välillä (Kaakinen & Näsi 2021b, 12). Yksittäisiä muutoksen vuosia voidaan havaita, kuten vuosi 2004, jolloin väkivaltarikosten määrä laski hieman, ja vuosi 2016, jolloin voitiin havaita merkittävä lasku väkivallan teoissa (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 210). Kaakisen ja Näsin (2021b, 12) selvityksestä käy ilmi, että selkein muutos alaspäin on tapahtunut vuoden 2012 jälkeen, mutta vuoden 2016 jälkeen lasku on hidastunut. Vakavan väkivaltarikollisuuden osalta laskua nuorten tekemissä rikoksissa on tapahtunut viimeisten 30 vuoden aikana, vaikkakin nuorten tekemien vakavien väkivaltatekojen määrä on pysynyt suhteellisen vakaana viime vuosikymmeninä. Selkein muutos tapahtui 2000-luvun puolivälissä, jolloin tapahtui huomattava lasku rikosmäärissä. Vuoteen 2020 tultaessa on kuitenkin rikosmäärissä tapahtunut selkeää kasvua, ja ilmiönä siinä on havaittavissa huolestuttavia piirteitä, kuten joukkomurhien lisääntynyt määrä. (Kaakinen & Näsi 2021a, 187; Rytkönen 2013, 21.)

Pahoinpitelyrikosten kohdalla on Suomessa tapahtunut ristiriitaista kehitystä. Pahoinpitelyiden määrät ovat nuorten keskuudessa yleisesti lisääntyvät vuosituhannen vaihteessa sekä 2000-luvun alkupuolella, mutta vuoden 2008 jälkeen niiden määrä on merkittävästi vähentynyt (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 203). Vaikka pahoinpitelyrikokset ovat olleet laskussa vuodesta 2008 lähtien, 15–17-vuotiaiden kohdalla lasku on tasaantunut ja alle 15-vuotiaiden ryhmässä

pahoinpitelyrikosten määrä on noussut (Kaakinen & Näsi 2021a, 184). Myös vihamotivoituneiden rikosten määrä on 2010-luvulla ollut Suomessa kasvussa, ja selkein muutos ylöspäin on tapahtunut vuoden 2015 jälkeen (Kaakinen & Näsi 2021c, 22).

Muutos suomalaisnuorten rikollisuudessa ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti laskusuuntaista. Nuorisoriikollisuuden määrästä puhuttaessa voidaan puhua rikosten tekomääristä tai rikoksia tehneiden nuorten määristä (Andersen ym. 2016, 1304), mitkä antavat hieman erilaisen kuvan rikollisuudesta ja kuvaavat erilaista kehitystä. Vaikka rikoksia tekevien nuorten osuus on vähentynyt vuosien 1995 ja 2020 välillä, nuorten tekemien rikosten lukumäärä ei ole laskenut. Päinvastoin: väkivaltarikosten osalta kaikkien rikosaktiivisimpien nuorten kohdalla rikosmäärät ovat lisääntyneet. Rikosten kasvu koskee vain tätä kaikkein rikosaktiivisinta ryhmää. (Kaakinen & Näsi 2021b, 15). Vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyssä mitattiin ennätysellisen alhainen taso nuorten rikoskäyttämisen laaja-alaisuudesta: 70 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista ei ollut tehnyt kyselyssä tutkittuja rikoksia viimeisen vuoden aikana. Sama taso on pysynyt vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyssä. (Kaakinen & Näsi 2021c, 21.) Rikosaktiivisimman kymmenyksen joukossa väkivaltariikollisuus on kasvanut selkeästi vuodesta 1995 vuoteen 2020 tultaessa. Muutos on selkeintä pahoinpitelyiden kohdalla. (Kaakinen & Näsi 2021b, 12). Tästä johtuen nuorten tekemien rikosten määrä ei välttämättä laske, vaikka yhä harvempi nuori tekisi rikoksia (Kaakinen & Näsi 2021b, 6).

Uhririkemuksilla on vahva yhteys väkivaltatekojen tekemiseen, ja rikoksia tekevät nuoret ovat usein myös rikosten uhreja (Haikkola ym. 2019, 17; Aaltonen ym. 2008, 6), minkä vuoksi on hyvä tarkastella uhririkemusten muutosta. Lapsiuhritutkimukset ovat aika-ajoin tehtäviä selvityksiä, joiden avulla voidaan seurata lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan kehitystä Suomessa. Uusimmat lapsiuhritutkimukset on tehty vuosina 2008 (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008) sekä 2013 (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014). Seuraavaksi tarkastelen nuorten kohtaaman väkivallan muutosta sekä sitä, millaisena nuorten kokemana väkivalta näyttäytyy näiden selvitysten kautta.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on yleinen ilmiö Suomessa. Lapsiuhritutkimuksissa tutkittu väkivalta pitää sisällään muun muassa ryöstön, vahingonteon, varkauden, pahoinpitelyn tai sen yrityksen sekä laittoman uhkauksen. Henkistä ja fyysistä väkivaltaa nuoret kohtaavat melko paljon. (Ellonen ym. 2008, 42, 53–55, 149). Selvitysten mukaan koko ajan entistä harvempi lapsi tai nuori joutuu väkivallan kohteeksi, mutta niiden kohdalla, jotka uhriksi joutuvat, väkivaltakokemuksia on

enemmän. Tämä ero on kasvanut vuosien 2008 ja 2013 välillä. (Fagerlund ym. 2014, 40.) Näiden mittausten välillä vahingontekojen uhriksi joutumisen määrä on vähentynyt, samoin kuin on pahoinpitelyiden, niiden yritysten ja laittomien uhkausten määrä (Fagerlund ym. 2014, 38). Yleisellä tasolla pojat kohtaavat tyttöjä enemmän väkivaltaa. Poikiin väkivaltaa kohdistavat toiset pojat tai miehet selkeästi tyttöjä ja naisia enemmän, kun taas tyttöjen kohdalla tekijän sukupuolijakauma on tasaisempi. Väkivaltarikoksessa tekijä usein on saman ikäinen uhrin kanssa. Tässä tyttöjen kohdalla on enemmän hajontaa, ja he kohtaavat enemmän väkivaltaa aikuisten taholta kuin pojat. (Ellonen ym. 2008, 42, 48).

Ellosen kollegoineen (2008) tekemässä selvityksessä suurin osa vastaajista ilmoitti väkivaltarikoksen tekijän olleen joku heille tuttu henkilö. Sukupuolittain tässä kuitenkin on eroja. Pojat kohtaavat väkivaltaa enemmän kavereiden ja tuntemattomien taholta, kun tytöt kohtaavat sitä enemmän perheessä. Eniten väkivaltaa tapahtuu kotona ja koulussa: poikien osalta koulussa ja tyttöjen osalta kotona. (Em. 48–49.) Näiden kohdalla ei ole tapahtunut merkittävää muutosta vuosien 2008 ja 2013 välillä (Fagerlund ym. 2014, 38, 41–42). Edelleen vuonna 2013 pojilla oli korkeampi riski joutua tuntemattoman tekijän väkivallan uhriksi julkisella paikalla, kun taas puolestaan tytöt kokivat kotona enemmän väkivaltaa tuttujen ihmisten tekemänä. Samoin ikätovereiden välinen väkivalta, kiusaaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä uhrikokemukset liittyen sähköisiin viestimiin ovat tytöille yhä yleisempiä kuin pojille. Erot ovat vuodesta 2008 jonkin verran kaventuneet, mutta suuria muutoksia ei voida havaita. (Fagerlund ym. 2014, 123.) Kaakinen ja Näsi (2021c, 18–19) sekä Ollus kollegoineen (2019, 33) ovat tutkimuksissaan saaneet vastaavanlaisia tuloksia. Perheenjäsenen tekemä väkivalta on heidän mukaansa yleisempää naisten ja tyttöjen kuin miesten ja poikien kohdalla, ja muiden kuin perheenjäsenten tekemä väkivalta puolestaan yleisempää miehillä ja pojilla kuin naisilla ja tytöillä. Yleisimmin väkivaltaa nuoriin kohdistavat sisarukset, kaverit ja muut tutut nuoret. Tyttöihin kohdistuu enemmän perheväkivaltaa sekä sisarusten että vanhempien taholta kuin poikiin.

Nuoren kasvuympäristön yhteys heidän kokemaansa väkivaltaan on heikentynyt viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Ydinperheessä asuvat nuoret kohtaavat vähemmän väkivaltaa kuin muissa perhemalleissa asuvat. Tähän saattavat vaikuttaa esim. vanhempien väliset ristiriidat, jotka voivat johtaa väkivaltaan. Vanhempien työttömyydellä on yhteys erityisesti tyttöjen väkivallan kokemuksiin (Ellonen ym. 2008, 49–50). Perhemuodon vaikutus on vuoteen 2013

tultaessa pysynyt suhteellisen samana tai joissakin ryhmissä hieman heikentynyt, kuten on myös vanhempien työttömyyden vaikutus (Fagerlund ym. 2014, 43).

2.3 Nuorisorikollisuuden riskitekijät ja siltä suojaavat tekijät

Ihmisen elämässä on useita tekijöitä, jotka ohjaavat kehitystä. Nämä tekijät voidaan rikollisen käyttäytymisen kehittymisen näkökulmasta jakaa riskitekijöihin ja suojaaviin tekijöihin. Riskitekijät nimensä mukaisesti toimivat rikoksille altistavina tekijöinä, kun taas suojaavat tekijät vähentävät sitä riskiä, että lapsen toiminta eskaloituisi vakavaan ja väkivaltaiseen nuorisorikollisuuteen (Loeber & Farrington 2001, xxvi). Rikollisen kehityksen riskitekijät ja suojaavat tekijät voidaan jakaa edelleen *yksilön ominaisuuksiin, perhetekijöihin, kaveripiirin tai vertaisten vaikutukseen sekä kasvuympäristön (kouluympäristö sekä asuinalue) vaikutukseen* (Herrenkohl, Lee & Hawkins, 2012, 42; Farrington 2015, 390; Loeber & Farrington 2001, xxv; Haapasalo 2006, 123). Toinen riskitekijöiden jaottelumalli on jakaa ne suoriin (esim. lapseen kohdistunut väkivalta tai ankara kuri) sekä epäsuoriin (kuten perheen huono taloudellinen tilanne tai vanhempien mielenterveysongelmat) riskitekijöihin (Haapasalo 2006, 124–125). Tässä käytän näistä ensimmäistä jaottelua, sillä koen sen sopivan tutkimusasetelmaan paremmin. Tieteellisessä kirjallisuudessa ollaan yhtä mieltä siitä, että näillä riskitekijöillä on samankaltaisia vaikutuksia eri ajassa ja paikassa, mutta toisaalta on korostettu sitä, että riskitekijät voivat vaihdella eri kulttuurien mukaan (Farrington 2015, 390, 396). Tässä käsiteltävät riskitekijät kuvaavat ensisijaisesti länsimaisessa kulttuurissa tutkittuja vaikutuksia.

Köyhyys itsessään on merkittävä riskitekijä, mutta hyvä vanhemmuus voi suojata siltä. Köyhyyden sijasta tulisi puhua yleisemmin huono-osaisuudesta, koska se kattaa siihen liittyvät ongelmat paremmin. (Haapasalo 2006, 132–133.) Todennäköisimmät riskitekijät, jotka vaikuttavat lapsen ja nuoren elämässä aikaisemmassa vaiheessa, ovat yksilön ominaisuudet sekä perheolosuhteet. Muut riskitekijät, vertaisten sekä koulun ja muiden ympäristötekijöiden vaikutus, vaikuttavat merkittävästi vasta myöhemmällä iällä. (Loeber & Farrington 2001, xxv-xxvi.) Vaikka geenitekijöiden merkitystä ei voida sulkea pois, on olemassa paljon todisteita siitä, että lapsen sosiaalisella ympäristöllä on pitkäkestoisia vaikutuksia lapsen rikoskäyttäytymisen kehitykseen. On hyvä muistaa, että vaikka jotkin tekijät yhdistävät lapsuudessa rikoksia tehneitä, ovat riskitekijöiden yhdistelmät kuitenkin hyvin yksilökohtaisia (Loeber & Farrington 2001, xxvi). Siksi

keskitynkin tässä tutkimuksessa tarkastelemaan niitä sosiaalisen maailman tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen enkä niinkään tarkastele biologisten tekijöiden merkitystä tässä, vaikka kiistatta niiden vaikutus yksilön kehitykseen on merkittävää.

On huomioitava, että jotkin tekijät voivat olla sekä suojaavia että riskille altistavia tekijöitä, riippuen ympäristöstä ja tilanteesta (Haapasalo 2006, 125). Monet suojaavat tekijät ovat käänteisiä riskitekijöihin nähden (Loeber & Farrington 2001, xxvi), eli asioiden mennessä hyvin samat tekijät suojaavat lasta ja nuorta rikolliselta kehitykseltä. Seuraavaksi käynkin läpi tarkemmin muutamia keskeisimpiä nuorten rikoskäyttäytymiseen altistavia riskitekijöitä sekä siltä suojaavia tekijöitä. Jaottelen nämä tekijät yksilön ominaisuuksiin, perhetekijöihin, vertaisiin ja vertaisryhmän vaikutukseen sekä ympäristötekijöihin.

Yksilön ominaisuudet

Yksilöön liittyviä väkivaltaisen käyttäytymisen riskitekijöitä ovat tutkimusten mukaan muun muassa korkea impulsiivisuus, vähäiset saavutukset elämässä (Farrington 2015, 390), riskikäyttäytyminen, huomiohakuisuus, huumeidenkäyttö, keskittymisvaikeudet ja antisosiaalisuus (Herrenkohl ym. 2012, 42, 51). Lapsuuden ja nuoruudenaikaisella aggressiivisella käyttäytymisellä on yhteys aikuisiän väkivaltaisuuteen (Dubow, Huesmann, Boxer & Smith 2016, 30) ja näiden lisäksi ongelmat tunteiden säätelyssä sekä kokemus sosiaalisesta ulossulkemisesta ovat yhteydessä väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Kalvin & Bierman 2017, 574). Rolf Loeber ja David Farrington (2001, xxvi) erittelevät muutamiksi yksilön ominaisuuksiin liittyviksi suojaaviksi tekijöiksi muun muassa naissukupuolen, prososiaalinen käyttäytymisen ennen kouluikää sekä hyvät kognitiiviset taidot. Kaikkiin yksilön kehitystä vaikuttaviin tekijöihin ei yksilö itse tai hänen ympäristönsä pysty vaikuttamaan, vaan kehitys on osittain ennalta määrättyä. Perinnölliset tekijät vaikuttavat käyttäytymisen kehittymiseen (Jokela 2006, 97).

Yksi tällainen merkittävä vanhemmilta lapsille siirtyvä tekijä on yksilön antisosiaalinen käyttäytyminen (Moffit 1993; Farrington 2005). Antisosiaalisella käyttäytymisellä tarkoitetaan sellaista käytöstä, joka rikkoo niin sosiaalisia normeja kuin muiden ihmisten oikeuksia, ja sitä on käytetty erityisesti väkivaltarikosten selittämisessä (Jokela 2006, 101–102; Farrington 2005, 177). Terrie Moffit (1993) on tutkinut paljon antisosiaalista käyttäytymistä, ja hänen mukaansa monet ihmiset käyttäytyvät antisosiaalisesti. Useilla antisosiaalinen käyttäytyminen kuitenkin on vain tilapäistä tai tilannekohtaista, kun taas joidenkin kohdalla tällainen käyttäytyminen on

pitkäaikaista ja pysyvää. Hän jakaa antisosiaalisen käyttäytymisen nuoruuteen rajoittuvaan sekä elämän läpi kestäväan antisosialisuuteen. Näistä ensimmäinen on hyvin yleistä nuorten keskuudessa. (Em. 674–676.) Antisosialisuus on jaettavissa myös aggressiiviseen ja ei-aggressiiviseen antisosialisuuteen. Aggressiivisessa antisosialisuudessa muihin kohdistetaan fyysistä väkivaltaa, kun taas puolestaan ei-aggressiivisessä antisosialisuudessa ilmenee norminrikkomuksia, jotka eivät kuitenkaan kohdistu muihin ihmisiin. (Jokela 2006, 104.)

Antisosialisuuden ilmenemismuodot vaihtelevat ikävaiheen mukaan, mutta siitä huolimatta yksilölliset erot ovat suhteellisen pysyviä. Lapsuudessa ja nuoruudessa antisosialisuus voi ilmetä esimerkiksi häiriköintinä, varasteluna, tottelemattomuutena, kiusaamisena, ilkivaltana, impulsiivisuutena tai pahoinpitelynä. (Jokela 2006, 104; Farrington 2005, 177.) Rikosten teon ja antisosiaalisen käyttäytymisen välissä on jatkumo aina lapsuudesta aikuisuuteen asti. Tämä tarkoittaa, että ihmisillä on olemassa tietynlainen antisosialisuuden vakaa taso ja ihmiset, jotka tekevät paljon rikoksia yhdessä iässä, todennäköisesti tekevät sitä myös toisena aikana. (Farrington 2003, 223.) Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa antisosiaalista käyttäytymistä käytetään rinnakkaiskäsitteenä nuorisoriikollisuudelle kuvaamaan nuorten tekemää rikollisuutta.

Perhetekijät

Perhe on hyvin keskeisessä osassa lapsen ja nuoren kehityksessä. Keskeisiä perheeseen liittyviä riskitekijöitä ovat perheen rikkonaisuus, vanhempien antisosiaalinen tai rikollinen käyttäytyminen, vanhempien päihteiden käyttö, lapsen pahoinpitely tai heitteillejätto, huonot perhehallintaan liittyvät keinot, ankara kuri, huonot lastenkasvatusmenetelmät, perheen sisäiset konfliktit ja vanhempien nuori ikä (Loeber & Farrington 2001, xxv–xxvi; Farrington 2015, 390; Herrenkohl ym. 2012, 42, 51; Jolliffe, Farrington, Piquero, Loeber & Hill 2017, 22; Haapasalo 2006, 124). Siitä, kuinka paljon ja millaisissa olosuhteissa vanhempien erolla sekä yksinhuoltajuudella on vaikutusta nuorten rikoskäyttäytymiseen, on olemassa ristiriitaista tutkimusta (Haapasalo 2006, 131–132). Perheen sosiaalisella huono-osaisuudella (Dubow ym. 2016, 30) sekä muilla sosioekonomisilla tekijöillä, kuten alhaisella tulotasolla ja suurella perhekoolla, on yhteys lasten ja nuorten väkivaltakäyttäytymiseen (Farrington 2015, 390; Jolliffe ym. 2017, 22). Sosiaalinen huono-osaisuus on periytyvää (Ristakari ym. 2018, 126). Tästä syystä lapsiperheiden hyvinvoinnin seuraaminen on tärkeää: riski lapsella moniongelmaisuuksien kehittymiseen on syrjäytyneiden tai muuten moniongelmaisten vanhempien perheissä suuri (Kinnunen 2021, 95; Ristakari ym. 2018, 126).

Perheen riskitekijät vaikuttavat lapsen ja nuoren kehitykseen sitä merkittävämmiin, mitä nuoremmassa iässä lapsi joutuu niitä kohtaamaan (Loeber & Farrington 2001, xxv; Haapasalo 2006, 124).

Toinen merkittävä perhetekijä on vanhempien välinen suhde. Vanhempien ero on tutkitusti riskitekijä varsinkin poikien kohdalla. Syy ei kuitenkaan ole erossa itsessään tai yhden vanhemman huoltajuudessa, vaan perheen sisäisissä ristiriidoissa ennen ja jälkeen eron, taloudellisissa muutoksissa, mahdollisessa muutossa uuteen kotiin sekä kaveripiirin muutoksissa. (Haapasalo 2006, 131.) Epävakaat perhetilanteissa ei ole suoraan yhteydessä lapsen käytösongelmiin, mutta ne voivat toimia riskitekijöinä varsinkin sellaisille lapsille, joilla ei ole ennen ollut ongelmia (Ackerman, Brown & Izard 2003, 705–706). Vanhempien oman lapsuuden käytösongelmat ennustavat heidän lastensa käytösongelmia (Haapasalo 2006, 135). Käänteisesti ajateltuna esimerkiksi vakaat perheolosuhteet, kypsät vanhemmat, riidaton ja väkivallaton koti, vähintään yksi tukena oleva vanhempi sekä vanhempien päihteidenkäytön ja mielenterveysongelmien puute ovat nuoren rikoskäyttäytymisen kehittymistä ehkäiseviä tekijöitä.

Vertaiset ja vertaisryhmät

Sirolan (2021, 23) mukaan vertaisilla ja vertaisryhmillä on iso vaikutus nuoren toimintaan. Nuoruudessa vertaisten kanssa vietetty aika sekä heidän merkityksensä niin tuen antajina kuin käytösmalleina kasvaa. Samaan aikaan vanhempien käytöksen merkitys vähenee (Steinberg & Morris 2001, 93.) Nuoruus on aikaa, jolloin nuori irtaantuu vanhempiensa välittömästä vaikutuspiiristä ja alkaa katsoa malleja elämään muualta. Vanhempien sana ei olekaan enää ainut totuus, vaan sitä kyseenalaistetaan ja haastetaan muualta saaduilla vaikutteilla. Voitaisiin sanoa, että lapsuuden vanhempien miellyttämisen halu ja sitä kautta hyväksynnän haku vaihtuvat toisilta nuorilta haettuun huomioon ja hyväksyntään. Tutkija Kimberly Maxwell (2002, 267–268) argumentoi, että nuoret ovat hyvin alttiita vertaistensa vaikutuksille niin hyvässä kuin pahassa ja tästä syystä vertaisten vaikutuksen huomioiminen on hyvin tärkeää. Merkitykselliset vertaisryhmät ovat keskeisiä hyvinvoinnin kannalta sekä auttavat kehityksessä.

Keskeisiä vertaisiin liittyviä riskitekijöitä ovat vuorovaikutus rikollisesti käyttäytyvien sisarusten tai muiden vertaisten, kuten kavereiden, kanssa sekä vertaisten torjumaksi joutuminen (Loeber & Farrington 2001, xxvi; Jokela 2006, 101; Herrenkohl ym. 2012, 42, 51), mikä aiheuttaa

ulosulkemista ja yksinäisyyttä. Nuorten ystävien riskialtis käyttäytyminen lisää riskikäyttäytymisen määrää. On kuitenkin epäselvää, kuinka paljon kyseessä on vertaisten vaikutus yksilöön ja kuinka paljon taustalla vaikuttaa kavereiden valikoitumisen prosessi: yksilöt tapaavat ystäväystävyyttä samanhenkisten ihmisten kanssa. (Maxwell 2002, 273–274.) Nuoret siis voivat päätyä muiden haitallisesti käyttäytyvien seuraan tai oppia haitallisia käyttäytymismalleja muilta nuorilta.

Ympäristötekijät

Tutkimusten mukaan ympäristöllä on vahva vaikutus ihmisen kehityksen kannalta. Kasvu-ympäristöksi lasketaan paljon muutakin kuin vain perheolosuhteet. Tässä ympäristöllä tarkoitetaan lapsen tai nuoren kasvu-ympäristöä eli naapurustoa sekä koulua. Kasvu-ympäristön keskeisiä riskitekijöitä ovat naapuruston köyhyys ja huono maine, median esittämä väkivalta alueella, ympäristön tai alueen epäjärjestys sekä aseiden helppo saatavuus alueella (Loeber & Farrington 2001, xxvi; Herrenkohl ym. 2012, 42, 51; Jokela 2006, 97). Koulu-ympäristön riskitekijöitä ovat puolestaan lapsen tai nuoren huono akateeminen menestys, heikko yhteenkuuluvuuden tunne koulun kanssa, matalat tavoitteet koulutuksen suhteen, heikko koulumotivaatio sekä huonosti järjestetty ja toimiva koulu (Loeber & Farrington 2001, xxvi; Herrenkohl ym. 2012, 42, 51).

Suojaavat tekijät ovat karkeasti sanottuna riskitekijöiden käänteisiä ominaisuuksia. Tutkimusten mukaan suojaavia tekijöitä nuoruudessa ovat muun muassa kyky kieltäytyä ehdotuksista, matala riskinotto-aikeisuus, vanhempien hyvät perhehallintataidot, nuoren sitoutuminen kouluun, vertaisten prososiaalinen käyttäytyminen, vähäinen altistuminen huumeille ja alkoholille, nuoren vähäiset käyttäytymisongelmat sekä korkea akateeminen menestys (Herrenkohl ym. 2012, 51). Näiden lisäksi sijaishuoltokin voi toimia joissakin tapauksissa suojaavana tekijänä, jos sen avulla lapsi pääsee pois huonoista perheoloista, mutta toisinaan sijaishuolto voi olla itsessään riskitekijä (Loeber & Farrington 2001, xxvi). On tärkeää kuitenkin muistaa, ettei mikään yksittäinen tekijä selitä lapsen rikos- tai riskikäyttäytymistä. Mitä suurempi määrä lapsella on riskitekijöitä elämässään, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän alkaa tehdä rikoksia. (Loeber & Farrington 2001, xxvi.) Mikään yksittäinen suojaava tekijä ei takaa, että nuori, jolla on useita riskitekijöitä, voisi varmasti välttää nuorisoriikollisuuden. Mitä enemmän nuorella on suojaavia tekijöitä

riskitekijöihin verrattuna, sitä suuremmalla todennäköisyydellä ne toimivat ehkäisevästi. Ne nuoret kenellä on paljon riskitekijöitä ja vähän suojaavia tekijöitä, ovat suurimmassa riskissä kasvaa vakavien ja väkivaltaisten, kroonisten rikoksen tekijöiksi. (Loeber & Farrington 2001, xxvi – xxvii; Dubow ym. 2016, 30.)

3 Kosto ja kostoajattelu

Kosto on hyvin vanha ilmiö (Chester & DeWall 2017, 235), ja sitä ollaan sekä tutkittu että muutoin käsitelty kansainvälisessä julkisessa keskustelussa paljon. Se on universaali ilmiö (Elster 1990, 862), eli sitä ilmenee eri yhteisöissä ja kulttuureissa ympäri maailman. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa se on tabu (Cota-McKinley, Woody & Bell 2001, 348), eli sitä ei yleisesti hyväksytä tai ainakin sen tilannekohtainen hyväksyminen vaatii hyviä perusteita. Joidenkin tutkimusten mukaan kosto on yksi ihmisen perusominaisuuksista, ja se ilmenee jo aikaisin ihmisen elämässä (Recchia, Wainryb, & Pasupathi 2019, 841). Hamlinnin, Wynnin, Bloomin ja Mahajan (2011, 19933) tekemän tutkimuksen mukaan jo vuoden ikäisten lasten keskuudessa on havaittavissa taipumusta negatiiviseen vastavuoroisuuteen prososiaalisen käytöksen sijaan. Yksilön halu kostaa (eli kostohalu) saattaa olla luonnollinen osa jo lapsen psykologiaa samalla tavalla kuin muutkin motiivit (Recchia ym. 2019, 841). Kostoalvius on joidenkin teorioiden mukaan kehittynyt ihmiselle evoluution seurauksena (Kivivuori ym. 2018, 175.) Toisaalta kosto on hyvin vahvasti sidoksissa ihmisten väliseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja se tapahtuu aina kahden osapuolen välillä. Koston liittyy paljon sosiaalisia tunteita, kuten häpeää. (Elshout, Nelissen & van Beest 2015, 11–13; Boon & Yoshimura 2016, 476.) Koston voitaisiin ajatella olevan luonnollinen osa ihmisyyttä ja piirre, joka on synnynnäinen osa kaikkia ihmisiä, ja samanaikaisesti olevan sosiaaliseen maailmaan liittyvä ilmiö, joka tapahtuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki ihmiset olisivat halukkaita kostamaan kohtaamaansa vääryyttä tai toteuttamaan kosta käytännössä. Kuten monien muiden ihmisen käyttäytymistapumusten kohdalla, taipumuksella kostaa on huomattavaa vaihtelua yksilöiden välillä (Chester & DeWall 2017, 235).

Kosta ei ole helppo määritellä yksiselitteisesti. Koston voidaan kuvailla olevan harmia tai haittaa aiheuttava toimi, joka sisältää aggressiivisuutta vastauksena aiemmin koettuun, itsen kohdistuneeseen vääryyteen, harmiin tai haittaan. Siihen liittyy tarkoitus rangaista toista tämän teosta tai käytöksestä ja maksaa takaisin itselle aiheutunut paha tai kipu. (Stuckless & Granson 1992, 25; Stillwell, Baumeister & Priore 2008, 260; Uzun 2018, 1455–1456; Cota-McKinley ym. 2001, 343.) Stillwell kollegoineen (2008, 253, 260) lisäävät, että kosto usein oikeutetaan oikeudenmukaisuuden tavoittelulla, mutta tätä ei aina saavuteta, koska kostamiseen liittyy ylilyöntejä ja vääristyneitä tulkintoja. Tutkimuksissa on koston liitetty monia määritelmiä ja piirteitä. Koston liittyy esimerkiksi vahvoja negatiivisia tunteita, joita ilmaistaan osoittamalla

aggressiivista käyttäytymistä tai vihaa alkuperäistä epäoikeudenmukaisuutta osoittaneelle henkilölle. Kosto aiheuttaa haittaa sekä kostajalle että kostettavalle. (Bacon 1999; Elster 2008; Kim & Smith 1993; teoksessa Uzun 2018, 1456; Uysal & Satıcı 2014, 2098.) Koston yksi perimmäisistä tavoitteista on tasoittaa osapuolten välille alkuperäisen teon seurauksena aiheutunut epätasa-arvo (Stillwell ym. 2008, 260; Cota-McKinley ym. 2001, 344). Verrattuna muihin aggressiivisiin tai vihaan perustuviin tekoihin, kosto on toimintaa, joka perustuu korostetummin ihmistenvälisiin tavoitteisiin, tapahtuu suuremmalla viiveellä ja herättää positiivisempia tunteita tekijässä teon jälkeen. Koston jälkeen pyritään harvemmin korjaamaan osapuolten välistä suhdetta kuin muissa vihaan liittyvissä teoissa. (Elshout ym. 2015, 11–13.) Käytännössä erilaisia koston muotoja ovat muun muassa solvaavat viestit, luottamuksen pettäminen, töykeä käyttäytyminen, sosiaalinen ulossulkeminen, maineen vahingoittaminen sekä fyysinen väkivalta, joskin viimeinen on hyvin harvinaista (Boon & Yoshimura 2016, 481). Henkilön valmiutta kostaa tai kostohalun tasoa voidaan kuvata käsitteiden *kosto-orientoituneisuus* (eng. revenge orientation) ja *kostohakuisuus* (eng. revenge seeking) kautta. Niillä kuvataan ihmisen taipumusta vihamielisyyteen sekä halun kostaa anteeksiantamisen sijaan (Gausel ym. 2015, 65; Eder ym. 2020, 305). Tässä tutkimuksessa olen valinnut käyttää käsitettä kosto-orientoituneisuus.

Tieteellisessä kirjallisuudessa on koston lisäksi olemassa useita rinnakkaiskäsitteitä kuvaamaan samaa ilmiötä. Käsitteitä *kosto* (eng. revenge), *kostotoimi* (eng. retaliation), *vihamielisyys* (eng. hostility) ja *rangaistus* (eng. retribution) käytetään usein sekaisin tai rinnakkain kuvaamaan sellaista toimintaa, jossa yksilö aiheuttaa kipua ja kärsimystä toiselle henkilölle vastauksena johonkin todelliseen tai koettuun harmiin tai loukkaukseen. Vaikka nämä käsitteet ovat yhteydessä toisiinsa, on niiden merkitys kuitenkin erilainen. (Lowe, Ellonen, Miller & Peltonen 2020, 2; Uzun 2018, 1457.) Varsinkin kosto ja kostotoimi ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan, mutta niiden välillä on pieni ero. Siinä missä kosto on pitkän ajatusprosessin ja harkinnan tulos, kostotoimi on nopea vastatoimi haittaa aiheuttaneelle henkilölle. (Stuckless & Goranson 1992; teoksessa Uzun 2018, 1457.) Kaufmanin (2012; teoksessa Uzun 2018, 1457) mukaan kosto on henkilökohtainen päätös, ja päätös koston toteuttamisesta tehdään vasta koetun kärsimyksen jälkeen. Vihamielisyys puolestaan liittyy kognitiivisiin, affektiivisiin ja käyttäytymiseen liittyviin taipumuksiin, ja sen toteutumiseen liittyy se, että haluttu harmin aiheuttaminen näkyy muille ihmisille (Barefoot 2006; teoksessa Uzun 2018, 1457). Vihamielisyudessa negatiivinen ajattelu ja aggressio perustuvat henkilön omiin epävarmuuksiin (Uzun 2018, 1457) eikä suoraan itse alkuperäiseen tekoon.

Rangaistusta puolestaan rajoittavat moraalisesti hyväksyttävät ja ei-hyväksyttävät rajat, eikä siihen liity suuria tunteita tekijän puolesta. Usein rangaistuksen tekijä tai antaja on kolmas osapuoli, jolla ei ole erityisiä suhteita uhriin. (Zdaniuk & Bobocel 2012, 641.) Rangaistus on siten näistä ehkä neutraalein tapa ratkaista konfliktitilanne.

Kostotoimissa on aina kaksi osapuolta. Kosto on luonnostaan ihmisten välinen ilmiö ja se pitää sisällään sekä kostajan että koston kohteen (Boon & Yoshimura 2016, 476). Kostotutkimusta on tehty yleensä kostajien näkökulmasta, mutta myös kostettujen kokemusten tutkiminen on tärkeää ilmiön kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta. Stillwellin ja kumppaneiden (2008, 253) mukaan on olemassa todistusaineistoa siitä, että kostajien ja kostettujen näkökulmat eroavat toisistaan merkittävästi. Kostamista ei koeta tasavertaisena ilmiönä. Koston uhriksi joutuneet arvioivat kokemansa kostotoimet varsin vakaviksi sekä merkittävästi haitallisemmiksi kuin ne teot, jotka vastaaja oli itse toiselle tehnyt. Suuri osa ihmisistä on kokenut olevansa koston kohteena jossain läheisessä ihmissuhteessaan, eikä miesten ja naisten välillä ole havaittu merkittävää eroa tässä kokemuksessa. (Boon & Yoshimura 2016, 481.) Mielenkiintoista kuitenkin on, että sekä kostajien lisäksi myös uhrin usein tunnustavat koston liittyvän alkuperäisen teon (Stillwell ym. 2008, 261).

Kosto aiheuttaa useissa tapauksissa jatkokostotoimia ja tästä voi helposti syntyä koston kierre. Koston kierre syntyy, kun alkuperäinen uhri kostaa haitalliseksi tulkitsemansa teon alkuperäiselle tekijälle, minkä seurauksena alkuperäinen tekijä kokee itsensä väärinteon uhriksi ja päättää puolestaan tasoittaa tilit kostamalla häneen kohdistunut teko. Tätä edellyttää, että alkuperäinen tekijä kokee häneen kohdistuneen koston olevan täysin liioiteltu verrattuna hänen tekoonsa, minkä vuoksi hän kokee oikeudekseen hakea oikeutta kostamalla. Koston kierre edellyttää sitä, että kumpikin osapuoli kokee itsensä väärinteon uhriksi. (Stillwell ym. 2008, 254–255, 260.) Koston kierrettä tutkiessa koston uhrin täytyy osata tulkita häneen kohdistettu teko kostoksi, ja kostajan toimet täytyy osata liittää johonkin henkilön omaan aiempaan toimintaan. Koston kohteet tunnustavat sen mahdollisuuden olemassa olevaksi, että he ovat saattaneet tehdä jotain ansaitakseen koston. Yleisesti rikosten uhrin näkevät itsensä viattomina ja syyttöminä heihin kohdistuneisiin tekoihin, eivätkä usko aiheuttaneensa heihin suunnattua harmia omilla teoillaan. (Boon & Yoshimura 2016, 475.) Toinen tekijä, mikä uhrin tulkintaan vaikuttaa on, että tulkitessaan jonkin toimen kostoksi he olettavat koston tehneen olevan koston taipuvainen henkilö, joka maksaa vahingoittamisen vahingoittamisella, ja kykenee kostotoimiin. (Boon & Yoshimura 2016, 475–476.) Anderson, Buckley ja Carnagey (2008, 464) argumentoivat konfliktin jatkuvan

eskaloitumisen olevan hyvin yleinen koston liittyvä piirre silloin, kun kostotoimeen vastataan aina edellistä kovemalla teolla. Tämä on seurausta siitä, etteivät tekijä ja uhri tulkitse tekoja samalla tavalla vakaviksi, ja siinä missä kostaja kokee tekonsa oikeutetuksi sekä oikein suhteutetuksi, uhri kokee sen ylilyönniksi ja kokee tarvetta vastata kovemalla teolla. Koston kierteen pysäyttäminen saattaakin vaatia kolmannen osapuolen väliintuloa (Stillwell ym. 2008, 260).

Koston ja sen taustatekijöiden tutkiminen on hyvin tärkeää. Sillä on osoitettu olevan yhteys moniin sosiaalisiin ongelmiin kuten kouluväkivaltaan, terrorismiin, jengisotiin ja kansainvälisiin konflikteihin (McCullough 2008; teoksessa Lowe ym. 2020, 1–2). Kosta tavoittelevan ihmisen käyttäytyminen aiheuttaa usein paljon kärsimystä hänelle itselleen sekä hänen ympärilleen (Chester & DeWall 2017, 235; Stuckless & Goranson 1992; teoksessa Cota-McKinley ym. 2001, 343). Koston toteuttaminen on haitallista kostajan mielenterveydelle, sillä se lisää vihan ja muiden vahvojen negatiivisten tunteiden tunnetta (Uzun 2018, 1468). Koston päätyneillä ihmisillä esiintyy vihan, pettymyksen ja surun tunteiden lisäksi muita enemmän nöyryydyksen ja häpeän tunteita sekä pelkoa (Elshout ym. 2015, 12). Lisäksi he murehtivat heihin kohdistunutta vääryyttä muita enemmän (Elshout ym. 2015, 12; Crombag, Rassin & Horselenberg 2003, 34).

Kostohalu, tai taipumus vastata koettuun haittaan kostamalla, on yhteydessä fyysiseen aggressiivisuuteen, ja se ilmenee usein käytännössä väkivaltaisuuksina. Koston taipuvaiset ihmiset usein osoittavat piirteitä fyysisestä aggressiivisuudesta sekä impulsiivisesta tunnesäätelystä. (Chester & DeWall 2017, 243; Lowe ym. 2020, 2.) Ihmiset toimivat vihaisesti ja aggressiivisesti myös ilman taustalla olevaa kostomotiivia, joten pelkällä vihalla ei voida selittää kostamista. Kostamisen ja muiden vihaan liittyvien vastareaktioiden välillä on tutkimuksissa olemassa eroja, eikä niitä voida selittää pelkästään sillä, että koston päätyneet tulkitsisivat alkuperäinen teon eri tavalla vakavaksi kuin muut (Elshout ym. 2015, 12).

Kostamista tapahtuu myös muutenkin kuin yksilön toimesta. Ryhmien välillä tapahtuviin kostoisiin kuuluu esimerkiksi verikosto, jossa ryhmän jäsenet kostavat toisiin ryhmän jäseniin kohdistunutta loukkausta ja uhrina voi olla kuka tahansa alkuperäisen tekijän ryhmästä (Stillwell ym. 2008, 254). Toisen puolesta tapahtuvaa kostamista kutsutaan altruistiseksi kostamiseksi. Jopa neljännes nuorten tekemistä kostoista on luonteeltaan altruistisia. (Kivivuori, Savolainen & Aaltonen 2016, 77.) Tässä kuitenkin keskitytään tarkastelemaan yksilöiden tekemää kosta, minkä vuoksi tätä näkökulmaa ei pohdita tämän enempää.

3.1 Mikä saa ihmisen kostamaan?

Kostohalun kehittyminen väärinteon jälkeen on hyvin yleistä (Lowe ym. 2020, 2). On kuitenkin tärkeää huomioida, että kostohalu itsessään ei välttämättä johda kostotoimenpiteisiin, vaikka yksilö kokisi halua kostaa. Kaikki eivät vastaa heihin kohdistettuihin väärintekoihin tai tulkittuun kostotoimeen kostolla eikä suurin osa ihmisistä toteuta ajatusta kostosta käytännössä. (Recchia ym. 2019, 848; Lowe ym. 2020, 2.) Suurin osa ihmisistä valitsee olla kostamatta. Sen sijaan he hautovat negatiivisia ajatuksiaan ja lopulta päätyvät toimimaan rauhanomaisemmalla tavalla asian ratkaisemiseksi. (Crombag ym. 2003, 342.) Tutkimuksessa sekä koston päätyneet että kostamatta jättäneet henkilöt kertoivat tullessa satutetuksi, petetyksi tai suututetuksi, ja kummassakin ryhmästä oltiin samaa mieltä siitä, että tekijä ansaitsisi tulla kostetuksi. Lopulta kaikki eivät kuitenkaan päättäneet toteuttaa tätä ajatusta käytännössä. (Stillwell ym. 2008, 261.) Kun koston ei päädytä, yksilö saattaa tehdä valinnan antaa teko anteeksi tai jopa tehdä sovinnon tekijän kanssa. Kuitenkaan kaikki ne ihmiset, jotka eivät anna anteeksi tai tee sovintoa, eivät päästä kostaa. (Brown 2004, 576–577, 582; Coelho ym. 2018, 185.)

Kostamisen tai kostamatta jättämisen taustasyyt voidaan jakaa kahteen pääkategoriaan: yksilö- ja tilannetekijöihin. Taipumuksessa toteuttaa kosto on yksilöiden välillä olemassa selkeitä eroja (Chester & DeWall 2017, 235). Elshout kollegoineen (2015) erottavat koston omaksi lajikseen muista vihan aiheuttamista vastauksista konfliktiin. Heidän mukaansa kostotoimet ovat vastaus sellaisille teoille, jotka uhkaavat henkilön itseä tai minäkäsitystä ja herättävät voimakkaampia negatiivisia itsetietoisia ajatuksia. Kosto on varsin itsekeskeinen ilmiö. (Em. 11–13.) Kosto itsessään saattaa saavuttaa useita yksilön tavoitteita, joita voivat esimerkiksi olla havaitun epäoikeudenmukaisuuden korjaaminen, opetuksen antaminen, halu tasoittaa tilejä, itsekunnioituksen takaisin saanti, sosiaalisen statuksen vahvistaminen, kostajan itsetunnon palauttamisen sekä pelotevaikutuksen luomisen ja sitä kautta tulevien haitallisten toimien ehkäiseminen. Muita koston syitä ovat esimerkiksi erilasten vastatoimien koettu tarpeellisuus, omien tunteiden käsittely, keino toipua koetusta vääryydestä sekä sosiaalisen kontrollin harjoittaminen ja sosiaalisen järjestyksen ylläpito. (Recchia ym. 2019, 846; Lowe ym. 2020, 3; Cota-McKinley ym. 2001, 344; Gollwitzer, Meder & Schmitt 2011, 372–373; Zdaniuk & Bobocell 2012, 650; Elshout ym. 2015, 2). Kostotoimilla pyritään palauttamaan osapuolten välinen tasa-arvo, ja kosto koetaan tyydyttäväksi vain, jos kostotoimi itsessään katsotaan olevan tasavertainen

suhteessa alkuperäiseen tekoon (Stillwell ym. 2008, 255, 260) sekä koston uhri tiedostaa, miksi kosto on toteutettu (Gollwitzer ym. 2011, 372).

Sukupuoli ja ikä ovat yksilön piirteitä, joilla on merkittävä vaikutus sekä myönteisiin asenteisiin kosta kohtaan että koston toteuttamiseen. Miehet kostavat todennäköisemmin kuin naiset, ja heillä on positiivisempia asenteita kosta kohtaan. Useimmiten alkuperäisen häirtää aiheuttaneen teon tehneet ovat miehiä, varsinkin nuoria miehiä. (Cota-McKinley ym. 2001, 344; Uzun 2018, 1468; Elshout ym. 2017, 301; Stuckless & Goranson 1992, teoksessa Cota-McKinley ym. 2001, 344, 348.) Mitä vanhemmiksi ihmiset tulevat, sitä vähemmän koston taipuvaisia he ovat. Todennäköisesti tämä johtuu siitä, että koston toteuttamisen sijaan he tyytyvät pelkästään ajattelemaan kostamista. (Cota-McKinley ym. 2001, 344.)

Toinen merkittävä koston vaikuttava asia ovat erilaiset tilannetekijät. Tällaisia ovat esimerkiksi alueelliset erot (ollaanko kaupungissa vai maalla), alueella vaikuttavat uskonnolliset asenteet, henkilöön kohdistunut sosiaalinen ulossulkeminen sekä sopiva tilaisuus koston toteutamiselle. (Elshout, Nelissen, van Beest, Elshout & van Dijk 2017, 301; Cota-McKinley ym. 2001, 344.) Erityisesti sosiaalisella ulossulkemisella on merkittävä vaikutus koston liittyvien tunteiden syntymiselle ja niiden muuttumiseen käytännön toiminnaksi. Yhden tutkimuksen mukaan päätökseen koston toteuttamisesta käytännössä eivät merkittävästi vaikuta alkuperäisen teon koettu vakavuus, mahdollisesti paikalla olevien muiden ihmisten määrä tai osapuolten läheisyys tai tuttuus. (Elshout ym. 2017, 301.) Toisesta tutkimuksesta käy taas ilmi, että ihmisten välisillä suhteilla on merkitystä koston tapahtumisen kannalta. Yksilö saattaa esimerkiksi haluta hakea sovintoa, jos kokee ihmissuhteen tarkoituksenmukaiseksi tai itselle hyödylliseksi, vaikka olisi vielä vihainen tekijälle. (Aquino, Tripp & Bies 2006, 654.) Tieteellisessä kirjallisuudessa ei siis ole olemassa yksiselitteistä näkemystä siitä, mitkä ovat keskeisiä kosta aiheuttavia tekijöitä.

3.2 Kosto ja konflikti

Koston voidaan katsoa olevan yksi yksilön mahdollinen vastaus toisen henkilön tekoon ja siitä syntyvään konfliktiin. Tarkastelen tässä Donald Blackin (1990; 1993; 1998; teoksessa Phillips 2003, 673) kehittämää *yleistä konfliktinhallintateorian mallia*, joka hänen mukaansa on pätevä kuvaus kaikkiin konflikteihin yksilöiden, ryhmien ja kansakuntien välillä. Malli toimii mielestäni hyvänä

pohjustuksena koston tarkastelulle, mutta ei tarjoa tyhjentävää vastausta koston syntymiselle eikä siihen tule suhtautua kritiikittä.

Konfliktit ovat osa sosiaalista elämää. Jotkut niistä ovat merkityksettömiä ja lyhyitä, mutta osa vakavia ja pitkittyneitä. Syitä, jotka aiheuttavat konflikteja, on loputon määrä. Yksilöiden kohdalla konfliktit alkavat usein loukkauksista, valheista ja uskottomuudesta. Ryhmille ja kansakunnille konfliktit alkavat usein aluekiistoista, ideologisista erimielisyyksistä sekä menneistä nöyryytyksistä. (Phillips 2003, 673.) Jotkut yksilöt joutuvat konfliktitilanteisiin toisia enemmän. Yksi mahdollinen selitys siihen on, että aggressiiviset yksilöt joutuvat useammin vihamielisiin tilanteisiin, koska heidän käyttäytymistyylinsä saa potentiaalisen konfliktitilanteen eskaloitumaan vihamieliseksi tilanteeksi. Puolestaan ei-aggressiiviset yksilöt osaavat omalla käyttäytymisellään neutraloida vastaavan tilanteen, eivätkä siten joudu konfliktitilanteeseen. (Anderson ym. 2008, 464–465, 471.)

Kosto on seurausta toisen ihmisen toiminnasta sekä sitä seuraavasta konfliktista, joka yksilön täytyy ratkaista. Blackin (1993) mukaan kaikki vastareaktiot konflikteihin ja toisten ihmisten toimiin voidaan lajitella viiteen konfliktinhallinnan perusmuotoon: *”self-help”* eli *oman käden apu* (aggressiivisuus), *välttely* (vuorovaikutuksen vähentäminen), *neuvottelu* (keskustelu), *sovinto* (kolmannen osapuolen väliintulo) ja *sietäminen* (toiminnan puuttuminen). Oman käden apu voidaan jakaa edelleen osiin kuten esimerkiksi kuriin, kapinaan tai koston. (Black 1993, 75, 78; teoksessa Phillips 2003, 674.) Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita nimenomaan yksilön perusteista valita kosto toimintatavakseen, eikä näihin muihin toiminnan vaihtoehtoihin paneuduta siksi tämän enempää.

Blackin (1990; teoksessa Phillips 2003, 676) malli ehdottaa, että koston todennäköisyyteen vaikuttavat keskeisesti konfliktin osapuolten välinen *suhteellinen etäisyys*, *toiminnallinen riippuvuus*, *tasa-arvoisuus*, *liikkumattomuus* sekä *kulttuurinen etäisyys*. *Suhteellisella etäisyydellä* (Black 1990; 1976, 40–41; teoksessa Phillips 2003, 677) tarkoitetaan sitä, kuinka paljon kiistan osapuolet osallistuvat toistensa elämään. Tämän mukaan toisilleen tuntemattomien pitäisi olla taipuvaisempia kostotoimiin kuin keskenään tuttujen ihmisten. *Toiminnallisella riippuvuudella* (Black 1990) tarkoitetaan mahdollisuutta selvitä ja kukoistaa ilman toista osapuolta. Tärkeä kysymys on, ovatko osapuolet riippuvaisia toisistaan tai tarvitsevatko he toisiaan. Blackin (1990) mukaan riippumattomuus lisää koston riskiä. (Em. teoksessa Phillips 2003, 678–679.) *Tasa-arvoisuus* (Black 1990; 1979, 161) kuvaa osapuolten sosiaalisia statuksia. Kosto on todennäköisempää sosiaaliselta statukseltaan tasa-arvoisten kuin epätasa-arvoisten kesken. (Em.

teoksessa Phillips 2003, 680.) *Liikkumattomuudella* (Black 1990, 46–47) tarkoitetaan ihmisten mahdollisuutta poistua jaetusta tilasta konfliktin toisen osapuolen kanssa. Vastapuolet, jotka on lukittu samaan tilaan, eivät voi välttää toisiaan, jolloin konfliktit kasaantuvat ja osapuolten on vaikea unohtaa ja antaa anteeksi. (Em. teoksessa Phillips 2003, 681.) *Kulttuurisella etäisyydellä* (Black 1990) viitataan osapuolten kulttuurisiin eroavaisuuksiin, kuten rotuun, etnisyyteen ja uskontoon liittyvät kontrastit. Kulttuurinen kuilu osapuolten välillä lisää koston todennäköisyyttä. (Em. teoksessa Phillips 2003, 682). Mallin mukaan kosto on todennäköisempää sellaisten konfliktien seurauksena, jonka osapuolet eivät ole olennainen osa toistensa elämää, eivät ole riippuvaisia toisistaan selvittääkseen, ovat sosiaaliselta statukseltaan tasa-arvoisia, ovat lukittuna samaan fyysiseen tilaan ja ovat eri kulttuurisista ryhmistä (Phillips 2003, 682).

Artikkelissaan Scott Phillips (2003) tarkastelee Blackin mallia ja sen toteutumista. Hänen löydöksensä ovat ristiriitaisia: osaan näistä luokitteluista hän löytää tukea ja osaan ei. Tutkimuksen tulokset tukevat ajatusta siitä, että suhteellinen etäisyys ja toiminnallinen riippumattomuus vaikuttaisivat kostamiseen keskeisesti. Ne, joiden elämät eivät ole kytköksissä toisiinsa ja jotka eivät ole toisistaan riippuvaisia, ovat taipuvaisempia kostotoimiin. Toisaalta tutkimuksen tulokset eivät tue ajatusta tasa-arvoisuuden, liikkumattomuuden ja kulttuurisen etäisyyden vaikutuksesta kostotoimiin. Hän kuitenkin korostaa, että vaikka tämä voi kertoa Blackin mallin virheellisyydestä, saattaa se kuvata enemmän itse toteutettua koetta. Blackin mallin olisi tarkoitus universaalisti päteä kaikenlaisiin konflikteihin: miesten, naisten, yksilöiden, ryhmien ja kansakuntien välisiin kiistoihin, mutta hänen tutkimuksensa rajoittuu vain miesten välisen koston tutkimukseen. (Em. 702–703.) Phillipsin koe ei ole pätevä testaamaan mallin kaikkien puolien paikkansapitävyyttä ja on siis mahdollista, että mallin muut oletukset toteutuisivat erilaisissa tutkimustilanteissa.

Myöhempi tutkimus on esittänyt Blackin (1990) mallia tukevia sekä sen kanssa ristiriidassa olevia tuloksia. Esimerkiksi Cota-McKinleyn ja kumppaneiden (2001) tutkimuksessa kävi ilmi, että osapuolten suhteen laatu oli merkittävä tekijä kostamisen toteuttamisen kannalta. Eniten kosta haluttiin työkavereiden tekemiin tekoihin ja vasta sen jälkeen tuntemattomien ihmisten, ystävien ja romanttisten kumppanien. Heidän mukaansa tämä johtuu siitä, että työkaverit eivät ole sellaisia ihmisiä, joita yksilö on elämäänsä valinnut, joten suhde heihin on heikompi kuin muissa ihmissuhteissa. Tähän vaikuttavat työkavereiden merkitys yksilölle niin sosiaalisesti kuin taloudellisesti, ja vaikuttaisi siltä, että tällaisissa ei-valituissa ihmissuhteissa, joissa mahdollisesti on kilpailua yksilöiden välillä, kostohalu on kaikkein korkeimmillaan. (Em. 347–348.) Tämä tutkimus

vaikuttaisi tukevan Blackin (1990) ajatusta siitä, että kosto on yleisempää ei-tuttujen ihmisten kesken, tai ainakin sellaisten ihmisten kohdalla, joita ei itse olla valittu osaksi omaa elämää. Toisaalta tämän perusteella voitaisiin kyseenalaistaa Blackin (1990) näkemys siitä, että kostamista tapahtuu enemmän niiden ihmisten välillä, joilla ei ole vaikutusta toistensa elämään. Elshoutin ja kumppaneiden (2017, 302) tekemästä tutkimuksessa käy ilmi, että kostamiseen ei vaikuta osapuolien suhteen läheisyys, mikä puolestaan viittaa siihen, että kostamista tapahtuu kaikissa ihmissuhteissa. Itse asiassa heidän tuloksensa ovat päinvastaisia: kosto on yleisempää toisilleen tuttujen ihmisten keskuudessa kuin tuntemattomien välillä. Yleisin ihmissuhde, jossa kostamista tapahtuu, on kaveri- tai tuttavuusuhde.

3.3 Nuoret kostajina

Kivivuoren ja kumppaneiden (2016, 79) tekemän tutkimuksen mukaan suuri osa, noin puolet, nuorten väkivallan- ja vahingonteosta liittyvät kostomotiiviin. Kuten aikuistenkin kohdalla, on nuorten välillä eroja sen suhteen, minkälaiset ihmiset valitsevat koston parhaaksi tavaksi toimia. Tähän vaikuttavat monet erilaiset yksilön piirteet ja ominaisuudet (Sarıçam & Çetinkaya 2018, 108) sekä tilanteisiin liittyvät tekijät. Aikuisten halua kostaa on tutkittu paljon. Sen sijaan lasten ja nuorten henkilökohtaisista kokemuksista koston liittyen löytyy vähemmän tietoa. Ei ole esimerkiksi varmaa tietoa siitä, muuttuuko lasten ja nuorten suhtautuminen koston jollain tavalla iän myötä. (Recchia ym. 2019, 841.) McDonaldin ja Lochmanin (2012) tekemän pitkittäistutkimuksen mukaan on epätavallista, että lasten ja nuorten keskuudessa kostohalun taso olisi korkea tai että se kasvaisi iän myötä. Niillä lapsilla ja nuorilla, joilla kostohalun kasvua havaittiin, esiintyi myöhemmässä iässä aggressiivisuutta, heikompia sosiaalisia taitoja sekä muita käytösongelmia. He myös kokivat aggressiivisuuden parhaaksi keinoksi saavuttaa haluttuja tavoitteita. Kostohalun korkea taso on selkeimmin yhteydessä yksilön aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Em. 233–234.) Lasten ja nuorten kohdalla kostomotivaation kasvu sekä koston liittyvän taipumuksen muodostuminen osaksi omaksuttuja käyttäytymismalleja ovat sellaisia tekijöitä, joista tulisi olla huolissaan (Recchia ym. 2019, 841; McDonald & Lochman 2012, 233–234). Kuitenkaan suurin osa lapsista ja nuorista eivät osoita halua kostaa edes provosoitaessa (McDonald & Asher 2018, 1920–2921). Recchian ja kumppaneiden (2019, 846, 849) tekemässä tutkimuksessa pojat kuvailivat jonkin verran tyttöjä enemmän halua kostaa, mutta koston

toteuttamisessa käytännössä ei sukupuolten välillä ollut merkittävää eroa. Tyttöillä koston perusteena oli yleisemmin halu antaa tekijälle opetus, kun pojilla puolestaan motivaationa oli omien tunteiden purkaminen ja käsittely.

Kostonhakuiset ja ei-kostonhakuiset lapset sekä nuoret ajattelevat ja käyttäytyvät sosiaalisissa tilanteissa eri tavoin. Lapset, jotka eivät toteuta haluaan kostaa, toimivat prososiaalisesti ja pyrkivät kannattamaan ihmissuhteita ylläpitäviä tulkintoja ratkaistakseen ongelman. (McDonald & Asher 2018, 1920.) Syitä kostamatta jättämiselle ovat muun muassa haluttomuus aiheuttaa harmia tekijälle, halu välttää mahdollinen rangaistus, pelko uhriksi joutumisesta, harmin minimointi, itsereflektointi sekä negatiivinen suhtautuminen kostamiseen (Recchia ym. 2019, 847). Siinä missä väkivaltaiset lapset keskittyvät kostamiseen, ei-väkivaltaiset lapset sopeutuvat tilanteeseen (Sarıçam & Çetinkaya 2018, 108).

Kostolla on vahva yhteys kiusaamisen uhriksi joutumisen kanssa. Yksi mahdollinen syy koston lasten ja nuorten kohdalla saattaa olla halu suojella itseä mahdolliselta tulevalta väkivallalta tai kiusaamiselta. Kiusaamisen tai väkivallan uhriksi joutuminen on yhteydessä vertaisten torjumiseen. (Sarıçam & Çetinkaya 2018, 102, 104, 108–109.) Torjutuksi tuleminen herättää negatiivisia ulkopuolisuuden tunteita, jotka saattavat johtaa kostohalun heräämiseen. Nuoret, jotka ovat joutuneet kohtaamaan elämässään aiemmin väkivaltaa, saattavat olla koston taipuvaisempia, koska heidän oikeuskäsityksensä on voinut muotoutua erilaiseksi aiempien väkivaltakokemusten pohjalta, ja he ovat oppineet oikeuttamaan kostotoimet niiden perusteella (Recchia ym. 2019, 851). Kostohaluisilla nuorilla esiintyy enemmän vihan tunnetta vahingonteon jälkeen, he ovat herkempiä epäkunnioitukselle ja kannattavat enemmän koston sekä negatiiviseen vastavuoroisuuteen liittyviä normeja (McDonald & Asher 2018, 1920–1921). Lapsilla, jotka ovat sekä aggressiivisiä että pelokkaasti reagoivia, koston hyväksyminen tavoitteiden saavuttamisen välineenä todennäköisemmin lisääntyy ajan myötä (McDonald & Lochman 2012, 234).

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuskysymys

Aiempi tutkimuskirjallisuus on osoittanut, että koston on yhteys väkivaltarikosten tekemiseen. Tätä yhteyttä ei kuitenkaan olla juurikaan tutkittu nuorten osalta, kuten ei koston ja viharikollisuuden välistä yhteyttä. Tässä tutkimuksessa selvitän, mikä yhteys kosto-orientoituneisuudella on nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin. Tutkimuskysymykseni on: **onko nuorten kosto-orientoituneisuuden ja heidän tekemiensä väkivaltarikosten välillä yhteys**. Tämän lisäksi kysyn, **onko kosto-orientoituneisuudella yhteyttä vihamotiivilla tehtyihin väkivaltarikoksiin**. Tarkastelen myös, **onko sukupuolten välillä eroa kosto-orientoituneisuuden ja väkivaltarikosten yhteydessä**. Etsin tutkimuskysymyksiini vastauksia kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien avulla.

Selitettäviä muuttujia tutkimuksessa ovat väkivalta- sekä viharikosmuuttuja, ja selittäviä muuttujia kosto-orientoituneisuus, impulsiivisuus, aiemmat uhrikokemukset, taipumus riskihakaiseen käytökseen, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli nuoreen nähden sekä niin kouluympäristön kuin asuinalueen koettu turvallisuus. Taustamuuttujia ovat sukupuoli, ikä, perherakenne sekä maahanmuuttotausta.

4.2 Aineisto

Tämän tutkimuksen aineistona käytän Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselyaineistoa, jossa selvitetään nuorten rikoskäyttäytymistä sekä uhrikokemuksia. Se on saatavilla sekä suomeksi että englanniksi Tietoarkistosta, mikä on eurooppalaisten tietoarkistojen yhteenliittymän CESSDA:n (Consortium of European Social Science Data Archives) Suomen kansallinen palveluntuottaja. Se on perustettu Suomeen vuonna 1999, ja se säilöö sekä antaa tutkimuskäyttöön erilaisissa tutkimuksissa kerättyjä aineistoja, joita voidaan hyödyntää myös tulevissa tutkimuksissa. Nuorisoriikollisuuskysely kuuluu Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin vuonna 1995 perustamaan pitkäaikaiseen tutkimushankkeeseen, jossa seurataan nuorten tekemää rikollisuutta. Kysely toteutetaan nykyään neljän vuoden välein, ja se kerätään yhdeksäsluokkalaisilta oppilailta eri puolelta Suomea. Kysely toteuttaa itseilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää, jossa nuoret itse vastaavat kysymyksiin tekemästään ja kokemastaan rikollisuudesta sekä kielletystä

toiminnasta (Kinnunen 2021, 95). Nuorisoriikollisuuskysely 2016 on kerätty helmikuun ja toukokuun välillä vuonna 2016. Sen on kerännyt Helsingin yliopiston alaisuudessa toimiva Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Kysely on strukturoitu ja se on kerätty sähköisellä lomakkeella. Vastaajia kyselyssä on yhteensä 6061, jotka ovat kaikki suomalaisia tai Suomessa asuvia yhdeksäsluokkalaisia nuoria.

Määrällisen tutkimuksen tutkimusjoukkoa kutsutaan otannaksi, jolloin koko tutkimusjoukosta vain ota otetaan tutkimuksessa tarkasteluun, yleensä tutkimusjoukon suuren koon vuoksi. Tätä osajoukkoa kutsutaan otokseksi, ja se on edustava kuva koko tutkimusjoukosta eli sen on vastattava ominaisuuksiltaan perusjoukkoa. Ryväotanta on yksi otantamenetelmä, jossa populaatio jaetaan ensin osajoukkoihin, jotka vastaavat ominaisuuksiltaan perusjoukkoa. Näistä rypäistä otetaan satunnaisotos, joka yleensä tapahtuu arpomalla. (Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2019, 25–26, 30.) Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty yksiasteisella ryväotannalla, eli tutkimukseen on otettu mukaan yhdeksäsluokkalaisia useista eri suomalaisista kouluista. Otanta on tapahtunut arpomalla tutkimukseen osallistuvat koulut, mutta valinnassa on huomioitu eri kuntamuotojen tarpeeksi suuri edustus sekä koulujen koko, jotta se vastaisi mahdollisimman tarkasti kyselyn perusjoukkoa. Kyselyn vastaajajoukko on hyvä edustus Suomen yhdeksäsluokkalaisista, ja tutkimuksen perusteella voidaan tehdä päätelmiä yhden suomalaisten ja Suomessa asuvien ikäryhmän rikoskäyttäytymisestä. Kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä kattavia johtopäätöksiä, jotka koskisivat koko Suomen nuorison rikoskäyttäytymistä tai nuorten rikoskäyttäytymistä kansainvälisesti. Tämän perusteella voidaan kuitenkin tehdä varovaisia arvioita koskien nuorten väkivaltarikoskäyttäytymistä kokonaisuudessaan Suomessa.

4.3 Mittarit

Sukupuoli. Vastaajilta kysyttiin, ovatko he tyttöjä (=1) vai poikia (=2).

Ikä. Vastaajat saivat kertoa ikänsä tasavuosina ilman vastausvaihtoehtoja. Vastausten vaihteluväli on 15–17.

Perherakenne. Kyselyssä kysyttiin, kenen kanssa he asuvat: ”yhdessä oman äitini ja isäni kanssa”, ”osan aikaa äitini, osan aikaa isäni kanssa”, ”vain äitini kanssa”, ”vain isäni kanssa”, ”äitini ja hänen kumppaninsa/isäpuoleni kanssa”, ”isäni ja hänen kumppaninsa/äitipuoleni kanssa”, ”muiden sukulaisten luona”, ”sijaisperheessä” tai ”muissa oloissa”. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen

kohteena on ydinperheen vaikutus nuoren elämään. Ydinperheeksi katsottiin vain perhemalli, jossa asutaan sekä oman äidin että oman isän kanssa. Uusi muuttuja muodostettiin siten, että ydinperhe, eli vaihtoehto ”yhdessä oman äitini ja isäni kanssa”, koodattiin arvoon 0 ja kaikki muut vastausvaihtoehdot arvoon 1.

Maahanmuuttotausta. Vastaajilta kysyttiin, ovatko he syntyneet Suomessa (=1) vai ei (=2). Tässä tutkimuksessa ei koettu merkitykselliseksi eritellä vastaajan muuta synnyinmaata tarkemmin.

4.3.1 Selitettävät muuttujat

Väkivaltaisen käyttäytymisen muuttuja pitää sisällään kysymykset toisten pahoinpitelystä sekä tappeluun osallistumisesta. Vastaajilta kysyttiin, ovatko he osallistuneet viimeisen 12 kuukauden aikana tappeluun (kyllä/ei) tai ovatko he viimeisen 12 kuukauden aikana pahoinpidelleet jonkun (kyllä/ei). Kaikki, jotka vastasivat vähintään toiseen ”kyllä”, koodattiin arvolle 1 ja muut vastaajat arvolle 0.

Viharikos -muuttuja muodostettiin kahdesta monivalintakysymyksestä, joissa kysyttiin syitä viimeisen 12 kk aikana tapahtuneeseen tappeluun osallistumiseen tai pahoinpitelyyn. Vastaajilta kysyttiin, oliko teon syynä jokin seuraavista: uhrin kieli, ihonväri, uskonto, kansallinen tausta, yhteiskunnallinen mielipide, sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen. Mikäli vastaaja oli valinnut vähintään yhden näistä vaihtoehdoista toisesta tai molemmista kysymyksistä, koodattiin vastaukset arvolle 1. Mikäli vastaaja oli valinnut vaihtoehdon ”ei mikään näistä” tai ”muu syy” koodattiin vastaus arvolle 0.

4.3.2 Selittävät muuttujat

Kosto-orientoituneisuuden muuttuja muodostettiin kuudesta eri väittämästä. Vastaajan tuli määritellä, onko hän samaa vai eri mieltä seuraavista väitteistä: (1) ”on tärkeää kostaa niille, jotka ovat satuttaneet minua”; (2) ”yritän antaa samalla mitalla takaisin kenelle tahansa, joka satuttaa minua”; (3) ”on aina parempi olla hakematta kostoa”; (4) ”en ainoastaan suutu, vaan tasaan myös tilit”; (5) ”kosto on moraalisesti väärin”; (6) ”on yleensä parempi osoittaa armoa kuin vaatia kostoa”. Väittämät ovat Likert-asteikollisia muuttujia, joissa 1 on ”täysin samaa mieltä” ja 5 on ”täysin eri mieltä”. Väittämien 1, 2 ja 4 asteikot käännettiin toisin päin, jotta suurempi numeerinen

arvo vastauksessa osoittaisi suurempaa kosto-orientoituneisuutta. Käännettyistä väitteistä ja alkuperäisistä väitteistä 3, 5 ja 6 muodostettiin summamuuttuja. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä suurempi oli hänen kosto-orientoituneisuutensa. Vastaavanlaisia kosto-orientoituneisuuden asteikkoja on käytetty aiemmissa tutkimuksissa (kts. Stuckless & Goranson 1997; Coelho ym. 2018; Lowe ym. 2020; Gausel ym. 2015).

Aiempiä uhriksi joutumisen kokemuksia mitattiin kolmen kysymyksen kautta, joissa kysyttiin uhrikokemuksia väkivalta- ja viharikoksista. Vastaajilta kysyttiin: (1) onko kukaan käynyt fyysisesti hänen kimppuunsa lyömällä, potkimalla tai jotain asetta käyttämällä (kyllä/ei); (2) onko vanhempi koskaan rankaissut häntä tukistamalla, läimäyttämällä tai muulla fyysisellä tavalla (kyllä/ei), sekä (3) onko kukaan tahallisesti uhkaillut tai kohdistanut häneen väkivaltaa kieleen, ihonväriin, uskontoon tai yhteiskunnallisiin mielipiteisiin perustuvien syiden vuoksi (kyllä/ei). Mikäli vastaaja vastasi yhteenkään näistä kysymyksistä ”kyllä”, koodattiin vastaukset arvoon 1. Jos vastaaja vastasi kaikkiin ”ei”, koodattiin vastaukset arvoon 0.

Impulsiivisuutta mitattiin muodostamalla summamuuttuja kolmesta eri väittämästä. Vastaajien tuli valita, kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat heihin itseensä: (1) ”toimin usein hetken mielijohdeesta”; (2) ”teen mitä vain mikä tuottaa minulle mielihyvää silloinkin, jos se haittaa pitkän ajan tavoitteiden saavuttamista”, sekä (3) ”minua kiinnostaa enemmän se, mitä minulle tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu pitkällä tulevaisuudessa”. Väittämät olivat Likert-asteikollisia muuttujia. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä impulsiivisempi hän oli.

Riskinottoa mitattiin kolmella eri väittämällä. Vastaajan tuli määritellä, kuinka hyvin nämä väittämät sopivat heihin itseensä: (1) ”testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista”; (2) ”otan joskus riskejä pelkän hivin vuoksi” sekä (3) ”jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus”. Väittämät olivat Likert-asteikollisia muuttujia. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä suurempi oli hänen riskinottohalukkuutensa.

Riskirutiineja mitattiin neljällä eri kysymyksellä, joiden avulla määritellään, kuinka riskialttiita nuoren arkirutiinit ovat. Vastaajilta kysyttiin (1) oleivatko he kavereidensa ”kanssa julkisilla paikoilla kello 21 jälkeen”; (2) tulevatko he ”arki-iltoina kotiin vasta kymmenen jälkeen”; (3) käyvätkö he ”nuorten järjestämissä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia”, sekä (4) viettävätkö he vapaa-aikaa itseään ”vanhempien kaverien kanssa”. Väittämät olivat Likert-asteikollisia muuttujia vaihtoehdosta ”ei koskaan” vaihtoehtoon ”todella usein”. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä enemmän riskirutiineja hänellä oli.

Vanhempien sosiaalista kontrollia mitattiin neljän väittämän avulla, jotka koskivat heidän perhe-elämäänsä sekä kotiolojaan. Vastaajien tuli määritellä, kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat heihin: (1) ”lähtiessäni ulos vanhempani kysyvät, keiden kanssa vietän aikaa”; (2) ”vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen”; (3) ”vanhemmat seuraavat koulumenestystäni” sekä (4) ”vanhempani valvovat, että menen ajoissa nukkumaan”. Kysymykset olivat Likert-asteikollisia muuttujia. Arvon 1 saivat vastaukset ”ei koskaan” ja arvon 5 vastaukset ”aina”. Mitä suurempi oli kysymysten yhteenlaskettu pistemäärä, sitä suurempi oli vastaajan vanhempien sosiaalinen kontrolli vastaajaan.

Ympäristön vaikutusta mitattiin muodostamalla kolme eri muuttujaa. Ensimmäinen muuttuja muodostettiin kolmesta kysymyksestä, jotka koskivat vastaajan kotikaupunkia ja sen koettua turvallisuutta. Vastaajien tuli määritellä, kuinka turvalliseksi he kokevat olonsa (1) iltaisin kotikuntansa/ kotikaupunkinsa keskustassa, (2) alueella, jossa he asuvat ja (3) ”illalla julkisissa liikennevälineissä”. Toinen muuttuja muodostettiin kahdesta kysymyksestä, jotka koskivat vastaajan turvallisuudentunnetta koulussa. Häneltä kysyttiin, kuinka turvalliseksi hän tuntee olonsa (1) ”koulumatkalla” sekä (2) ”koulun pihalla välitunnilla”. Kolmas muuttuja oli oma kysymyksensä, jossa vastaajalta kysyttiin turvallisuudentunnetta hänen omassa kodissaan. Kysymykset olivat 4-asteisia Likert-muuttujia, joista ”hyvin turvaton” sai arvon 1 ja ”hyvin turvallinen” arvon 4. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä turvallisemmaksi hän koki ympäristönsä. Kouluympäristön vaikutus huomioitiin erikseen ($\alpha=0.85.$), kun taas oman kodin sekä kotikaupungin turvallisuuden tunne yhdistettiin.

5 Tutkimusmenetelmät

Käytän tässä tutkimuksessa analyysimenetelminä kuvailevia menetelmiä ja monimuuttujamenetelmiä. Kuvailevista menetelmistä käytän ristiintaulukointia, frekvenssijakaumaa sekä keskiarvovertailua, ja monimuuttujamenetelmistä käytän logistista regressioanalyysia. Näistä enemmän seuraavissa alaluvuissa. Luvun lopussa käyn läpi eettistä pohdintaa tähän tutkimukseen liittyen. Aineiston olen käsitellyt IBM SPSS Statistics 21-ohjelmalla.

5.1 Kuvailevat menetelmät

Kuvailevat menetelmät ovat hyvä tapa tutustua aineistoon ja ne tuottavat mielenkiintoista sekä tärkeää tietoa aineistosta. Frekvenssijakaumien avulla voidaan tuoda kuvailevaa tietoa tutkimuksen vastaajajoukosta prosenttilukujen kautta. Frekvenssillä tarkoitetaan havaintojen lukumäärää aineistossa, eli sitä kuinka monta kertaa muuttujien kukin vaihtoehto aineistossa esiintyy (Metsämuuronen 2003, 452). Tässä tutkimuksessa frekvenssijakaumina esitetään taulukossa 1 vastaajien sukupuoli, ikä, perherakenne sekä maahanmuuttotausta.

Keskiarvovertailu on toinen hyvä tapa kuvailla aineistoa. Tämän avulla voidaan tarkastella sitä, miten ja mille vaihteluvälille muuttujan arvot jakautuvat. Yksi tapa esittää muuttujien jakaumaa ovat keskiluvut, jotka kuvaavat muuttujien arvojen keskimääräistä suuruutta. (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja 2022a.) Niiden avulla voidaan määritellä *”jakauman keskikohta tai kohta, jossa suuri osa havaintoarvoja sijaitsee”* (Nummenmaa ym. 2019, 71). Keskilukuja on useita erilaisia, ja tähän tutkimukseen olen valinnut käyttää aritmeettista eli laskennallista keskiarvoa. Se on yleisimmin käytetty keskiluku, ja se saadaan, kun lasketaan kaikki havaintojen arvot yhteen ja jaetaan saatu summa havaintojen määrällä (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja 2022a). Keskiarvovertailun tulokset jatkuvista muuttujista (kosto-orientoituneisuus, impulsiivisuus, riskinotto, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli, koulun ja koulumatkan sekä asuinympäristön turvallisuus) esitetään taulukossa 6. Taulukkoon on erikseen laskettu jokaisen muuttujan kohdalla keskiarvot sukupuolittain väkivalta- tai viharikoksen tehneiden nuorten kesken ja niitä ei-tehneiden kesken.

Ristiintaulukointi on kahden kategorisen muuttujan välinen yhteisjakauma eli kaksiulotteinen frekvenssijakauma. Käytännössä siinä muodostetaan frekvenssijakaumat kahden eri muuttujan

kategorioille, minkä avulla pyritään selvittämään mahdolliset riippuvuudet kahden eri muuttujan kategorioiden välillä. (Nummenmaa ym. 2019, 43.) Sillä tutkitaan muuttujien jakautumista eri kategorioihin ja niiden välisiä riippuvuuksia. Riippuvuustarkastelu osoittaa, eroaako selitettävän muuttujan jakauma eri selittävän muuttujan luokissa (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja 2022b).

Ristiintaulukoinnin tilastollisen merkitsevyyden testausmenetelmänä käytetään khii² -testiä eli x²-testiä. Tätä kutsutaan myös riippuvuustestiksi. Sen avulla voidaan selvittää, ovatko tutkimustulokset niin varmoja, että ne voidaan yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. (Nummenmaa ym. 2019, 197–198; Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja 2022b.) Testin lähtökohtana on, että muuttujat ovat toisistaan riippumattomia. Tätä kutsutaan nollahypoteesiksi. Testin tarkoituksena on saada varmuus siitä, että frekvenssien erot ovat tarpeeksi suuret ja että erot eivät johdu pelkästä sattumasta. Testin tulosta ilmaistaan p-arvolla. Se kertoo todennäköisyyden sille, että havaittua vastaava yhteys löydettäisiin tilanteessa, jossa nollahypoteesi pitää paikkaansa. P-arvoa tulkittaessa käytetään yleensä 5 prosentin merkitsevyytensä. (Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja 2022b.) Eli tilanteessa, jossa $p < 0,05$, voidaan tulosta pitää tilastollisesti merkittävänä, ja se todennäköisesti kuvastaa ilmiön esiintymistä koko tutkimusjoukossa.

Ristiintaulukointia koskeissa taulukoissa (taulukot 2–5) esitellään neljän eri ristiintaulukoinnin tulokset kootusti. Muuttujista sukupuolen, maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten osalta esitetään prosenttiosuudet rikosten tehneiden ja ei-tehneiden sekä muuttujien kategorioiden osalta. Nämä muuttujat ovat kaksiluokkaisia kategorisia muuttujia, jonka vuoksi prosentuaalinen esittäminen on selkein tapa esittää tulokset.

5.2 Logistinen regressioanalyysi

Regressioanalyysin avulla voidaan tutkia *”yhden tai useamman selittävän muuttujan yhteyttä selittävään muuttujaan”* samanaikaisesti. Tällöin voidaan selvittää yhden selittävän muuttujan vaikutus selitettävään muuttujaan, kun samanaikaisesti muiden selittävien muuttujien vaikutus on otettu huomioon. Se kertoo, onko riippuvuus kahden muuttujan välillä tilastollisesti merkitsevä sekä kuinka vahva tämä riippuvuus on. (Kaakinen & Ellonen 2022a.) Regressioanalyysin avulla voidaan ylipäättään selvittää, miten ja mitkä muuttujat useista muuttujista selittävät selitettävän

muuttujan vaihtelua. Lisäksi sen avulla voidaan tarkastella, olisivatko muuttujista jotkut toisia parempia selittämään tutkittavaa ilmiötä. (Metsämuuronen 2003, 577–580.) Regressioanalyysi menetelmänä soveltuu muuttujien välisten riippuvuussuhteiden tarkasteluun. Keskeistä regressioanalyysissä on tarkastella korrelaatiota selittävien muuttujien ja selitettävän muuttujan välillä, ei niinkään selittävien muuttujien keskinäistä korrelaatiota (Metsämuuronen 2003, 578).

Tutkimuksessani käytän logistista regressioanalyysia. Logistinen regressioanalyysi on yksi regressioanalyysin erikoistapauksista, jota käytetään silloin, kun selitettävä muuttuja saa vain kaksi arvoa. Koska muuttujat eivät saa arvoja laajalta vaihteluväliltä, logistinen regressioanalyysi ei ennusta määriä vaan todennäköisyyksiä. Se vastaa kysymykseen, *kuinka todennäköisesti jokin asia tapahtuu tai teoria pitää paikkaansa*. Se kertoo selittävien muuttujien yhteyden tapahtuman todennäköisyyteen sekä sen, kuinka vahva tämä yhteys on. (Kaakinen & Ellonen 2022b.) Koska tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut nimenomaan siitä, minkälaiset tekijät selittävät nuorten väkivalta- ja viharikoskäyttäytymistä, on logistinen regressioanalyysi paras vaihtoehto monimuuttujamenetelmistä. Aineistoa käsitellessä tein selitettävistä muuttujista kaksiluokkaisia dummy-muuttujia sen perusteella, ovatko nuoret tehneet väkivalta- ja viharikollisuutta vai eivät. Dummy-muuttuja on muuttuja, joka saa vain kaksi arvoa (Kaakinen & Ellonen 2022a).

Suureeseen, johon logistinen regressioanalyysi perustuu, liittyy englanniksi kaksi termiä, *odds* ja *odds ratio* (OR). Suomeksi parhaat käännökset ovat *veto* ja *vetosuhte*. Vetosuhte perustuu todennäköisyysvertailuun ja tulosta verrataan refenssikategorian lukuun 1. (Nummenmaa 2009, 332–333; Kaakinen & Ellonen 2022b.) Veto saadaan vertaamalla *”tapahtuman todennäköisyyttä siihen todennäköisyyteen, että se ei tapahdu”*. Vetosuhte ei siis viittaa todennäköisyyksien suhteeseen vaan vetojen suhteeseen. (Kaakinen & Ellonen 2022b.) Logistisessa regressioanalyysissä arvioidaan vetosuhteen luottamusväliä, mikä ilmaisee vetosuhteen vaihteluvälin perusjoukossa. Mitä pienempi luottamusväli on, sitä vähäisempää satunnaisvaihtelu on. (Jokivuori & Hietala 2014, 62–63.) Tässä tutkimuksessa käytän 95 prosentin luottamusväliä, mikä on hyvin yleisesti käytetty tieteellisessä tutkimuksessa.

Jari Metsämuuronen (2003, 578) mukaan tutkivassa regressioanalyysissä otetaan mukaan useita muuttujia, joista halutaan selvittää mitkä ovat teorian kannalta oleellisia muuttujia. Tabachnick ja Fidell (2000; teoksessa Metsämuuronen 2003, 578) kritisoivat tätä, ja heidän mukaansa regressioanalyysissä tulisi valita mukaan vain teorian kannalta oleellimmat muuttujat, jolloin regressioanalyysillä vahvistettaisiin teoriassa esitettyjen keskeisten muuttujien merkitys. Tässä

tutkimuksessa olen ottanut huomioon aiemman tutkimuksen ja kirjallisuuden merkityksen muuttujia valitessani. Olen pyrkinyt muodostamaan mittarit aiemman tutkimuksen valossa, ja valitsemaan mukaan ne tekijät, joiden avulla niin nuorisorikollisuutta kuin väkivaltarikollisuutta ylipäättään selitetään.

5.3 Tutkimuksen eettinen pohdinta

Tutkimuksen ja tutkimusprosessin eettinen pohdinta on tärkeää aina ihmisiä tutkiessa. Käyn seuraavaksi läpi tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä eettisiä piirteitä ja kysymyksiä. Olen toteuttanut tutkimukseni Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) ohjeita seuraten, pyrkien tutkimuksen riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen, joita tieteellinen tutkimus aina tavoittelee (Kuula 2011, 18). Olen pitänyt tämän mielessäni koko tutkimusprosessin ajan.

Kuulan (2011, 44–46) mukaan ihmistieteissä keskeistä tutkimuksen eettisyydessä ovat (1) tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen; se että tutkittaville kerrotaan perustiedot tutkimuksesta ja heillä on itsellään vapaus päättää tutkimukseen osallistumisesta, (2) vahingoittamisen välttäminen; on vältettävä tuottamasta kenellekään tutkimuksella fyysisiä, henkisiä tai taloudellisia vahinkoja, sekä (3) yksityisyydestä ja tietosuojasta huolehtiminen; tietoja on säilytettävä luotettavasti, yksilön on saatava päättää itse mitä tietoja hän antaa tutkimuskäyttöön eivätkä yksilöt saa olla aineistosta tunnistettavissa. Tähän tutkimukseen osallistuneet ovat antaneet suostumuksensa vastaustensa käyttöön tutkimustarkoituksessa ja ovat olleet tietoisia kyselyyn vastatessaan aineiston käyttötarkoituksesta. Tutkimuksen aineisto on kerätty kouluissa 9-luokkalaisilta, ja he ovat vastanneet tutkimukseen nimettömästi verkkolomakkeella. Voidaan olettaa, että tutkimukseen osallistuminen on viimekädessä ollut oppilaan omasta valinnasta kiinni, vaikka toteutus on tapahtunut kouluaihana. Vastaamista ole aineiston kerääjien puolelta valvottu millään tavalla.

Rikollisuus on aiheena hyvin sensitiivinen, mikä tulee ottaa huomioon sitä tutkittaessa. Kyselyssä on kysytty uhrikokemuksista, mitkä ovat saattaneet nostattaa tutkittavissa mieleen epämieluisia muistoja tai vanhoja traumoja. Tähän liittyen on kyselyn lopussa kerrottu ohjeita, mihin tahoon ottaa yhteyttä tai kenen kanssa puhua, jos jokin on jäänyt vaivaamaan tutkimuksen jälkeen. Tietosuojan ja yksityisyyden suojaamisesta on pidetty huolta siten, että tutkimusaineisto on säilytetty salasanasuojatulla tietokoneella, joka ei ole muiden ihmisten käytössä, eikä aineistoa olla

jaettu ulkopuolisille. Se on poistettu tietokoneelta tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Aineisto on kerätty nimettömästi, joten yksittäisiä tunnistetietoja ei vastaajista ole. Aineisto on saatavilla Tietoarkistosta vain tutkimusten tekemistä varten.

Näiden lisäksi tutkimusaiheen sekä -kohteen valinnat edellyttävät eettistä pohdintaa. Tutkijan on perusteltava tutkimuksensa kohde eettisin perustein (Kuula 2011, 20; Clarkeburn & Mustajoki 2007, 38). Eettiseen tarkasteluun on olemassa useita näkökulmia. Yksi tapa tarkastella eettisiä kysymyksiä on seurauksiin perustuva lähestymistapa, jossa tarkastellaan tutkimuksen lopputulosta ja sen eettisyyttä. Siinä tarkastellaan hyötyä ja sitä, miten hyödyn ja haitan suhde on mahdollisimman positiivinen verrattuna siihen, jos tehtäisiin toisenlaisia ratkaisuja. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 38; Vilka 2007, 91.) Toinen tapa lähestyä eettisiä kysymyksiä on periaatteisiin perustuva lähestymistapa, missä tarkastellaan tutkimusprosessia ja sen eettisyyttä: Noudattaako se yleisesti hyväksytyjä eettisiä sääntöjä tai normeja. Siinä keskeistä on, että tutkimus itsessään toteutetaan eettisesti. Tähän kuuluvat myös tiedeyhteisön yhteiset säännöt, joiden noudattamista pidetään yleisesti tärkeänä. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 42–43; TENK 2012; 6.) Näihin pelisääntöihin kuuluvat muun muassa rehellisyys, huolellisuus, avoimuus, toisten töiden tieteellinen tunnustus, eettisesti kestävä tutkimus-, tiedonhankinta- ja arviointimenetelmät, vapaus, julkinen vastuu julkaista omia tutkimustuloksia sekä se, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteellisen tiedon vaatimalla tavalla (TENK 2012, 6; Clarkeburn & Mustajoki 2007, 43–44; Kuula 2011, 25). Kolmas tapa lähestyä eettisiä kysymyksiä on hyveisiin perustuva eettinen lähestymistapa, jolloin huomio on itse tekijässä. Tässä tarkastellaan tekijän motiiveja ja tavoitteita, sekä kuinka hänen omat lähtökohtansa vaikuttavat tutkimuksen tekemiseen. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 44–45.) Näitä eettisiä tarkasteluita hyödynnetään yleensä vaiheittain tutkimusprosessin edetessä (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 46), joten usein yhdessä tutkimuksessa päädytään tarkastelemaan eettisyyttä näiden kaikkien näkökulmien kautta. Koen itse tärkeäksi, että tutkimusta tehdessä kiinnitetään huomiota näihin kaikkiin näkökulmiin, joten tarkastelen seuraavaksi tutkimustani näiden periaatteiden kautta.

Tässä tutkimuksessa todennäköisimpiä tutkittaville kohdistuneita haittoja ovat olleet tutkimuksen nostattamat mahdolliset epämurkavat tunteet sekä kouluajan käyttäminen kyselyn tekoon, jolloin oppitunnilla käsittelyvuorossa olevasta aiheesta on viety aikaa pois. Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa haitan ja hyödyn suhde on kuitenkin hyvin positiivinen, ja kerättyä aineistoa on ennen tätä tutkimusta hyödynnetty lukuisissa tutkimuksissa. Hyvien tieteellisten käytäntöjen ja

pelisääntöjen noudattaminen näkyy muun muassa aiempiin tutkimuksiin viittaamisena mahdollisimman tarkasti, aiemman tutkimuskirjallisuuden huolellisena läpikäymisen, aineiston tarkkana käsittelynä ja tutkimustulosten huolellisena esittämisenä.

Henriikka Clarkeburnin ja Arto Mustajoen (2007, 32) mukaan tutkijan tulisi pohtia omien vaikuttimiensa, kokemustensa ja arvojensa vaikutusta päätöksentekoon ja hallita niiden vaikutusta päätöksentekoprosessissa. Olen pyrkinyt huomioimaan tutkimusta tehdessäni oman asemani tutkijana ja minimoimaan omien henkilökohtaisten mielipiteideni vaikutuksen tutkimusprosessin edetessä. Tiedostan, että oma asemani tutkijan roolissa valkoisena keskiluokkaisena länsimaisena naisena, joka ei ole joutunut kohtaamaan rikollisuutta omassa elämässään, ei ole täysin kiistaton rikollisuutta tutkittaessa. Omat lähtökohdani voivat poiketa merkittävästi tutkimukseen vastanneiden lähtökohdista, ja erityisesti rikolliseen käyttäytymiseen usein liittyvä sosiaalinen huono-osaisuus luo tietynlaisen valta-asetelman minun ja tutkittavien välille. Olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota sanavalintoihini ja tapaan, jolla puhun rikollisuudesta, sekä siihen liittyvistä ilmiöistä. Kuitenkin on selvää, että toteutan tutkimusta omista lähtökohdistani käsin, ja se on vaikuttanut kaikkiin päätöksiini sekä ratkaisuihini. Olen kirjoittanut auki sen, että tutkimukseni koskee ensisijaisesti suomalaisia 9-luokkalaisia nuoria, eikä tutkimus ole yleistettävissä koskemaan koko Suomen nuorten joukkoa eikä kaikkia maailman nuoria. Siten en sorru yleistämään omia tutkimustuloksiani koskemaan laajempaa perusjoukkoa kuin ne oikeasti koskettavat.

Määrällisessä tutkimuksessa tutkijan tulee kiinnittää huomiota otoskokoan, jotta otanta edustaisi riittävällä tarkkuudella perusjoukkoa. Riittävää tarkkuutta ei ole tutkimusperinteessä tarkasti tai yksiselitteisesti määritetty. Tutkijan tulee perustella otokseen otettujen yksilöiden valintamekanismi. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 70–71.) Tästä voidaan vetää se johtopäätös, että asiaa on tarkasteltava kriittisesti ja aina tapauskohtaisesti. Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty ryväsoitana Suomen eri kouluista. Tutkimukseen osallistuneet koulut on arvottu, ja arvonnassa on otettu huomioon eri kuntatyyppien riittävä edustus sekä koulujen koko, jotta otanta vastaisi mahdollisimman paljon todellista tilannetta. Clarkeburn ja Mustajoki (2007) jatkavat, että tutkijan on tuotava ilmi tutkimustuloksiin keskeisesti vaikuttavat tekijät. Näitä ovat muun muassa koejärjestelyt, koehenkilöt, aineistot, materiaalit ja metodit. Aina ei ole mahdollista tuoda kaikkea taustatietoa esille tilan rajallisuuden vuoksi sekä siitä syystä, että kaikkia taustatekijöitä ei voida ottaa huomioon. (Em. 101.) Tämän olen ottanut huomioon pohdinnassani koskien vastaajamääriä

sekä vastaajaryhmien kokoa. Lisäksi olen pohtinut aineiston keruutapaa, kyselylomakkeen kysymysten monipuolisuutta sekä sitä, kuinka hyvin ja monipuolisesti ne vastaavat tämän tutkimuksen tavoitteisiin.

YK:n sopimuksen mukaan lapselle tulee antaa oikeus tulla kuulluksi omilla ehdoillaan, minkä tieteellisen maailman näkökulmasta voidaan tulkita tarkoittavan, että lapsista ja nuorista tehty tutkimus on hyvin tärkeää (Kuula 2011, 100). Kun kyseessä on alaikäisiä nuoria, on huomioitava lainsäädäntö sen suhteen, mitä tietoja heistä saa kerätä. Tämä on rajannut tutkimusjoukon valintaa tässä tutkimuksessa. Lasten ja nuorten tutkimiseen ei ole Suomessa tai kansainvälisesti olemassa yhteistä ohjetta sen suhteen, minkä ikäinen lapsi tai nuori saa päättää osallistumisestaan tutkimukseen ilman vanhempiensa lupaa. Lähtökohtaisesti 15-vuoden ikäraja voidaan pitää viitteellisenä rajana tutkimukseen suostumisesta ilman vanhempien lupaa. Yleisesti ajatellaan, että huoltajan lupa tarvitaan, koska lapsilla ei itsellään ole täyttä kykyä harkita tutkimukseen osallistumisesta. Vaikka huoltajan lupa vaadittaisiin, on kuitenkin viime kädessä tutkimukseen suostuminen lapsesta kiinni. Lastensuojelulain mukaan lapsen mielipidettä on kuultava 12-vuotiaasta alkaen. (Kuula 2011, 100, 102.) Lasten kuuleminen ja ottaminen osaksi tutkimusprosessia on tullut yleiseksi käytännöksi (Kallio 2010, 170). Kuitenkin ilman huoltajan suostumusta tai informointia voidaan tutkimusta tehdä niin kouluissa kuin päiväkodeissa, jos tutkimuksessa ei kerätä tunnistettavia tietoja lapsista tai nuorista (Kuula 2011, 102). Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty kouluissa eikä tunnistetietoja ole kysytty aineistonkeruuvaiheessa. Koska kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet ovat yhdeksäsluokkalaisia ja siten vähintään 15-vuotiaita, ovat nuoret voineet päättää tutkimukseen osallistumisestaan itse.

Aiheena rikosten tutkiminen on aina sensitiivistä, minkä vuoksi täytyy olla tarkka sen suhteen, minkälaisia käsitteitä käytetään kuvaamaan ilmiötä. Olenkin tähän kiinnittänyt erityistä huomiota ja pyrkinyt parhaan kykyni mukaan käyttämään ilmiöistä oikeita käsitteitä, jotka eivät ole ihmisiä arvottavia, leimaavia tai eriarvoistavia. Erityisinä sensitiivisinä piirteinä haluan nostaa tässä esiin sukupuolen, sillä tässä tutkimuksessa sukupuolittainen tarkastelu on keskeisessä roolissa, sekä maahanmuuttotaustan ja perhetaustan mittarit. Sukupuolten moninaisuus olisi sellainen teema, jota tulisi tutkimuksissa nostaa enemmän esille ja niiden vertailulle tulisi antaa tilaa kaikilla tutkimusaloilla. Tässä tutkimuksessa sukupuoli oli määritelty binääriseksi jo aineistonkeruuvaiheessa, mikä ei mahdollistanut sen monipuolisempaa tarkastelua itse tutkimusvaiheessa. Olen kuitenkin hieman aiemman tutkimuskirjallisuuden yhteydessä nostanut

esiin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen erityiseen rooliin rikosten uhreina liittyviä kysymyksiä, vaikkei niitä varsinaisessa tutkimusosiossa huomioidakaan. Tutkimusta tehdessä on syytä tiedostaa tutkimusten ja tieteen keskuudessa edelleen oleva hyvin binäärinen käsitys sukupuolista ja seksuaalisuudesta.

Tutkimusta tehdessäni havaitsin maahanmuuttotausta -mittarin hyvin rajalliseksi sekä ongelmalliseksi. Mittareita muodostaessani olen huomioinut maahanmuuttotaustan osalta pelkästään vastaajan synnyinmaan ja jakanut vastaajat Suomessa tai jossain muualla syntyneisiin. Tämä ei ensinnäkään anna realistista kuvaa maahanmuuttajayhteisöstä, koska siihen kuuluu muitakin kuin pelkästään ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Käytännössä mittari ei siis kuvaa sitä ilmiötä mitä sen pitäisi kuvata, ja tämän otan huomioon pohdintaosuudessa tuloksia tarkastellessani. Toinen tähän liittyvä ongelma on maahanmuuttajien näkeminen yhtenä homogeenisenä yhteisönä uskonnosta, kulttuurista tai kielestä riippumatta, mikä ei pidä paikkaansa. Tämä lähtökohta on usein ongelmana valkoisten ihmisten tuottamassa tieteellisessä tutkimuksessa, mihin itsekkin olen tutkimuksen alkuvaiheessa sortunut. Kokemukseni siitä, että maahanmuuttotaustaisen henkilön synnyinmaalla ei olisi merkitystä tämän tutkimuksen kannalta, ei ole tässä mielessä mitenkään perusteltu näkökanta, vaikkakin vastaajajoukko huomioon ottaen analyyseja ei olisi voitu teknisesti toteuttaa jakamalla vastaajia tätä pienempiin ryhmiin synnyinmaan mukaan. On kuitenkin hyvä tiedostaa, ettei tällä mittarilla saavuteta sitä mihin sillä pyrittiin, eikä se ole oikeanlainen kuvaus maahanmuuttotaustaisista ihmisistä.

Mittarina myös perhetaustaa voidaan pohtia eettisestä näkökulmasta, sillä perheen näkemys on siinä hyvin heteronormatiivinen. Ydinperheeksi aineistossa sekä tässä tutkimuksessa määritettiin ainoastaan vaihtoehto, jossa nuori asuu yhdessä sekä oman äitinsä että isänsä kanssa. Vastausvaihtoehdoissa osassa oli äiti puolen / isä puolen rinnalla vaihtoehtoisena terminä ”kumppani”, mutta muuten vastausvaihtoehdot edustavat hyvin heteronormatiivista näkökulmaa. Voidaankin pohtia sitä, kuinka nykypäiväistä perhemallia tämä jaottelu edustaa. Tieteellisessä tutkimuksessa tulisi lisäksi pyrkiä sukupuolineutraalimpaan ilmaisuun ja tutkimukseen. Todellisuudessa perhemallit ovat hyvin tämän tutkimuksen näkökulmaa moninaisemmat ja siten perhetausta -muuttujasta ei välttämättä saada todellista vastaajajoukkoa vastaavaa kuvaa.

6 Tulokset

6.1 Kuvailevat tulokset

6.1.1 Jakaumat

Taulukosta 1 käy ilmi, että vastaajista tyttöjä on 51 prosenttia (n = 3089) ja poikia 49 prosenttia (n = 2972). 15-vuotiaita heistä on 74 prosenttia (n = 4482) ja 16–17-vuotiaita 26 prosenttia (n = 1558). 21 vastaajaa eli 0,3 prosenttia vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Selkeästi enemmistö vastaajista on 15-vuotiaita. Ikä-muuttujaa ei kuitenkaan käytetty tässä tutkimuksessa ristiintaulukoinneissa eikä regressioanalyysissa, koska kyselyyn osallistuvat nuoret ovat samalla luokka-asteella ja iältään niin lähellä toisiaan, etteivät erot ole merkittäviä.

Vastaajista ydinperheessä asuu 65 prosenttia (n = 3949) ja muussa perhemallissa 35 prosenttia (n = 2112). Kyselyyn osallistuneista 96 prosenttia (n = 5788) on syntynyt Suomessa ja 5 prosenttia (n = 273) on syntynyt jossain muualla kuin Suomessa. Muun synnyinmaan tarkempaa määrittelyä ei tässä tutkimuksessa nähty tarpeelliseksi.

Taulukko 1. Vastaajien sukupuoli, ikä, perherakenne ja maahanmuuttotausta.

Muuttujat	n	%	vaihteluväli
Sukupuoli	6061		
Tyttö	3089	51	
Poika	2972	49	
Ikä	6040	99,7	15–17
15-vuotias	4482	74	
16–17-vuotias	1558	26	
Perherakenne	6061		
Ydinperhe	3949	65	
Muu	2112	35	
Maahanmuuttotausta	6061		
Syntynyt Suomessa	5788	96	
Syntynyt muualla	273	5	

Taulukon prosentit saattavat olla > 100%, koska desimaalit on pyöristetty kokonaisluvuiksi.

6.1.2 Ristiintaulukointi

Seuraavaksi käydään läpi selittävästä muuttujista tehtyjen ristiintaulukointien tuloksia. Selittävät muuttujat on ristiintaulukoitu sekä selittävien muuttujien että taustamuuttujien mukaan. Ristiintaulukointeja on yhteensä neljä: väkivaltamuuttujasta, väkivaltamuuttujasta erikseen tyttöjen ja poikien osalta sekä viharikosmuuttujasta, ja ne käydään läpi tässä järjestyksessä.

Ensimmäisen ristitaulukoinnin (taulukko 2) mukaan suurin osa vastaajista ei ole tehnyt väkivaltarikosta: vain noin 8 prosenttia on ilmoittanut tehneensä väkivaltarikoksen. Kyselyyn vastanneista tytöistä 5 prosenttia (n = 149) on tehnyt ja 95 prosenttia (n = 2940) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Pojista puolestaan 12 prosenttia (n = 348) on tehnyt ja 88 prosenttia (n = 2624) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Väkivaltarikosten tehneiden poikien määrä on lähes kolminkertainen tyttöihin verrattuna.

Suomessa syntyneistä vastaajista 8 prosenttia (n = 469) ilmoittaa tehneensä väkivaltarikoksen, kun vastaava prosenttiosuus maahanmuuttajataustaisista nuorista on 10 prosenttia (n = 28). Suomessa syntyneistä 92 prosenttia (n = 5319) ei ole tehnyt väkivaltarikosta ja vastaava määrä maahanmuuttotaustaisista on 90 prosenttia (n = 245). Ero prosenttiosuoksissa ei ole suuri. Maahanmuuttotausta ei kuitenkaan ole tulokseltaan tilastollisesti merkitsevä (p = 0,205), joten tulos ei ole yleistettävissä koskemaan koko perusjoukkoa.

Ydinperheessä asuvista nuorista 7 prosenttia (n = 267) on tehnyt ja 93 prosenttia (n = 3682) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Muista perhemuodoista tulevista nuorista 11 prosenttia (n = 230) on tehnyt ja 89 prosenttia (n = 1882) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Voidaan havaita, että prosentuaalisesti muusta kuin ydinperheestä tulevat nuoret ovat ilmoittaneet tehneensä enemmän väkivaltarikollisuutta, eli voitaisiin olettaa perhetaustalla olevan jonkinlainen vaikutus väkivaltaisuuteen ristiintaulukoinnin perusteella.

Niistä nuorista, joilla ei ole aiempia uhrikokemuksia, 3 prosenttia (n = 104) ilmoittaa tehneensä väkivaltarikoksen. Nuorista, joilla on aiempia uhrikokemuksia, 14 prosenttia (n = 393) ilmoittaa tehneensä väkivaltarikoksen, mikä on prosentuaalisesti ja määrällisesti huomattavasti enemmän kuin ei aiempia uhrikokemuksia omaavilla nuorilla. 97 prosenttia (n = 3114) nuorista, joilla ei aiempia uhrikokemuksia ole, ei ole tehnyt väkivaltarikosta, kun vastaava luku nuorilla, joilla aiempia uhrikokemuksia on, on 86 prosenttia (n = 2451). Ristiintaulukoinnin perusteella voitaisiin arvella aiemmilla uhrikokemuksilla olevan vahva yhteys väkivaltarikosten tekemiseen.

Taulukko 2: Väkivaltamuuttuja ristiintaulukoitu sukupuolen, maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa.

	Väkivaltarikoksen tehneet				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Sukupuoli					p < 0,001
Tyttö	149	5	2940	95	
Poika	348	12	2624	88	
Maahanmuuttotausta					p = 0,205
Syntynyt Suomessa	469	8	5319	92	
Maahanmuuttaja	28	10	245	90	
Perhetausta					p < 0,001
Ydinperhe	267	7	3682	93	
Muu	230	11	1882	89	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	104	3	3114	97	
On	393	14	2451	86	

Taulukon prosentit saattavat olla > 100%, koska desimaalit on pyöristetty kokonaisluvuiksi.

Seuraavaksi ristiintaulukoitiin väkivaltamuuttuja pelkästään tyttöjen osalta maahanmuuttotaustan, perhetaustan sekä aiempien uhrikokemusten kanssa (taulukko 3). Kaikista tytöistä 5 prosenttia (n = 149) ilmoitti tehneensä väkivaltarikoksen. Suomessa syntyneistä tytöistä 5 prosenttia (n = 138) ilmoitti tehneensä väkivaltarikoksen. Maahanmuuttotaustaisista tytöistä vastaava määrä on 7 prosenttia (n = 11). Muussa perhemallissa kuin ydinperheessä asuvat tytöt ilmoittivat tehneensä suhteessa yli kaksinkertaisesti enemmän väkivaltarikoksia kuin ydinperheessä asuvat. Ydinperheessä asuvista tytöistä 3 prosenttia (n = 66) on tehnyt väkivaltarikoksen ja 97 prosenttia (n = 1923) ei. Muusta perhetaustasta tulevista tytöistä 8 prosenttia (n = 83) on tehnyt ja 92 prosenttia (n = 1017) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Perhetaustalla näyttäisi ristiintaulukoinnin pohjalta olevan vaikutusta tyttöjen väkivaltaiseen käyttäytymiseen, maahanmuuttotaustalla ei niinkään.

Tytöistä, joilla on aiempia uhrikokemuksia, 9 prosenttia (n = 121) on tehnyt väkivaltarikoksen ja 91 prosenttia (n = 1017) ei ole. Puolestaan niistä, joilla aiempia uhrikokemuksia ei ole, 2 prosenttia (n = 28) on tehnyt ja 98 prosenttia (n = 1721) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Prosentuaalisesti tytöt, joilla on aiempia uhrikokemuksia, ovat tehneet nelinkertaisesti enemmän väkivaltarikoksia kuin

tytöt, joilla niitä ei ole. Aiemmillä uhrikokemuksilla näyttäisi ristiintaulukoinnin perusteella olevan merkittävä vaikutus tyttöjen väkivaltarikosten tekoon.

Taulukko 3: Väkivaltamuuttuja ristiintaulukoitu maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa pelkästään tyttöjen osalta.

	Väkivaltarikoksen tehneet tytöt				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Maahanmuuttotausta					p = 0,190
Syntynyt Suomessa	138	5	2794	95	
Maahanmuuttaja	11	7	146	93	
Perhetausta					p < 0,001
Ydinperhe	66	3	1923	97	
Muu	83	8	1017	92	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	28	2	1721	98	
On	121	9	1219	91	

Taulukon prosentit saattavat olla > 100%, koska desimaalit on pyöristetty kokonaisluvuiksi.

Väkivaltarikoksista viimeisenä ristiintaulukoitiin väkivaltarikoksen tehneet pojat maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa. Taulukosta 4 käy ilmi, että väkivaltarikoksen tehneitä poikia on yhteensä 348, eli melkein 12 prosenttia kyselyyn vastanneista pojista on tehnyt väkivaltarikoksen. Suhteellisesti maahanmuuttotaustaisten ja Suomessa syntyneiden poikien välillä ei näyttäisi olevan suurta eroa. Maahanmuuttotaustaisista pojista 15 prosenttia (n = 15) on tehnyt väkivaltarikoksen ja 85 prosenttia (n = 99) ei ole tehnyt. Vastaavasti Suomessa syntyneistä pojista 10 prosenttia (n = 201) on tehnyt ja 90 prosenttia (n = 1759) ei ole tehnyt väkivaltarikosta. Muussa kuin ydinperheessä asuvista pojista 10 prosenttia (n = 201) ja ydinperheessä asuvista pojista 15 prosenttia (n = 147) on ilmoittanut tehneensä väkivaltarikoksen. Perhetaustalla sekä maahanmuuttotaustalla näyttäisi olevan pieni vaikutus poikien väkivaltaisuuteen.

Pojista, joilla on taustalla aiempia uhrikokemuksia, 18 prosenttia (n = 272) on tehnyt väkivaltarikoksen ja 82 prosenttia (n = 1232) ei. Vastaavasti pojista, joilla aiempia uhrikokemuksia

ei ole, vain 5 prosenttia (n = 76) on tehnyt väkivaltarikoksen ja 95 prosenttia (n = 1392) ei. Ristiintaulukoinnin perusteella näyttäisi siltä, että aiemmilla uhrikokemuksilla on myös poikien osalta vahva yhteys väkivaltarikosten tekemiseen.

Taulukko 4: Väkivaltamuuttuja ristiintaulukoitu maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa pelkästään poikien osalta.

	Väkivaltarikoksen tehneet pojat				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Maahanmuuttotausta					p = 0,314
Syntynyt Suomessa	331	12	2525	88	
Maahanmuuttaja	17	15	99	85	
Perhetausta					p < 0,001
Ydinperhe	201	10	1759	90	
Muu	147	15	865	85	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	76	5	1392	95	
On	272	18	1232	82	

Taulukon prosentit saattavat olla > 100%, koska desimaalit on pyöristetty kokonaisluvuiksi.

Viimeiseksi ristiintaulukoitiin kaikki viharikoksen tehneet nuoret sukupuolen, maahanmuuttotaustan, perhetaustan sekä aiempien uhrikokemusten kanssa (taulukko 5). Viharikoksen tehneitä vastaajia on hyvin vähän, vain 63 eli noin prosentti kaikista vastaajista. 0,3 prosenttia (n = 9) tytöistä ja 1,8 prosenttia (n = 54) pojista ilmoitti tehneensä väkivaltarikoksen, jolla on vihamotiivi. Vastaavasti 99,7 prosenttia (n = 3080) tytöistä ja 98,2 prosenttia (n = 2918) pojista ei ole tehnyt viharikosta. Sukupuolittain eroja ei voida tarkastella samalla tavoin kuin väkivaltarikosten osalta, koska vastaajamäärät viharikosten osalta ovat niin pienet. Ristiintaulukoinnin perusteella voidaan sanoa, että tutkimukseen osallistuneista pojista hieman suurempi osa on tehnyt viharikoksen kuin tytöistä.

Suomessa syntyneistä prosentti (n = 56) ilmoitti tehneensä väkivaltarikoksen, ja maahanmuuttotaustaisista nuorista 2,6 prosenttia (n = 7). Suomessa syntyneistä nuorista 99 prosenttia (n = 5732) ja maahanmuuttotaustaisista nuorista 97,4 prosenttia (n = 266) ei siten ole

tehnyt viharikosta. Myös perhetaustan vaikutuksen erot viharikosten tekemisessä ovat hyvin pienet. Muista perhetaustoista tulevista nuorista 1,2 prosenttia (n = 26) on tehnyt väkivaltarikoksen ja 98,8 prosenttia (n = 2086) ei. Ydinperheessä asuvista nuorista 0,9 prosenttia (n = 37) on ja 99,1 prosenttia (n = 3912) ei ole tehnyt viharikosta. Perhetaustalla ja maahanmuuttotaustalla ristiintaulukoinnin tulosten mukaan ei näyttäisi olevan merkittävää vaikutusta viharikosten tekemiseen.

Merkittävin yhteys näyttäisi ristiintaulukoinnin mukaan olevan aiemmillä uhrikokemuksilla. Niistä nuorista, joilla aiempia uhrikokemuksia on, 1,5 prosenttia (n = 44) ilmoitti tehneensä viharikosmotiveituneen väkivaltarikoksen ja 98,5 prosenttia (n = 2800) ilmoitti, ettei ole tehnyt sellaista. Vastaavasti 0,6 prosenttia (n = 19) nuorista, joilla aiempia uhrikokemuksia ei ole, ilmoitti tehneensä viharikoksen ja 99,04 prosenttia (n = 3198) ilmoitti, ettei ole tehnyt viharikosta.

Taulukko 5: Viharikosmuuttuja ristiintaulukoitu sukupuolen, maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa.

	Viharikoksen tehneet				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Sukupuoli					p < 0,001
Tyttö	9	0,3	3080	99,7	
Poika	54	1,8	2918	98,2	
Maahanmuuttotausta					p = 0,011
Syntynyt Suomessa	56	1	5732	99	
Maahanmuuttaja	7	2,6	266	97,4	
Perhetausta					p = 0,028
Ydinperhe	37	0,9	3912	99,1	
Muu	26	1,2	2086	98,8	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	19	0,6	3198	99,04	
On	44	1,5	2800	98,5	

6.1.3 Keskiarvot

Keskiarvoja kuvaavassa taulukossa (taulukko 6) on erikseen sukupuolen mukaan esitetty jatkuvien muuttujien keskiarvot sen mukaan, ovatko vastaajat tehneet väkivalta- tai viharikoksen vai eivät. Keskiarvoja vertaillaessa muuttujat saavat sekä positiivisia että negatiivisia arvoja, joten taulukon tulokset kertovat kahdenlaisista tuloksista: kosto-orientoituneisuuden, impulsiivisuuden, riskinoton sekä riskirutiinien osalta mitä korkeampi luku on, sitä enemmän nuoret ovat tehneet rikoksia, kun taas vanhempien sosiaalisen kontrollin, koulun ja koulumatkan turvallisuuden sekä asuinympäristön turvallisuuden osalta mitä korkeampi luku on, sitä vähemmän nuoret tekevät rikoksia. Tämän luvun keskeisimpiin huomioihin palataan tarkemmin pohdintaosiossa.

Keskiarvovertailussa kosto-orientoituneisuuden suhteen merkittävimmät erot voidaan nähdä sukupuolten välillä. Eroa ei juurikaan ole niiden keskuudessa, jotka eivät ole tehneet väkivalta- (tyttöjen ka = 19,62; poikien ka = 19,60) tai viharikosta (tyttöjen ka = 19,67; poikien ka = 19,66). Väkivaltaan syyllistyneiden tyttöjen joukossa kosto-orientoituneisuuden keskiarvo (ka = 20,82) on suurempi kuin vastaavasti väkivaltaan syyllistyneiden poikien (ka = 20,01), samoin kuten viharikokseen syyllistyneiden tyttöjen ryhmässä (ka = 20,43) keskiarvo on poikien vastaavaa ryhmää (ka = 19,04) suurempi. Sekä väkivaltaan että viharikoksiin syyllistyneiden tyttöjen joukoissa koston keskiarvo on hieman korkeampi kuin niiden tyttöjen, jotka eivät ole tehneet näitä rikoksia. Poikien osalta tulokset ovat samansuuntaiset, mutta keskiarvojen erot ovat hieman pienemmät kuin tyttöjen kohdalla.

Niiden nuorten keskuudessa, jotka eivät ole tehneet viharikosta (poikien ka = 6,47; tyttöjen ka = 6,49) tai väkivaltarikosta (poikien ka = 6,56; tyttöjen ka = 6,55) impulsiivisuuden keskiarvot eivät merkittävästi poikkea toisistaan. Väkivaltarikoksiin tai vihamotivoituneisiin rikoksiin syyllistymättömien nuorten keskiarvot ovat impulsiivisuuden suhteen hyvin tasaisia, mutta selkeitä eroja voidaan havaita näitä rikoksia tehneiden nuorten joukkoon vertaamalla. Niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat syyllistyneet väkivaltarikoksen tekoon, tyttöjen keskiarvo (ka = 7,97) on hieman poikien keskiarvoa (ka = 7,32) korkeampi. Vastaavasti vihamotivoituneen rikoksen tehneiden nuorten keskuudessa tyttöjen keskiarvo (ka = 9,25) on merkittävästi poikien keskiarvoa (ka = 6,70) korkeampi.

Riskinottamisen kohdalla keskiarvovertailussa tyttöjen keskiarvoissa näyttäisi olevan enemmän vaihtelua rikoksen tehneiden ja ei-tehneiden ryhmien välillä kuin poikien kohdalla.

Väkivaltarikoksen tehneiden tyttöjen keskuudessa riskinoton keskiarvo ($ka = 8,29$) on poikien keskiarvoa ($ka = 7,88$) korkeampi, mutta ei-väkivaltarikosta tehneiden tyttöjen keskuudessa se ($ka = 5,79$) on merkittävästi pienempi kuin poikien ($ka = 6,53$) vastaavassa ryhmässä. Viharikokseenkin syyllistyneiden keskuudessa riskinoton keskiarvot ovat samansuuntaiset. Viharikoksen tehneiden tyttöjen keskuudessa riskinoton keskiarvo ($ka = 9,00$) on poikien keskiarvoa ($ka = 7,28$) korkeampi, ja vastaavasti niiden kesken, jotka viharikosta eivät ole tehneet, poikien keskiarvo ($ka = 6,67$) on tyttöjen keskiarvoa ($ka = 5,90$) suurempi. Keskiarvojen perusteella ei näyttäisi poikien eikä tyttöjen kohdalla olevan suurta eroa väkivalta- ja viharikosten tehneiden ja ei-tehneiden ryhmien välillä riskinoton osalta, mutta sukupuolittain vertailtuna merkittäviä eroja on havaittavissa.

Riskirutiinien osalta väkivaltarikoksen tehneiden tyttöjen joukossa keskiarvo ($ka = 12,83$) on korkeampi kuin väkivaltarikoksen tehneiden poikien ($ka = 11,75$) joukossa, kun ei-väkivaltarikosta tehneiden poikien keskuudessa keskiarvo ($ka = 8,99$) on korkeampi kuin tyttöjen ($ka = 8,64$) keskuudessa. Viharikokseen syyllistyneiden tyttöjen keskiarvo ($ka = 13,50$) on korkeampi kuin poikien keskiarvo ($ka = 11,65$) ja niiden joukossa, jotka viharikosta eivät ole tehneet, poikien keskiarvo ($ka = 9,27$) on korkeampi kuin tyttöjen ($ka = 8,83$). Kiinnostavaa on, että viharikoksen tehneiden tyttöjen joukossa riskirutiinien keskiarvo on korkeampi kuin väkivaltarikosten tehneiden, mutta pojilla tämä on päinvastainen.

Vanhempien sosiaalisella kontrollilla keskiarvon vaikutus on eri suuntainen kuin aiemmilla muuttujilla: mitä korkeampi arvo on, sitä enemmän vanhemmat valvovat nuorten käyttäytymistä ja tekemistä ja sitä vähemmän nuoret tekevät rikoksia. Väkivaltarikoksen tehneiden poikien keskuudessa vanhempien sosiaalisen kontrollin keskiarvo ($ka = 13,98$) tyttöjä ($ka = 14,18$) matalampi, samoin kuten rikosta ei-tehneiden kesken (poikien $ka = 15,14$; tyttöjen $ka = 15,83$). Viharikokseen syyllistyneiden nuorten keskuudessa erot ovat sukupuolten välillä suuremmat (poikien $ka = 12,21$; tyttöjen $ka = 14,25$), kun taas ei-viharikosta tehneiden nuorten ryhmässä erot ovat hyvin pienet (poikien $ka = 15,06$; tyttöjen $ka = 15,75$). Kiinnostavaa on, että ei-rikoksia tehneiden nuorten ryhmissä keskiarvot vanhempien sosiaalisesta kontrollista ovat hyvin tasaisia, vaikkakin tyttöjen kohdalla kontrollia on hieman enemmän kuin pojilla sekä rikoksen tehneiden että ei-tehneiden ryhmissä, mutta rikoksia tehneiden ryhmissä tyttöjen keskiarvot olivat selkeästi korkeammat. Sosiaalisen kontrollin keskiarvot ovat varsin korkeat, mikä viittaisi siihen, että vanhemmilla on ylipäättään suhteellisen korkea kontrolli nuorten tekemiseen.

Viimeisenä katsottiin keskiarvot ympäristön vaikutuksesta, mikä muodostuu kahdesta eri muuttujasta: koulun ja asuinalueen turvallisuudesta, ja näiden keskiarvot kuvaavat myös korkeampaa koettua turvallisuutta ja vähempää rikollisuutta. Väkivaltarikokseen syyllistyneiden nuorten keskuudessa ei merkittäviä eroja keskiarvoissa ole (poikien ka = 6,58; tyttöjen ka = 6,46), kuten ei myöskään niiden nuorten keskuudessa, jotka eivät ole tehneet väkivaltarikosta (poikien ka = 7,05; tyttöjen ka = 6,93). Viharikosten osalta voidaan sukupuolittain havaita enemmän eroja. Niiden poikien, jotka ovat syyllistyneet viharikoksen tekemiseen, koulumatkan koettu turvallisuus on alhaisempi (ka = 5,54) kuin viharikokseen syyllistyneiden tyttöjen keskuudessa (ka = 6,71). Puolestaan niiden poikien joukosta, jotka eivät ole tehneet viharikosta, koulumatkan koettu turvallisuus on korkeampi (ka = 7,03) kuin vastaavassa tyttöjen joukossa (ka = 6,91).

Väkivaltarikosten tehneiden poikien keskuudessa asuinympäristön turvallisuuden keskiarvo on korkeampi (ka = 9,39) kuin tyttöjen keskuudessa (ka = 8,61), kun väkivaltarikosta ei-tehneiden poikien keskiarvo (ka = 9,90) on ei-väkivaltarikosta tehneiden tyttöjen keskiarvoa (ka = 8,83) korkeampi. Viharikollisuuteen syyllistyneiden poikien keskuudessa asuinympäristön koettu turvallisuus on alhaisempi (ka = 8,30) kuin viharikoksen tehneiden tyttöjen ryhmän keskiarvo (ka = 9,14), kun puolestaan ei viharikosta tehneiden poikien joukossa asuinympäristön turvallisuuden keskiarvo (ka = 9,87) on korkeampi kuin tyttöjen (ka = 8,82). Huomionarvoista on, että lähes jokaisen ryhmän osalta poikien asuinympäristön turvallisuuden kokemus on korkeampi kuin tyttöjen.

Taulukko 6: Keskiarvot väkivaltarikoksen ja viharikoksen tehneistä sekä ei-tehneistä sukupuolittain kaikista jatkuvista muuttujista.

	Pojat				Vaihteluväli
	Tehneet väkivaltarikoksen	Eivät ole tehneet väkivaltarikosta	Tehneet viharikoksen	Eivät ole tehneet viharikosta	
Kosto-orientoituneisuus *	20,01	19,60	19,04	19,66	6–30
Impulsiivisuusaste *	7,32	6,47	6,70	6,56	3–12
Riskinotto *	7,88	6,53	7,28	6,67	3–12
Riskirutiinit *	11,75	8,99	11,65	9,27	4–20
Vanhempien sosiaalinen kontrolli **	13,98	15,14	12,21	15,06	4–20
Koulun ja koulumatkan turvallisuus **	6,58	7,05	5,54	7,03	2–8
Asuinympäristön turvallisuus **	9,39	9,90	8,30	9,87	3–12

	Tytöt				Vaihteluväli
	Tehneet väkivaltarikoksen	Eivät ole tehneet väkivaltarikosta	Tehneet viharikoksen	Eivät ole tehneet viharikosta	
Kosto-orientoituneisuus *	20,82	19,62	20,43	19,67	6–30
Impulsiivisuusaste *	7,97	6,49	9,25	6,55	3–12
Riskinotto *	8,29	5,79	9,00	5,90	3–12
Riskirutiinit *	12,83	8,64	13,50	8,83	4–20
Vanhempien sosiaalinen kontrolli **	14,18	15,83	14,25	15,75	4–20
Koulun ja koulumatkan turvallisuus **	6,46	6,93	6,71	6,91	2–8
Asuinympäristön turvallisuus **	8,61	8,83	9,14	8,82	3–12

*Negatiivinen yhteys: Mitä suurempi, sitä enemmän tekee rikoksia

**Positiivinen yhteys: Mitä suurempi, sitä vähemmän tekee rikoksia

6.2 Logistinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi tehtiin väkivalta- ja viharikosmuuttujista. Regressiotaulukoita on neljä: väkivaltamuuttujan osalta, väkivaltamuuttuja eriteltynä erikseen tyttöjen ja poikien osalta sekä viharikosmuuttujan osalta. Ensimmäiseksi regressioanalyysin avulla tutkittiin väkivaltamuuttujan yhteyttä selittäviin muuttujiin (taulukko 7). Kaikkien muiden muuttujien kohdalta paitsi maahanmuuttotaustasta, impulsiivisuudesta sekä asuinympäristön koetusta turvallisuudesta saatiin tilastollisesti merkitsevä tulos ($p > 0,05$), eli yhteys on olemassa.

Kosto-orientaation B kerroin ei ole suuri ($B = 0,04$) mutta se on positiivinen, eli kosto-orientaatio on yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen. Väkivaltarikoksen tapahtuminen on sitä todennäköisempää, mitä enemmän henkilö on suuntautunut kosto-orientoituneesti ($OR = 1,04$).

Merkittävimmät tulokset saatiin sukupuolesta ja aiemmista uhrikokemuksista. Poikien riski kuulua väkivaltarikoksen tehneiden ryhmään on korkea ($B = 0,95$). Tyttöjen ja poikien välillä on merkittävä ero riskissä tehdä väkivaltarikos ($OR\ 2,57$), eli pojat tekevät väkivaltarikoksen yli kaksi kertaa todennäköisemmin kuin tytöt. Aiempien uhrikokemusten vaikutus on merkittävä ($B = 1,23$) ja uhrikokemukset nostavat riskiä tehdä väkivaltarikos. Verrattuna niihin nuoriin, joilla uhrikokemuksia ei ole, uhriksi joutuneet nuoret tekevät väkivaltarikoksen yli kolme kertaa todennäköisemmin ($OR = 3,43$).

Henkilön taipumuksella riskinottoon on pieni yhteys väkivaltaisuuteen ($OR = 1,13$) samoin kuin riskirutiineilla ($OR = 1,22$). Vanhempien sosiaalisella kontrollilla on negatiivinen yhteys väkivaltaisuuteen ($B = -0,04$) eli vanhempien kontrollin kasvaessa väkivaltaisuus vähenee. Mitä enemmän vanhemmat kontrolloivat lastensa käyttäytymistä, sitä todennäköisemmin he välttävät väkivaltaisuutta ($OR = 0,96$). Myös koulun ja koulumatkan turvallisuudella on negatiivinen yhteys väkivaltaisuuteen ($B = -0,29$). Mitä turvallisemmaksi koulu ja koulumatka koetaan, sitä todennäköisemmin nuori välttää väkivaltaisuutta ($OR = 0,75$).

Taulukko 7: Regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta ja selittävästä muuttujista.

	B	p-arvo	OR	95% Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Sukupuoli					
Poika	0,95	0,00	2,57	2,03	3,26
Tyttö			1,00		
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	0,03	0,91	1,03	0,63	1,69
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	0,23	0,04	1,26	1,01	1,55
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	1,23	0,00	3,43	2,68	4,38
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	0,04	0,01	1,04	1,01	1,08
Impulsiivisuus	0,02	0,49	1,02	0,96	1,09
Riskinotto	0,13	0,00	1,13	1,07	1,20
Riskirutiinit	0,20	0,00	1,22	1,18	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,04	0,02	0,96	0,93	0,99
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,29	0,00	0,75	0,67	0,84
Asuinympäristön turvallisuus	0,00	0,95	1,00	0,92	1,09
Vakio	-5,32	0,00	0,00		

Seuraavaksi tutkittiin regressioanalyysin avulla väkivaltaista käyttäytymistä tyttöjen osalta. Taulukosta 8 voi huomata, että tilastollisesti merkitseviä tuloksia saatiin perhetaustasta, aiemmista uhrikokemuksista, riskinotosta, riskirutiineista sekä koulun ja koulumatkan koetusta turvallisuudesta ($p < 0,05$). Merkittävimpiä tyttöjen väkivaltaisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat aiemmat uhrikokemukset sekä perhetausta. Verrattuna niihin tyttöihin, joilla uhrikokemuksia ei ole, aiemmin uhriksi joutuneilla tytöillä on melkein kolminkertainen todennäköisyys tehdä väkivaltarikos (OR = 2,99). Muusta kuin ydinperheestä tulevilla on suurempi todennäköisyys tehdä väkivaltarikos (OR 1,72) kuin ydinperheessä asuvilla nuorilla. Pienempi vaikutus heidän väkivaltaiseen käyttäytymiseensä on riskikäyttäytymisellä sekä riskirutiineilla. Mitä enemmän

riskejä tytöt ottavat (OR = 1,24) tai mitä riskialttiimpaa heidän arkikäyttäytymisensä on (OR = 1,24), sitä todennäköisemmin he käyttäytyvät väkivaltaisesti muita kohtaan.

Koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus vaikuttaa negatiivisesti tyttöjen väkivaltaisuuteen (B = -0,33). Mitä turvallisempi koulumatka on, sitä epätodennäköisemmin he käyttäytyvät väkivaltaisesti (OR = 0,72).

Kosto-orientoituneisuus tyttöjen osalta ei saanut merkitsevää tulosta (p = 0,06), mutta se on hyvin lähellä tilastollisen merkitsevyyden rajaa. Niillä tytöillä, jotka ovat kosto-orientoituneesti suuntautuneita, on korkeampi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin tytöillä, jotka eivät ole kosto-orientoituneita (OR = 1,06).

Taulukko 8: Regressioanalyysi väkivaltarikoksista ja selittävästä muuttujista vain tyttöjen osalta.

	B	p-arvo	OR	95% Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	-0,23	0,59	0,79	0,34	1,84
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	0,54	0,01	1,72	1,17	2,51
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	1,10	0,00	2,99	1,91	4,68
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	0,05	0,06	1,06	1,00	1,12
Impulsiivisuus	0,00	0,96	1,00	0,88	1,13
Riskinotto	0,22	0,00	1,25	1,13	1,39
Riskirutiinit	0,22	0,00	1,24	1,17	1,31
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	0,02	0,54	1,02	0,96	1,09
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,33	0,00	0,72	0,59	0,87
Asuinympäristön turvallisuus	0,04	0,54	1,04	0,91	1,20
Vakio	-7,35	0,00	0,00		

Tämän jälkeen tehtiin regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta pelkästään poikien osalta (taulukko 9). Heidän kohdallaan tilastollisesti merkitsevän tuloksen saivat aiemmat uhrikokemukset, riskinotto, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli sekä koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus ($p < 0,05$).

Aiemmat uhrikokemukset kasvattavat merkittävästi poikien riskiä tehdä väkivaltarikos ($B = 1,28$). Verrattuna poikiin, jotka eivät ole joutuneet uhriksi, aiempia uhrikokemuksia omaavilla pojilla on korkeampi todennäköisyys käyttäytyä väkivaltaisesti ($OR = 3,60$). Aiemmat uhrikokemukset lisäävät todennäköisyyttä noin kolminkertaisen määrän väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Taipumus riskinottoon kasvattaa poikien todennäköisyyttä käyttäytyä väkivaltaisesti hyvin vähän ($OR = 1,09$). Riskirutiinit lisäävät hieman enemmän riskiä tehdä väkivaltarikos poikien osalta ($OR = 1,21$).

Vanhempien sosiaalinen kontrolli vähentää pojilla riskiä käyttäytyä väkivaltaisesti ($B = -0,06$). Mitä enemmän vanhemmat kontrolloivat poikien käyttäytymistä, sitä epätodennäköisemmin he tekevät väkivaltarikoksia ($OR = 0,94$). Koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus vähentää jo merkittävämmiin poikien riskiä käyttäytyä väkivaltaisesti ($B = -0,26$). Mitä turvallisemmaksi kouluympäristö koetaan, sitä epätodennäköisemmin pojat tekevät väkivaltarikoksia ($OR = 0,77$).

Kosto-orientoituneisuus ei saanut poikienkaan osalta tarkasteltaessa tilastollisesti merkitsevää tulosta ($p = 0,08$). Tuloksesta ei siten voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä, mutta näyttäisi siltä, että pojat, jotka ovat kosto-orientoituneesti suuntautuneita, hieman todennäköisemmin käyttäytyvät väkivaltaisesti ($OR = 1,04$) kuin pojat, jotka eivät ole kosto-orientoituneita.

Taulukko 9: Regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta ja selittävästä muuttujista vain poikien osalta.

	B	p-arvo	OR	95% Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	0,16	0,61	1,17	0,63	2,19
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	0,09	0,50	1,09	0,84	1,42
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	1,28	0,00	3,60	2,68	4,84
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	0,04	0,08	1,04	1,00	1,08
Impulsiivisuus	0,03	0,47	1,03	0,95	1,11
Riskinotto	0,09	0,01	1,09	1,02	1,17
Riskirutiinit	0,19	0,00	1,21	1,16	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,06	0,00	0,94	0,90	0,98
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,26	0,00	0,77	0,66	0,89
Asuinympäristön turvallisuus	-0,02	0,76	0,98	0,88	1,09
Vakio	-3,57	0,00	0,03		

Viimeisenä tehtiin regressioanalyysi viharikoksista sekä taustamuuttujista ja selittävästä muuttujista, ja nämä tulokset on koottu taulukkoon 10. Tilastollisesti merkitsevä tulos saatiin sukupuolelle, riskirutiineille sekä koulun ja koulumatkan koetulle turvallisuudelle ($p < 0,05$). Sukupuolella on merkittävin vaikutus viharikosten kohdalla. Poikien riski tehdä viharikos on hyvin suuri ($B = 1,91$). Tyttöihin verrattuna pojat tekevät viharikoksen yli kuusi kertaa todennäköisemmin ($OR = 6,77$). Riskirutiineilla on pienempi yhteys viharikoksiin. Mitä riskialttiimpi elämäntapa nuorella on, sitä todennäköisemmin hän tekee viharikoksen ($OR = 1,19$).

Kosto-orientaatio näyttäisi vaikuttavan tulosten mukaan negatiivisesti viharikosten tekemiseen ($B = -0,02$), eli mitä taipuvaisempi henkilö on kostamaan, sitä vähemmän viharikoksia hän tekisi ($OR = 0,98$). Tästä ei kuitenkaan voida tehdä suuria päätelmiä, sillä siitä ei saatu viharikosten osalta tilastollisesti merkitsevää tulosta ($p = 0,68$). Koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus puolestaan

vähentää viharikollisuutta merkittävästi ($B = -0,57$). Mitä turvallisemmaksi kouluympäristö koetaan, sitä epätodennäköisemmin nuoret tekevät viharikoksia ($OR = 0,57$).

Maahanmuuttotaustan ja aiempien uhrikokemusten osalta saatiin lähes merkitsevät tulokset ($p = 0,07$). Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on olemassa riski tehdä viharikoksia ($OR = 0,85$) ja heillä todennäköisyys väkivaltarikoksen tekoon on yli kaksikertainen ($OR = 2,34$) Suomessa syntyneisiin nuoriin verrattuna. Aiempia uhrikokemuksia omaavilla nuorilla on positiivinen yhteys viharikosten tekemiseen ($B = 0,55$) ja heidän kohdallaan niiden tekeminen on selkeästi todennäköisempää kuin ei-uhrikokemuksia omaavilla nuorilla ($OR = 1,74$). Näitä tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää koskemaan koko tutkimusjoukkoa.

Taulukko 10: Regressioanalyysi viharikosmuuttujasta ja selittävistä muuttujista.

	B	p-arvo	OR	95 % Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Sukupuoli					
Poika	1,91	0,00	6,77	2,91	15,76
Tyttö			1,00		
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	0,85	0,07	2,34	0,93	5,92
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	-0,06	0,83	0,94	0,53	1,66
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	0,55	0,07	1,74	0,96	3,14
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	-0,02	0,68	0,98	0,89	1,08
Impulsiivisuus	-0,06	0,50	0,94	0,79	1,12
Riskinotto	0,06	0,46	1,06	0,91	1,24
Riskirutiinit	0,17	0,00	1,19	1,10	1,28
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,14	0,00	0,87	0,81	0,94
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,57	0,00	0,57	0,43	0,75
Asuinympäristön turvallisuus	0,10	0,33	1,11	0,90	1,35
Vakio	-3,09	0,01	0,05		

7 Yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa kosto-orientoituneisuuden yhteyttä nuorten tekemiin väkivalta- ja viharikoksiin selvitettiin monimuuttuja-analyysillä, joissa muita muuttujia olivat riskinottoaikeisuus, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli, ympäristön koettu turvallisuus, aiemmat uhrikokemukset, maahanmuuttotausta sekä perhetausta. Yhteyttä tutkittiin väkivaltarikosten osalta myös sukupuolittain. Tulokseksi saatiin, että kosto-orientoituneisuudella on yhteys nuorten väkivaltarikosten tekemiseen ja tässä on tyttöjen sekä poikien välillä havaittavissa eroja. Mitä positiivisemmin nuori suhtautuu kostamiseen ja mitä suurempi alttius hänellä on vastata häneen kohdistuneeseen haittaan alkuperäiseen tekijään kohdistetulla haitalla aiheuttavalla teolla, sitä todennäköisemmin hän tekee väkivaltarikoksen. Tämä tutkimustulos on samassa linjassa aiheesta tehtyjen aiempien tutkimusten kanssa (kts. Lowe ym. 2020; Chester & DeWall 2017; Boon & Yoshimura 2016). Viharikosten osalta ei havaittu merkittävää yhteyttä nuorten kosto-orientoituneisuuden kanssa.

Kysymykseen siitä, minkälainen yhteys kosto-orientoituneisuudella on nuorten tekemiin vihamotivoituneisiin väkivaltarikoksiin, ei tässä tutkimuksessa saatu selkeää vastausta, sillä viharikosten ja koston osalta ei regressioanalyysistä saatu merkitsevää tulosta. Mielenkiintoista kuitenkin on, että tutkimustulosten mukaan kosto-orientoituneisuus näyttäisi vaikuttavan negatiivisesti tehtyjen viharikosten määrään. Tähän ei kuitenkaan saada aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta tukea, ja todennäköisesti tulos kertoo vastaajien vähäisestä määrästä eikä kuvaa tilannetta todellisuudessa. Voidaan kuitenkin kysyä, onko vuodesta 2016 tähän päivään tultaessa tapahtunut merkittäviä muutoksia viharikollisuuteen liittyvissä keskusteluissa ja sitä kautta sen merkityksen ja vaikutuksen tiedostamisesta. Aina ihmiset eivät ole tietoisia omista motiiveistaan teoilleen, varsinkaan jos aiheesta ei olla keskusteltu tarpeeksi. Aineiston keruuhetkellä etnisyyteen ja viharikollisuuteen liittyvistä asioista ei välttämättä olla keskusteltu samalla tavalla julkisuudessa kuin niistä nyt keskustellaan. Saattaisi olla, että uusimmassa Nuorisoriikollisuuskysely 2020 -aineistossa näiden välinen yhteys voisi olla erilainen.

Nuorten tekemien väkivaltarikosten yhteyttä kosto-orientoituneisuuteen tarkasteltiin myös sukupuolittain. Tutkimustulosten mukaan sukupuoli on ylipäätään yksi merkittävimmistä väkivaltarikosten selittäviksi tekijöiksi. Väkivaltarikollisuutta sukupuolittain tutkittuna saatiin selkeitä eroja kosto-orientoituneisuuden välillä, vaikka nämä tutkimustulokset eivät olekaan yleistettävissä

koskemaan koko perusjoukkoa, eli kaikkia suomen yhdeksäsluokkalaisia nuoria. Tyttöjen kohdalla taipumus kosto-orientoituneisuuteen lisää väkivaltaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä enemmän kuin se lisää poikien kohdalla, vaikkakin erot ovat pienet. Tämä havainto on ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa, sillä vaikka aiemmassakaan tutkimuksessa ei olla saatu suuria eroja sukupuolten välille, ovat pojat kuitenkin kuvailleet enemmän kostohaluja ja toteuttaneet kosta käytännössä tyttöjä enemmän (Recchia ym. 2019, 846). On mielenkiintoista, minkä vuoksi kosto-orientoituneisuus ei saanut tuloksissa merkittävää tulosta sukupuolittain tarkasteltuna. Tyttöillä tulos oli tilastollisen merkitsevyyden rajoilla, kun taas pojilla selkeämmin ei. Tähän saattaa vaikuttaa esimerkiksi se, jos väkivaltarikoksen tehneiden ja ei-tehneiden kategorioissa sukupuolittain tarkasteltuna vastaajamäärät olivat liian pienet, minkä seurauksena menetelmällisesti ei ole mahdollista saada tilastollisesti merkitsevää tulosta.

Toisaalta ylipäätään kosto-orientoituneisuuden suhteellisen matala taso tutkimukseen osallistuneiden nuorten keskuudessa sekä ei-merkitsevät tulokset sukupuolittain viittaisivat siihen, että nuorten kohdalla taipumus kosta ei ole yleistä ja suurin osa nuorista ei joko tunne halua kosta tai ei ainakaan halua toteuttaa sitä käytännössä. Tämä havainto on linjassa aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa (kts. Chester & DeWall 2017; Recchia ym. 2019; Lowe ym. 2020). Selkeä tulos on, että kosto-orientoituneisuus lisää väkivallan tekemistä nuorten keskuudessa. Aiheesta olisi tärkeää tehdä jatkotutkimusta, jotta voidaan selvittää, onko tässä tutkimuksessa havaittu ero sukupuolen välillä olemassa yleisesti nuorten keskuudessa vai koskettaako se pelkästään tämän tutkimuksen tutkimusjoukkoa. Olisi tärkeää tehdä myös sellaista tutkimusta nuorten osalta koston ja väkivallan välisestä yhteydestä, jossa sukupuolten moninaisuus otettaisiin paremmin huomioon.

Muut tekijät

Tutkin tässä tutkimuksessa koston lisäksi muiden muuttujien yhteyttä nuorten tekemään väkivaltarikollisuuteen sekä vihamotivoituneeseen väkivaltarikollisuuteen. Näiden osalta merkittävimpiä selittäviä tekijöitä ovat sukupuoli sekä aiemmat uhrikokemukset, joista merkittävin väkivaltarikollisuutta selittävä tekijä olivat aiemmat uhrikokemukset. Ne, jotka olivat aiemmin joutuneet väkivallan uhriksi todennäköisemmin itse käyttäytyvät väkivaltaisesti muita kohtaan. Tämä löydös tukee aiempaa väkivalta- ja uhritutkimusta (kts. Aaltonen ym. 2008; Haikkola ym. 2019). Vaikka rikollisuuden yhteyttä uhrikokemuksiin on aiemmissa tutkimuksissa pääosin selitetty

sillä, että rikosten tekijät liikkuvat sellaisissa piireissä, joissa rikoksia tehdään ja siten ovat alttiimpia rikoksen uhriksi joutumiselle, voidaan kysyä, voisiko esimerkiksi koston olla yhteys rikosten tekemiseen uhrikokemusten kautta. Aiemman tutkimuksen mukaan aiempi väärinteko tai sen kokemus saattaa synnyttää halun kostaa aiheutettu teko (esim. Stuckless & Granson 1992; Stillwell ym. 2008; Uzun 2018; Cota-McKinley ym. 2001) ja joissain tapauksissa tämä voi johtaa koston kierteen syntymiseen (esim. Stillwell ym. 2008; Boon & Yoshimura 2016). Koston sekä aiempien uhrikokemusten ja väkivaltarikollisuuden välisen mahdollisen yhteyden selvittäminen jää tulevien tutkimusten ratkaistavaksi.

Aiemmista uhrikokemuksista viharikosten kohdalla ei saatu yhtä vahvaa tulosta kuin väkivaltarikosten kohdalla. Tästä huolimatta näillä näyttäisi tulosten mukaan olevan yhteys, vaikkei tulos olekaan yleistettävissä koskemaan koko perusjoukkoa. Viharikoksien määrittelyä olen tutkimuksessani lähestynyt tietoisesti uhrien kokemusten määrittelyn kautta. Mielestäni tämä ei muodosta ristiriitaa oman tutkimusasetelmani kanssa, jossa tutkin viharikosten tekijöitä, sillä tutkimuskirjallisuudessa viharikos määritellään uhrin tulkinnan mukaan (kts. Ehrlich 2009; Niemi & Sahramäki 2012). Uhrikokemusten huomioiminen sekä väkivaltarikosten että viharikosten kohdalla on tärkeää, koska rikosten tekemisestä ei voida puhua ilman, että puhutaan samalla niiden uhreista.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että pojat tekevät väkivaltarikoksen yli kaksi kertaa todennäköisemmin kuin tytöt. Sukupuolen vaikutus viharikoksienkin tekoon on tämän tutkimuksen perusteella hyvin merkittävä. Poikien riski tehdä viharikos on tyttöihin nähden yli kuusikertainen. Nämä tulokset tukevat aiempaa tutkimusta, jonka mukaan pojat ovat tyttöjä väkivaltaisempia (kts. Salmi 2007, 49; Maxwell 2002; Näsi & Danielsson 2020). Sukupuolella on tulosten mukaan merkittävä vaikutus väkivaltarikosten tekemiseen. Sukupuoli muuttujana on tässä tutkimuksessa binäärinen, eikä huomioi sukupuolten moninaisuutta. Väkipalvalla on kuitenkin hyvin sukupuolittunutta yhteiskunnassa, minkä vuoksi sen merkityksen ja sukupuolittuneiden väkivaltarikosten, kuten seksuaalirikosten, sekä koston yhteyttä olisi hyvä tutkia jatkossa. Olisi tärkeää tuottaa jatkotutkimusta monipuolisemmasta väkivaltarikollisuudesta ja sukupuolinen moninaisuus huomioiden.

Tulosten mukaan alttius riskinottoon ja riskirutiineihin lisäävät väkivaltakäyttäytymisen ja viharikosten tekemisen todennäköisyyttä. Näiden kohdalla on havaittavissa eroja sukupuolten välillä, sillä tyttöjen kohdalla riskien ottaminen sekä riskikäyttäytyminen lisäävät

rikoskäyttäytymisen todennäköisyyttä enemmän kuin ne lisäsivät poikien kohdalla. Aiemman tutkimuksen mukaan erityisesti pojat käyttäytyvät riskialttiisti (kts. Salmi 2007; Maxwell 2002), ja sillä on yhteys rikosten tekemiseen. Mielenkiintoista on, että tässä tutkimuksessa tyttöjen riskirutiinien ja riskinoton yhteys rikoskäyttäytymiseen on suurempi kuin poikien osalta. Tämä tulos on ristiriidassa aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa. Kiinnostavaa on myös, että viharikoksen tehneiden tyttöjen keskuudessa riskirutiinien määrä oli korkeampi kuin väkivaltarikosten tehneiden tyttöjen joukossa, mutta pojilla tämä oli päinvastainen.

Tässä tutkimuksessa perheen osalta tutkittiin perhetaustan vaikutusta nuorten rikoskäyttäytymiseen: sitä, minkälaisessa perhemallissa nuori elää. Tulosten mukaan perhetaustalla on vaikutusta nuorten rikoskäyttäytymiseen. Erityisesti tyttöjen kohdalla perhetaustalla näyttäisi olevan vaikutusta väkivaltarikosten tekemiseen, sillä ydinperheestä tulevilla tytöillä on pienempi todennäköisyys tehdä väkivaltarikoksia kuin muista perhemalleista tulevilla tytöillä. Tätä tulosta tukee aiempi tutkimus, jonka mukaan esimerkiksi perheen hajoamisella eron seurauksena on yhteys nuoren rikoskäyttäytymisen kehittymiseen (kts. Farrington 2015; Haapasalo 2006). Voidaan kuitenkin kysyä, minkälaisesta perhemallista perhetausta-muuttuja todellisuudessa antaa kuvan. Perhemalli on tässä tutkimuksessa hyvin heteronormatiivinen, eikä sateenkaariperheitä juurikaan olla kuvattu, vaan ne voidaan katsoa kuuluvan ”muihin perhemalleihin”, vaikka moderniin käsitykseen ydinperheestä kuuluu myös samaa sukupuolta olevien vanhempien perhe (kts. Alanko & Kaljunen 2014). Tässä tutkimuksessa käytetty ydinperhe tuottaa tietoa pelkästään heterovanhempien nuorista ja heidän rikoskäyttäytymisestään. Tulevaisuudessa olisikin hyvä tuottaa tutkimusta

Vanhempien sosiaalinen kontrolli vähentää tämän tutkimuksen mukaan nuorten väkivalta- ja viharikoskäyttäytymisen todennäköisyyttä jonkin verran. Tämä on samassa linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (kts. Farrington 2015; Herrenkohl ym. 2012). Tässä tutkimuksessa huomattiin, että vanhempien sosiaalisen kontrollin taso on suhteellisen korkea kaikkien nuorten keskuudessa. Tyttöihin kohdistuu enemmän sosiaalista kontrollia kuin poikiin. Poikien kohdalla vanhempien sosiaalisen kontrollin kasvu vähentää viharikosten tekemisen todennäköisyyttä merkittävästi, mutta tyttöjen kohdalla tällaista vaikutusta ei ole havaittavissa. Kiinnostavaa on, että tyttöjen osalta tarkasteltuna vanhempien sosiaalinen kontrolli ei saa tilastollisesti merkitsevää tulosta, ja tulos on päinvastainen kuin poikien osalla: vanhempien sosiaalisen kontrollin kasvu vaikuttaisi lisäävän väkivaltaisen käyttäytymisen riskiä tyttöjen kohdalla. Tällaista havaintoa ei ole aiemmassa

tutkimuskirjallisuudessa tullut esiin. Yksi mahdollinen selittävä tekijä voisi olla, että tyttöihin kohdistuu kontrollia poikia huomattavasti enemmän ylipäättäen, eikä kontrollin tasossa ole samanlaisia eroja kuin poikien kohdalla. Ehkä tyttöihin kohdistuva kontrolli on niin kovaa, että se saa aikaan halun kapinoida vanhempiaan vastaan käyttäytymällä väkivaltaisesti tai se itsessään synnyttää väkivaltaa. Voi myös olla, että kyseessä on tähän tutkimukseen ja tutkimusjoukkoon liittyvä erityispiirre, eikä samaa ilmiötä ole havaittavissa koko perusjoukossa.

Ympäristön vaikutuksen ja koetun turvallisuuden osalta tutkimustulokset osoittavat sen, että ympäristön koettu turvallisuus vähentää nuorten rikoskäyttäytymisen todennäköisyyttä. Aiempaan tutkimuskirjallisuuteen verrattuna (kts. Loeber & Farrington 2001; Jokela 2006) mielenkiintoista on, että koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus merkittävästi vähensi väkivalta- ja viharikosten tekemisen riskiä, mutta asuinympäristön turvallisuus ei saanut merkitsevää tulosta missään analyysissa. Tämäkin voi olla vain tähän tutkimukseen ja tutkimusjoukkoon liittyvä piirre, ja vastaajat sattuvat asumaan turvalliseksi kokemillaan alueilla. Kansainvälisesti vertailtuna Suomi on hyvin turvallinen maa, joten ehkei asuinympäristö ja sen turvallisuus samalla tavalla selitä nuorten rikoskäyttäytymistä Suomessa kuin muualla maailmassa. Pojat kokivat koulun ja koulumatkan sekä asuinympäristön turvallisemmaksi kuin tytöt.

Maahanmuuttotaustasta ei saatu merkitseviä tuloksia väkivalta- tai viharikosten kohdalla, ja muuttujana sekä mittarina se on hyvin ongelmallinen. Tutkimusta tehdessäni huomasin, ettei kyseinen mittari toteuttanut niitä odotuksia, mitä sille olin ennalta asettanut. Mittari muodostettiin kysymyksestä, missä maassa vastaaja on syntynyt, huomioimatta vastaajan synnyinmaata sen tarkemmin kuin jaottelemalla vastaajat Suomessa syntyneisiin ja muualla syntyneisiin. Kuitenkaan ei voida olettaa, että kaikki Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset henkilöt olisivat syntyneet muualla kuin Suomessa, sillä yhtä lailla maahanmuuttajataustaisiin ihmisiin voivat lukeutua toisen tai kolmannenkin polven maahanmuuttajat. Parhaimmillaan mittari kertoo nuorten ensimmäisen polven maahanmuuttajien rikoskäyttäytymisestä. Tämä ei siten saavuta sitä tarkoitusta, mikä maahanmuuttotausta-mittarille alun perin oli, eikä tutkimustuloksia sen kohdalta voida yleistää koskemaan edes yhdeksäsluokkalaisten maahanmuuttotaustaisten nuorten ryhmää.

Yhteenvetoa, tutkimuksen rajoituksia ja tulevaa tutkimusta

Tässäkin tutkimuksessa on omat rajoituksensa. Tutkimukseen osallistuneet ovat 9-luokkalaisia nuoria, joten tutkimus ei anna kattavaa kuvaa kaikkien Suomen nuorten väkivaltarikollisuudesta tai viharikosmotiveituneesta väkivaltarikollisuudesta, vaan tulokset kuvaavat yhden ikäryhmän rikoskäyttäytymistä. Tämä tutkimus saattaa kuitenkin antaa suuntaa siihen, millainen yhteys koston on kaikkien nuorten tekemään väkivaltarikollisuuteen. Toinen keskeinen rajoittava tekijä on valmiin tutkimusaineiston käyttäminen, sillä sellaista käyttämällä ei voida suunnata tutkimusta täysin tutkimuksen erityisiin kiinnostuksen kohteisiin, ja tutkimusta on toteutettava aineiston ehdoilla ja sen raameissa.

Vaikka tämä tutkimus ei suoranaisesti tarjoa tukea tai nosta kritiikkiä Blackin (1990) konfliktinhallinnan teorian mallista, voidaan tässä pohtia sen antia nuorisoriikollisuuden tutkimukselle tulevaisuudessa. Mallin mukaan kosto on todennäköisempää sellaisten konfliktien seurauksena, jonka (1) osapuolet eivät ole olennainen osa toistensa elämää, (2) eivät ole riippuvaisia toisistaan selvitäkseen, (3) ovat sosiaaliselta statukseltaan tasa-arvoisia, (4) ovat lukittuna samaan fyysiseen tilaan ja (5) ovat eri kulttuurisista ryhmistä (Phillips 2003, 682). Myöhemmässä tutkimuksessa on tullut esiin tämän mallin ajatuksia tukevia (esim. Cota-McKinley ym. 2001) sekä sen kanssa ristiriidassa olevia (esim. Elshout ym. 2017) tutkimustuloksia. Näitä ei kuitenkaan olla erityisesti tutkittu nuorten kohdalla, ja esitän, että nuorten keskuudesta voitaisiin saada hyvin mielenkiintoisia tuloksia tulevassa tutkimuksessa. Esimerkiksi Blackin (1990; teoksessa Phillips 2003) ajatus siitä, että samaan tilaan lukittujen ihmisten keskuudessa kosto on yleisempää, saattaisi päteä nuorten kohdalla. Vaikkei tässä tutkimuksessa tutkittu eikä aineistossa kysytty, ovatko väkivallan uhrin tekijöille tuttuja, niin tiedetään, että nuoret viettävät hyvin suuren osan ajastaan samojen henkilöiden kanssa koulussa sekä harrastuksissa. Sen vuoksi varsinkin tämän väitteen tutkiminen voisi olla kiinnostavaa tulevaisuudessa.

Koston yhteyttä nuorten tekemiin väkivalta- ja viharikoksiin on tässä tutkimuksessa tutkittu hyvin kapea-alaisesti pelkästään perinteisesti tutkimuskirjallisuudessa tutkittujen väkivaltarikosten osalta, kuten pahoinpitelyrikoksien ja tappeluun osallistumisen osalta. Väkivaltarikoksiin kuuluvat merkittävänä osina näiden lisäksi esimerkiksi sukupuolistunut väkivalta, seksuaalirikokset sekä vakavat väkivaltarikokset, joita tässä ei olla käsitelty. Niiden yhteyttä koston olisi mielestäni todella tärkeä tutkia tulevaisuudessa. Myös viharikoksista olisi hyvä tehdä tutkimusta laajemmasta näkökulmasta, sillä kuten taustakirjallisuudessakin mainittu (kts. Rauta 2020; Miller 2019; Ehrlich

2009), viharikollisuuteen liittyy fyysisen väkivallan lisäksi verbaalista väkivaltaa kuten häirintää, syrjintää tai ahdistelua.

Olisi kiinnostavaa tietää, kasautuuko väkivalta ja viharikollisuus nimenomaan kostoalttiille nuorille, vai ilmeneekö sitä kaikkien nuorten keskuudessa. Jatkossa mielestäni kiinnostavimpia ja tärkeimpiä tutkimuskohteita olisivat koston tutkimuksen laajentaminen koskemaan laajemmin eri väkivaltarikollisuuden muotoja, kuten lähisuhdeväkivaltaa, seksuaaliväkivaltaa tai henkistä väkivaltaa, sekä viharikollisuuden ja koston yhteyden laajempi tutkimus, jossa huomioidaan myös ei-fyysinen viharikollisuus. Lisäksi tuleva tutkimus voisi tarkastella näitä näkökulmia laajemmin eri ikäisten nuorten näkökulmasta sekä huomioida sukupuolen moninaisuuden nuorten rikollisen käyttäytymisen sukupuolittaisessa tarkastelussa, sillä viharikoksia tehdään paljon seksuaalisen tai sukupuolisen suuntautumisen vuoksi.

Kosto-orientoituneisuus on yhteydessä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin, mutta se ei tämän tutkimuksen tulosten mukaan selitä vihamotivoituneiden väkivaltarikosten tekemistä. Sukupuolittain tarkasteltuna kosto-orientaation ja väkivallan yhteyttä, oli tutkimusjoukon tytöillä sitä suurempi riski käyttäytyä väkivaltaisemmin mitä alttiimpia koston he olivat, kuin pojilla, ja vaikka tästä ei saatu koko perusjoukkoon yleistettävää tulosta, on se huomiona kiinnostava ja jatkotutkimuksen arvoinen. Väkivaltarikosten kohdalla rikoskäyttäytymisen todennäköisyyttä lisäsivät aiemmat uhrikokemukset, muussa kuin ydinperheessä asuminen sekä alttius riskikäyttäytymiseen ja riskirutiineihin arjessa. Tätä riskiä vähensivät vanhempien sosiaalinen kontrolli sekä koulumatkan koettu turvallisuus. Tyttöjen kohdalla merkittävimpiä väkivaltaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä lisääviä tekijöitä olivat aiemmat uhrikokemukset, muu kuin ydinperheessä asuminen, riskinotto taipumus ja riskirutiinit, ja todennäköisyyttä vähensi koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus. Poikien osalta todennäköisyyttä lisäsivät aiemmat uhrikokemukset, taipumus riskinottoon ja riskirutiinit, ja väkivaltaisuuden todennäköisyyttä laskivat vanhempien sosiaalinen kontrolli sekä koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus. Viharikosten osalta riskialtis käyttäytyminen, alttius kostaan, riskirutiinit sekä impulsiivinen luonne lisäsivät tutkimukseen osallistuneiden nuorten riskiä viharikoksen tekoon. Puolestaan nuoriin kohdistunut vanhempien sosiaalinen kontrolli sekä koulun ja koulumatkan koettu turvallisuus laskivat todennäköisyyttä viharikosten tekemiseen. Näiden tulosten vahvistaminen tai kumoaminen on jatkotutkimuksen tehtävä.

Lähteet

- Aaltonen, Mikko; Hinkkanen, Ville; Kivivuori, Janne & Sirén, Reino (2008) Risk Factors of Violence in Finland: A Register Based Study. National Research Institute of Legal Policy. Research Brief 6/2008.
- Ackerman, Brian; Brown, Eleanor & Izard, Carroll (2003) Continuity and change in levels of externalizing behaviour in school of children from economically disadvantaged families. *Child Development* 74 (3): 694–709.
- Alanko, Katarina & Kaljunen, Olavi (2014) Mitä kuuluu sateenkaarinuorille? Nuorisotutkimusverkosto. Verkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23. Helsinki.
- Andersen, Lars; Anker, Anne & Andersen, Signe (2016) A formal decomposition of declining youth crime in Denmark. *Demographic Research* 35 (44): 1303–1316.
- Anderson, Crag; Buckley, Katherine & Carnagey, Nicholas (2008) Creating Your Own Hostile Environment: *A Laboratory Examination of Trait Aggressiveness and the Violence Escalation Cycle*. *Personality & Social Psychology Bulletin* 34 (4): 462–473.
- Anderson, Craig & Bushman, Brad (2002) Human aggression. *Annual Review of Psychology* 53(1): 27–51.
- Aquino, Karl; Tripp, Thomas & Bies, Robert (2006) Getting Even or Moving On? *Power, Procedural Justice, and Types of Offense as Predictors of Revenge, Forgiveness, Reconciliation, and Avoidance in Organizations*. *Journal of Applied Psychology* 91 (3): 653–668.
- Attila, Henna; Pietiläinen, Marjut; Keski-Petäjä, Miina; Hokka, Päivi & Nieminen, Markku (2018) Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2/2018. Helsinki.
- Bacon, F. (1999) *Denemeler* (A. Göktürk Çev.). YKY Yayınları, İstanbul.
- Barefoot, J.C. (2006) Hostility. Teoksessa Schultz, R. (toim.) *Encyclopedia of Aging* içerisinde, 545–546. Springer, New.
- Black, Donald (1990) The elementary forms of conflict management. Teoksessa: A.S.U. School of Criminal Justice (toim.), *New Directions in the Study of Justice, Law, and Social Control*. New York: Plenum Press.
- Black, Donald (1993) *The Social Structure of Right and Wrong*. San Diego. California: Academic Press.
- Black, Donald (1998) *The Social Structure of Right and Wrong*. San Diego: Academic Press.

- Boon, Susan & Yoshimura, Stephen (2016) Avengees' perspectives on revenge: *Commitment as a predictor and relationship type differences*. *Personal Relationships*, 23 (3): 475–490.
- Brown, Ryan (2004) Vengeance is mine: *Narcissism, vengeance, and the tendency to forgive*. *Journal of Research in Personality* 38: 576–584.
- Chester, David & DeWall, C. Nathan (2017) Personality correlates of revenge-seeking: *Multidimensional links to physical aggression, impulsivity, and aggressive pleasure*. *Aggressive Behavior* 44: 235–245.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto (2007) Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino.
- Coelho, Gabriel; Monteiro, Renan; Hanel, Paul; Vilar, Roosevelt, Gouveia, Valdiney & Maio, Gregory (2018) Psychometric parameters of an abbreviated vengeance scale across two countries. *Personality and Individual Differences* 120: 185–192.
- Cota-McKinley, Amy; Woody, William & Bell, Paul (2001) Vengeance: *Effects of Gender, Age, and Religious Background*. *Aggressive Behavior*. Volume 27 (5): 343–350.
- Crombag, Hans; Rassin, Eric & Horselenbeg, Robert (2003) On Vengeance. *Psychology, Crime & Law* 9 (4): 333–344.
- Danielsson, Petri (2019) Rikollisuuden rakenne ja kehitys. Teoksessa Danielsson, Petri (toim.) Rikollisuustilanne 2018. *Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 36/2019, 3–8.
- Dubow, Eric; Huesmann, Rowell; Boxer, Paul & Smith, Cathy (2016) Childhood and adolescent risk and protective factors for violence in adulthood. *Journal of Criminal Justice* 45: 26–31.
- Eder, Andreas; Mitschke, Vanessa & Gollwitzer, Mario (2020) What stops revenge taking? *Effects of observed emotional reactions on revenge seeking*. *Aggressive Behavior* 46 (4): 305–316.
- Ehrlich, Howard (2009) Hate crimes and ethnoviolence the history, current affairs, and future of discrimination in America: *Essays*. Westview Press.
- Ellonen, Noora; Kääriäinen, Juha; Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2018) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset: *Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 7/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87.
- Elonheimo, Henrik (2010) Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Väitöskirja, Turun yliopisto.

- Elonheimo, Henrik (2014) Evidence for the crime drop: *Survey findings from two Finnish cities between 1992 and 2013*. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 15 (2): 209–217.
- Elshout, Maartje, Nelissen, Rob; van Beest, Ilja; Elshout, Suzan & van Dijk, Wilco (2017) Situational precursors of revenge: *Social exclusion, relationship type, and opportunity*. *Personal Relationships*, 24 (2): 291–305.
- Elshout, Maartje; Nelissen, Rob & van Beest, Ilja (2015) Vengeance is self-focused: *Comparing vengeful to anger-driven responses*. *Cognition and Emotion*, 29 (7): 1239–1255.
- Elster, J.; Ekşi Üzümler (2008) Rasyonalitenin Altüst Edilmesi Üzerine Çalışmalar. Metis Yayınları, İstanbul.
- Elster, Jon (1990) Norms of Revenge. *Ethics* 100 (4): 862–885.
- Fagerlund, Monica; Peltola, Marja; Kääriäinen, Juha; Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110.
- Farrel, Graham; Tilley, Nick & Tseloni, Andromachi (2014) Why the Crime Drop? *Crime and Justice* 43 (1): 421–490.
- Farrington, David (2003) Developmental and life-course criminology: *Sutherland Key Theoretical and Empirical Issues – the 2002 Sutherland Award Address*. *Criminology* 41: 221–255.
- Farrington, David (2005) Childhood Origins of Antisocial Behavior. *Clinical Psychology and Psychotherapy* 12 (3): 177–190.
- Farrington, David (2015) Cross-national comparative research on criminal careers, risk factors, crime and punishment. *European Journal of Criminology* 12 (4): 386–399.
- France, Allan; Coffey, Julia; Roberts, Steven & Waite, Catherine (2020) *Youth sociology*. Macmillan International Higher Education: London.
- Gardner, Margo & Steinberg, Lawrence (2005) Peer Influence on Risk Taking, Risk Preference, and Risky Decision Making in Adolescence and Adulthood: *An Experimental Study*. *Developmental Psychology* 41 (4): 625–63.
- Gausel, Nicolay; Leach, Colin; Mazziotta, Agostino & Feuchte, Friederike (2015) Seeking revenge or seeking reconciliation? *How concern for social image and felt shame helps explain responses in reciprocal intergroup conflict*. *European Journal of Social Psychology* 48 (1): O62–O72.
- Gollwitzer, Mario; Meder, Milena & Schmitt, Manfred (2011) What gives victims satisfaction when they seek revenge? *European Journal of Social Psychology* 41 (3): 364–374.

- Haapasalo, Jaana (2006) Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. 123–152.
- Haikkola, Lotta; Hästbacka, Noora & Pekkarinen, Elina (2019) toim. Kuka vastaa nuorten rikoksiin? *Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34.
- Hamlin, J. Kiley; Wynn, Karen; Bloom, Paul & Mahajan, Neha (2011) How infants and toddlers react to antisocial others. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 108 (50): 19931–19936.
- Hee Kim, Sung & Smith, Richard (1993) Revenge and Conflict Escalation. *Negotiation Journal*, 9 (1): 37–43.
- Herrenkohl, Todd; Lee, Jungeun & Hawkins, David (2012) Risk Versus Direct Protective Factors and Youth Violence. Seattle Social Development Project. *American Journal of Preventive Medicine* 43 (2S1): 41–56.
- Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (2006) Johdanto. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) Nuorisoriikollisuus. *Määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 221, 1–13.
- Iganski, Paul (2008) 'Hate crime' and the city. Bristol: The Policy Press. University of Bristol.
- Ikonen, Riikka & Halme, Nina (2018) Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Jacobs, James & Potter, Kimberly (2000) Hate Crimes Criminal Law and Identity Politics. Oxford University Press.
- Jokela, Markus (2006) Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa: Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) Nuorisoriikollisuus. *Määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 221, 97–119.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2014) Määrällisiä tarinoita: *monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Docendo.
- Jolliffe, Darrick; Farrington; David, Piquero, Alex; Loeber, Rolf & Hill, Karl (2017) Systematic review of early risk factors for life-course-persistent, adolescence-limited, and late-onset offenders in prospective longitudinal studies. *Aggression and Violent Behavior* 33: 15–23.
- Kaakinen, Markus & Ellonen, Noora (2022a). Regressioanalyysi. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> . [Viitattu 1.4.2022.]

- Kaakinen, Markus & Ellonen, Noora (2022b). Logistinen regressio. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> . [Viitattu 18.4.2022.]
- Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021a) Nuorisorikollisuus. Teoksessa Kolttola, Ilari (toim.) Rikollisuustilanne 2020. *Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 49/2021, 179–198.
- Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021b) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia* 1 (1): 5–19.
- Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021c) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 47/2021.
- Kalvin, Carla & Bierman, Karen (2017) Child and adolescent risk factors that differentially predict violent versus nonviolent crime *Aggressive Behavior* 43 (6): 568–577.
- Kaufman, W. (2012) *Honor and Revenge: A Theory of Punishment*. Springer: New York.
- Kinnunen, Aarne (2021) Nuorten kokonaisrikollisuuden seuranta ja rikosten ehkäisy oikeusministeriössä. *Kriminologia* 1 (1): 91–99.
- Kivimäki, Henna & Halme, Nina (2016) Nuoret kokevat runsaasti seksuaalista häirintää. *Haaste* 2/2016, 7–9.
- Kivivuori, Janne & Bernburg, Jón (2011) Delinquency Research in the Nordic Countries. *Crime and Justice* 40 (1): 405–477.
- Kivivuori, Janne (2006) Nuorisorikollisuuden kehitys. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) Nuorisorikollisuus. *Määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221, 15–57.
- Kivivuori, Janne (2008) *Rikollisuuden syyt*. Helsinki: Nemo.
- Kivivuori, Janne; Aaltonen, Mikko; Näsi, Matti; Suonpää, Karoliina; & Danielsson, Petri (2018) *Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kivivuori, Janne; Salmi, Venla; Aaltonen, Mikko & Elonheimo, Henrik (2014) Kansainvälisen nuorisorikollisuuskyselyn (ISR3-3) mittaukset Suomessa 2013. *Verkkokatsauksia* 35/2014.
- Kivivuori, Janne; Savolainen, Jukka & Aaltonen, Mikko (2016) The revenge motive in delinquency: *Prevalence and predictors*. *Acta Sociologica* 59 (1): 69–84.
- Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka: *aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Helsinki: Vastapaino.

- Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja (2022a) Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.4.2022.
- Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja (2022b) Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.4.2022.
- Loeber, Rolf & Farrington, David (2001) Executive summary. Teoksessa Loeber, Rolf & Farrington, David (toim). *Child delinquents development, intervention, and service needs*. SAGE, xix–xxxii.
- Lowe, Cory; Ellonen, Noora; Miller, Bryan & Peltonen, Kirsi (2020) Best Served Cold: *Vengeful Attitudes and Violence among Finnish Adolescents*. *Deviant Behavior* 43 (2): 163–178.
- Lähteenmaa, Jaana (1992) Tytöt jännitystä etsimässä. Teoksessa Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Maxwell, Kimberly (2002) Friends: *The Role of Peer Influence Across Adolescent*. *Journal of Youth and Adolescence* 31 (4): 267–277.
- McCullough, Michael (2008) *Beyond Revenge: The Evolution of the Forgiveness Instinct*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- McDonald, Kristina & Asher, Steven (2018) Pacifists and Revenge-Seekers in Response to Unambiguous Peer Provocation. *Journal of Youth and Adolescence* 47 (9): 1907–1925.
- McDonald, Kristina & Lochman, John (2011) Predictors and Outcomes Associated with Trajectories of Revenge Goals from Fourth Grade through Seventh Grade. *Journal of Abnormal Child Psychology* 40 (2): 225–236.
- Meloy, J. Reid & Yakeley, Jessica (2014) The Violent True Believer as a “Lone Wolf” – *Psychoanalytic Perspectives on Terrorism*. *Behavioral Sciences and the Law* 32 (3): 347–365.
- Metsämuuronen, Jari (2003) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. International Methelp: Helsinki.
- Miller, Michael (2019) *Exposing hate: prejudice, hatred, and violence in action*. Twenty-First Century Books.
- Moffitt, Terrie (1993) Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A *Developmental Taxonomy*. *Psychological Review* 100 (4): 674–701.
- Muncie, John (2015) *Youth & Crime*. Sage: London. 4th edition.

- Niemi, Jenni; Sahramäki, Iina (2012) Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104.
- Nummenmaa, Lauri (2009) Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Nummenmaa, Lauri; Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka (2019) Tilastollisten menetelmien perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Näsi, Matti & Danielsson, Petri (2018) Naiset rikosten tekijöinä ja uhreina Teoksessa Niemi, Hannu (toim.) Rikollisuustilanne 2017. *Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 29, 221–230.
- Näsi, Matti & Danielsson, Petri (2020) Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa: Danielsson, Petri (toim.) Rikollisuustilanne 2019. *Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 42/2020, 37–66.
- Ollus, Natalia; Tanskanen, Maiju; Honkatukia, Päivi & Kainulainen, Heini (2019) Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teoksessa Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. *Analyyseja tasa-arvobarometrasta 2017*. 32–56.
- Phillips, Scott (2003) The Social Structure of Vengeance: A Test of Black's Model. *Criminology* 41 (3): 673–708.
- Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Vastapaino
- Rauta, Jenita (2020) Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2019. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 16/2020.
- Recchia, Holly; Wainryb, Cecilia & Pasupathi, Monisha (2019) "I wanted to hurt her": *Children's and adolescents' experiences of desiring and seeking revenge in their own peer conflicts*. *Social Development (Oxford, England)* 28 (4): 840–853.
- Ristakari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Mika (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä: *kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rytkönen, Minna (2013) Kehityskulkuja ja väliintuloja. *Ekologinen näkökulma vakavan väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalisen terveyden kehitykseen*. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto.
- Saarikkomäki, Elsa & Tanskanen, Maiju (2018) Nuorisoriikollisuus. Teoksessa Niemi, Hannu (toim.) Rikollisuustilanne 2017. *Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 29, 199–220.

- Salmi, Venla (2007) Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 73.
- Sarıçam, Hakan & Çetinkaya, Çağdaş (2018) Exploring revenge as a mediator between bullying and victimisation in gifted and talented students. *Current Issues in Personality Psychology* 6 (2): 103–111.
- Sirola, Anu (2021) Web of Gamble. A social psychological perspective on youth gambling and virtual communities. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Steinberg, Laurence & Morris, Amanda (2001) Adolescent development. *Annual Review of Psychology* 52 (1): 83–110.
- Stillwell, Arlene; Baumeister, Roy & Del Priore, Regan (2008) We're All Victims Here: *Toward a Psychology of Revenge*. *Basic and Applied Social Psychology* 30 (3): 253–263.
- Stuckless, Noreen & Goranson, Richard (1992) The Vengeance Scale: *Development of a Measure of Attitudes Toward Revenge*. *Journal of Social Behavior and Personality*, 7 (1).
- Tabachnick, Barbara & Fidell, Linda (2000) Using multivariate statistics. Boston: Allyn and Bacon.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.
<https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012> Viitattu 13.4.2022.
- Uysal, Recep & Satıcı, Seydi Ahmet (2014) The mediating and moderating role of subjective happiness in the relationship between vengeance and forgiveness. *Educational Sciences: Theory & Practice* 14 (6): 2097–2105.
- Uzun, Gizem (2018) Vengeance scale: reliability and validity study with gender differences. *Quality & Quantity* 52 (2): 1455–1469.
- Vilkkä, Hanna (2007) Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Zdaniuk, Agnes & Bobocel, Ramona (2012) Vertical individualism and injustice: *The self-restorative function of revenge*. *European Journal of Social Psychology* 42: 640–651.

Lakitekstit:

Laki nuorista rikoksentekijöistä 262/1940, 1 §. Annettu Helsingissä 31.5.1940. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1940/19400262>. Viitattu 25.4.2022.

Rikoslaki 21.4.1995/578. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950578>. Viitattu 25.4.2022.

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>. Viitattu 25.4.2022.

Uutiset:

Yle uutinen (8.3.2022) Nuorten väkivaltarikokset kasvussa, erityisesti Oulun seutu nousee esiin – poliisin mukaan raaistunutta väkivaltaa kuvataan someen. <https://yle.fi/uutiset/3-12348659>
Viitattu: 25.4.2022.

Yle uutinen (7.12.2021) Alle 15-vuotiaiden väkivalta lisääntynyt huomattavasti, kertovat tilastot – kriminologi: "Tarvittaisiin tutkimusta, mitä siellä on taustalla". <https://yle.fi/uutiset/3-12217116>
[Viitattu 25.4.2022.](#)

Helsingin Sanomat uutinen (17.3.2022) Turun ytimessä rehottaa nöyryyttävä väkivalta – Nuoret uhrit ja heidän äitinsä kertovat, mitä Hansakorttelissa tapahtuu.
<https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008683738.html> Viitattu 25.4.2022.

Tutkimusaineisto:

Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselylomake on saatavilla tästä osoitteesta <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD3209?tab=description>. Viitattu 1.4.2022.

Liitteet

Liite 1: Vastaajien sukupuoli, ikä, perherakenne ja maahanmuuttotausta.

Muuttujat	n	%	vaihteluväli
Sukupuoli	6061		
Tyttö	3089	51	
Poika	2972	49	
Ikä	6040	99,7	15–17
15-vuotias	4482	73,9	
16–17-vuotias	1558	25,7	
Perherakenne	6061		
Ydinperhe	3949	65,2	
Muu	2112	34,8	
Maahanmuuttotausta	6061		
Syntynyt Suomessa	5788	95,5	
Syntynyt muualla	273	4,5	

Liite 2: Väkivaltamuuttuja ristiintaulukoitu sukupuolen, maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa.

	Väkivaltarikoksen tehneet				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Sukupuoli					p < 0,001
Tyttö	149	5	2940	95	
Poika	348	12	2624	88	
Maahanmuuttotausta					p = 0,205
Syntynyt Suomessa	469	8	5319	92	
Maahanmuuttaja	28	10	245	90	
Perhetausta					p < 0,001
Ydinperhe	267	7	3682	93	
Muu	230	11	1882	89	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	104	3	3114	97	
On	393	14	2451	86	

Liite 3: Väkivaltamuuttuja ristiintaulukoitu maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa pelkästään tyttöjen osalta.

	Väkivaltarikoksen tehneet tytöt				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Maahanmuuttotausta					p = 0,190
Syntynyt Suomessa	138	5	2794	95	
Maahanmuuttaja	11	7	146	93	
Perhetausta					p < 0,001
Ydinperhe	66	3	1923	97	
Muu	83	8	1017	92	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	28	2	1721	98	
On	121	9	1219	91	

Liite 4: Väkivaltamuuttuja ristiintaulukoitu maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa pelkästään poikien osalta.

	Väkivaltarikoksen tehneet pojat				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Maahanmuuttotausta					p = 0,314
Syntynyt Suomessa	331	12	2525	88	
Maahanmuuttaja	17	15	99	85	
Perhetausta					p < 0,001
Ydinperhe	201	10	1759	90	
Muu	147	15	865	85	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	76	5	1392	95	
On	272	18	1232	82	

Liite 5: Viharikosmuuttuja ristiintaulukoitu sukupuolen, maahanmuuttotaustan, perhetaustan ja aiempien uhrikokemusten kanssa.

	Viharikoksen tehneet				p-arvo
	Kyllä		Ei		
	n	%	n	%	
Sukupuoli					p < 0,001
Tyttö	9	0,3	3080	99,7	
Poika	54	1,8	2918	98,2	
Maahanmuuttotausta					p = 0,011
Syntynyt Suomessa	56	1	5732	99	
Maahanmuuttaja	7	2,6	266	97,4	
Perhetausta					p = 0,028
Ydinperhe	37	0,9	3912	99,1	
Muu	26	1,2	2086	98,8	
Aiemmat uhrikokemukset					p < 0,001
Ei ole	19	0,6	3198	99,04	
On	44	1,5	2800	98,5	

Liite 7: Regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta ja selittävästä muuttujista.

	B	p-arvo	OR	95% Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Sukupuoli					
Poika	0,95	0,00	2,57	2,03	3,26
Tyttö			1,00		
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	0,03	0,91	1,03	0,63	1,69
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	0,23	0,04	1,26	1,01	1,55
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	1,23	0,00	3,43	2,68	4,38
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	0,04	0,01	1,04	1,01	1,08
Impulsiivisuus	0,02	0,49	1,02	0,96	1,09
Riskinotto	0,13	0,00	1,13	1,07	1,20
Riskirutiinit	0,20	0,00	1,22	1,18	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,04	0,02	0,96	0,93	0,99
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,29	0,00	0,75	0,67	0,84
Asuinympäristön turvallisuus	0,00	0,95	1,00	0,92	1,09
Vakio	-5,32	0,00	0,00		

Liite 8: Regressioanalyysi väkivaltarikoksista ja selittävästä muuttujista vain tyttöjen osalta.

	B	p-arvo	OR	95% Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	-0,23	0,59	0,79	0,34	1,84
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	0,54	0,01	1,72	1,17	2,51
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	1,10	0,00	2,99	1,91	4,68
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	0,05	0,06	1,06	1,00	1,12
Impulsiivisuus	0,00	0,96	1,00	0,88	1,13
Riskinotto	0,22	0,00	1,25	1,13	1,39
Riskirutiinit	0,22	0,00	1,24	1,17	1,31
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	0,02	0,54	1,02	0,96	1,09
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,33	0,00	0,72	0,59	0,87
Asuinympäristön turvallisuus	0,04	0,54	1,04	0,91	1,20
Vakio	-7,35	0,00	0,00		

Liite 9: Regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta ja selittävästä muuttujista vain poikien osalta.

	B	p-arvo	OR	95% Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	0,16	0,61	1,17	0,63	2,19
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	0,09	0,50	1,09	0,84	1,42
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	1,28	0,00	3,60	2,68	4,84
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	0,04	0,08	1,04	1,00	1,08
Impulsiivisuus	0,03	0,47	1,03	0,95	1,11
Riskinotto	0,09	0,01	1,09	1,02	1,17
Riskirutiinit	0,19	0,00	1,21	1,16	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,06	0,00	0,94	0,90	0,98
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,26	0,00	0,77	0,66	0,89
Asuinympäristön turvallisuus	-0,02	0,76	0,98	0,88	1,09
Vakio	-3,57	0,00	0,03		

Liite 10: Regressioanalyysi viharikosmuuttujasta ja selittävästä muuttujista.

	B	p-arvo	OR	95 % Luottamusväli	
				Alaraja	Yläraja
Sukupuoli					
Poika	1,91	0,00	6,77	2,91	15,76
Tyttö			1,00		
Maahanmuuttotausta					
Syntynyt muualla	0,85	0,07	2,34	0,93	5,92
Syntynyt Suomessa			1,00		
Perhetausta					
Muu	-0,06	0,83	0,94	0,53	1,66
Ydinperhe			1,00		
Aiemmat uhrikokemukset					
On	0,55	0,07	1,74	0,96	3,14
Ei			1,00		
Kosto-orientaatio	-0,02	0,68	0,98	0,89	1,08
Impulsiivisuus	-0,06	0,50	0,94	0,79	1,12
Riskinotto	0,06	0,46	1,06	0,91	1,24
Riskirutiinit	0,17	0,00	1,19	1,10	1,28
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,14	0,00	0,87	0,81	0,94
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,57	0,00	0,57	0,43	0,75
Asuinympäristön turvallisuus	0,10	0,33	1,11	0,90	1,35
Vakio	-3,09	0,01	0,05		